1961

GEGUŽIS - MAY

KARYS

KARYS

1961
Nr. 5 (1372)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis
Redaktoriaus pavaduotojas — Stasys Butkus
Kalbinę dalį redaguoja — Kazys Kepalas
Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas
Administratorius — Leonas Bileris
Leidžia — L.V.S. Ramovė New Yorko Skyrius
Atskirus skyrius redaguoja:
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje
Justinas Liaukus — Karinės Žinios
Kunig. Kodatienė — Šaulė Tremtyje

TURINYS

Švedai apgulę Biržų pilį, 1704 m. piešinys ..... Viršelis
B. Auginas — Lietuviško židinio Vaidilutė 129
O. Urbonas — Didžiojo Šiaurės Karo frontas Lietuvoje 132
J. Baublys — Geležinkelių Būrys Vilniaus kryptimi 139
V. Širvydas — Senovės Lietuva III 142
Faustas Kirša — Šventieji akmenys 145
A. Bernotas — Šautuvas 146
V. Mantvydas — Lietuvos valstybės sienos 150
Šaulė Tremtyje 153
Karinės Žinios 151
Karinė Spauda 158

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, B. Auginas, V. Augustinas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Bliumas, J. Budrys, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, S. Dirmantas, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, J. Kiaunė, Marių Žuvėdra, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, A. Novickis, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Rūtenis, J. Skardis, A. Sodaitis, Dr. V. Sruogienė, J. Šarūnas, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, O. Urbonas, J. Vėgėlis, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: Mike Maksvytis, Chicago, Ill.; Stasys Misiūnas, Omaha, Nebr.; Lionginas Leknickas, Cleveland, Ohio; Vladas Rušas, Toronto, Canada; V. Šalkūnas, Australija; Morkus Šimkus, Baltimore, Md.; Kazys Trečiokas, Newark, N. J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Boston, Mass. — "Baltic Florists"
Brockton, Mass. — A. Mantautas
Chicago, Ill. — J. Karvelis, M. Maksvytis, "Marginali", J. Memėnas, K. Rožanskas
Cleveland, Ohio — V. Ročiūnas
Detroit, Mich. — "Neringa", V. Perminas
Grand Rapids, Mich. — J. Belinis
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas
Philadelphia, Pa. — A. Impulevičius
Newark, N. J. — Kazys Trečiokas
Rochester, N. Y. — P. Saladžius, A. Sabalis
Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — J. Pleinys, Z. Orvidas
Toronto, Ont. — V. Aušrotas, Aug. Kuolas, V. Rušas, J. Smolskis
Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora", 49 Thornton Ave. London W. 4.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper Street, St. Kilda, Vic.
A. Kubilius, 131 Crozier Ave., Edwardstown, So. Australia.
P. Mažylis, 22 Aberdeen St., W. Geelong, Vic.
E. Stašys, 27 Nicholson St., Burwood, N. S. W.

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB, Seminario Salesiano Altamira, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS", 916 Willoughby Avenue, Brooklyn 21, N. Y., U. S. A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka
093 00523740 3

Įsteigtas Lietuvoje 1919—Nepriklausomybės kovų—metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 5 (1372) GEGUŽIS - MAY 1961

LIETUVIŠKO ŽIDINIO VAIDILUTĖ

BALYS AUGINAS

Dedikacija Motinai

. . .norėčiau savo tyriausius širdies žodžius
supinti giesmėn. kad ji visad skambėtų
Tavo garbei žemėje,
o mano Mama . . .

Aš padedu minčių mažytę puokštę
Ant tolimojo Tavo kapo, M a m a —
Tegu dainuoja Tau
Šiandien visi varpai bažnyčios bokšte
Ir guodžia mano širdį kenčiančią, neramią . . .

(Impromptu, 1960.4.28)

Pavasaris su pilnais gėlių krepšeliais beldžiasi į mūsų duris. Sprogstąs pumpuras praveria savo vaikiškai giedrą veidą besijuokiančiai saulei, ir pamiškės žibutė savo nekaltom mėlynom akim nedrąsiai žvalgosi aplink. Visa gamta bunda naujai gyvybei. Ir žmogaus širdis suplaka ir virpa smarkiau, žvelgdama į šiuos mums Kūrėjo padovanotus žydinčius klonius. Nuostabus gegužis eina per lankas ir pievas ir žieduotais pirštais mezga senutei žemei naują gėlėtą mezginių skarą.

Ir tada, kai mūsų siela jaučia bundančią gamtą, kai kiekviena žolytė keliasi gyvenimui — šitą gražiausią gegužės mėnesį mes skiriame atminimui tos, kuri mums davė gyvybę, padovanojo jaunystę ir už rankos išvedė į šį gražų, gyvybės sulčių ir viliojančių paslapčių kupiną, gyvenimą. Šiuose žaliuose pavasario rėmuose švyti malonus ir besišypsąs mūsų Motinos veidas.

Kaip dailininkas, kuris iš mažų spalvotų akmenukų sudeda didelį paveikslą, ir aš norėčiau Tavo atvaizdą, Mamyt, sudėstyti iš daugelio tūkstančių nematomų ir ranka neapčiuopiamų dvasinių vertybių, kurių tiek daug esi pabėrusi čia žemėje savo vaikams. Ir dažnai Tu pati pamiršti, kurioj dirvoj Tavasis grūdas dideliu medžiu užaugo . . .

Šiuos pabirus žodžius dėstau, tarsi impresionistinių minčių mozaiką ir nuo lietuvės Motinos aušromis spindinčio veido bandau nupūsti amžių apneštąsias dulkes . . .

TAUTOS DVASINIO VEIDO KŪRĖJA

Jau senovės išminčius yra pasakęs, kad "kokia yra motina, tokia yra ir šeima". Ir tai daug kartų savo antspaudomis patvirtino gyvenimas. Konsekventiškai plečiant šią mintį būtų galima pasakyti: "Kokia Motina, toks jos kraujo vaisius sūnus ar duktė — tokia ir būsimoji šeima." O kadangi iš šeimų susidaro giminės, kiltys ir tautos — tad, toliau vyniojant šį minčių kamuolį, drąsiai galime teigti, jog "kokia Motina, tokia yra ir tauta".

Juk tai Ji — amžinoji gyvybės upė — gaivalingai plaukia per visą žemę, išlaikydama tau-

tos gyvastingumą. Ji, kaip gražiausias Žemės Žiedas, sužysta tautos papročių ir tradicijų žiedais, jas su didžiausia meile ir pasiaukojimu skiepydama savo atžalėlėms. JI — vakarė žvaigždė, šviečianti gyvenimo jūroje savo vaikams, įkvėpdama tautą *žygiams ir kūrybai*. Tai JI per ištisą šimtmečių slinktį formuoja *savo tautos dvasinį veidą*. Nesgi *moralinės tautos stiprybė yra jos šeimos širdis — MOTINA*.

Visa tai, ką sakėme apie Motiną apskritai, tinka kiekvienos tautos Motinai. Bet kiekvienas paskirtas žmogus yra skirtingas savo fizine sudėtimi, prigimtimi ir *individualybe*-tomis dvasinėmis savybėmis, kuriomis jis reiškias visuomenėje. Kiekviena tauta vis kitokiais žingsniais kopia į bendrą žmonijos kultūros kalną, kitokiomis mintimis ir formomis siekia bendrųjų žmonijos idealų, savitus sielos polėkius pina kūrybiniais žiedais į bendrą tautų grožio ir gėrio vainiką. Todėl čia norėtume kalbėti tik išimtinai apie vieną žiedą iš bendro žmonijos vainiko — apie lietuvę MOTINĄ, kuri mums labiausiai suprantama, brangi, nesgi mūsų kraujas. Čia iškelsime tą pagrindinį etninį bruožą, įsirėžusį lietuvės Motinos veidan ir jos dvasingam veidui duodantį visiškai savitą išraišką. Tai *istorijos pirštai* tapė mūsų Motinos paveikslą, tad jis ir yra *skritingų-gyvenimo ir buities-teptukų pieštas, kitom varsom iš skirtingos paletės tapytas*. Todėl ir gauname skirtingos asmenybės portretą.

LIETUVIŠKUMO VAISMEDIS

Kai pažvelgiu į savo tautos istorines sutemas, vaizduojuos sau jau tada kitonišką lietuvę moterį. Ji, man regis, jau tada turėjo nepaprastą *savo namų židinio meilę*, sėslumą. Jos namai buvo šventovė, kurioje degė ne tik šventoji ugnelė, bet kur tyliai ir pamaldžiai plaukė jos visas žemiškas gyvenimas, kaip rami, nesūkuringa upė. Jos ir kraujas buvo ištikimas ir lėtas, nors širdis dainuojanti, išsprūstanti pro lūpas tai džiaugsmo, tai kančios akordais. Vėliau iš tų akordų ji pynė dainą, kaip kasas geltonas, kaip įmantrų vinguringą raštą audimuos. Ir tie lamstyčiai, tie lino siūlai kalbėjo gyvu lietuvišku žodžiu, tuo pačiu brangiu žodžiu, kuris skambėjo Jos lūpose, kai vėlų vakarą Ji migdė savo brangiausią kraujo vaisių...

Ak, Motin! Tavo dainuotoji lopšinė dukrai ėjo iš lūpų į lūpas per kartų kartas. Dukra ją perdavė savajai dukrai, nes sūnūs karuos, kovoj ir mūšiuos kitokiom dainom lietuvio lėtą kraują kaitino ir savąją drąsą ir žygius šaunias posmais išliedavo — kaip ir savo kraują už pelkėtą, miškingą, bet mielą savo kampelį. Taip, Močiut, auginai sūnus ne sau, ne sau... Užtat dukrelėm kasas rūtomis ir mėtomis dabinai, mokei kaip gėlę, paukštį ir žirgą mylėti. Kaip jurginais ne tik žirgą, bet ir šaunų raitelį puošti. O kartą pamilus-savo širdy laikyti ir *ištikimai* jį palydėt ligi vėlių kalnelio slenksčio...

Ir kai kitur — gal tolimoj šiaurėj pas kaimynus — laukuose praeivio koją žeidė akmenys ir aštrios uolos — mano žemėje jau tada Motinos širdį plėšė skausmų *rauda*, ir lietuviškas žodis liejosi ramia skausmo ir sielvarto jūra, ištvindamas plačiai po šimtametes girias ir lūžtves... Nes ir Tavo džiaugsmo soduos tų sielvargo lūžtvių rasdavosi vis daugiau ir daugiau... Apie Tavo židinį skambėdavo kovos kirviai, kurie kirto, retindami Tavo šeimos tvirčiausius medžius. O Tu į juos, *MAMA, buvai* sudėjusi visas savo viltis — nes jie buvo prinokę *lietuviškumo vaisiai*...

Matau Tave amžių miglose sekant pasaką ir sakmę prie savo vaikų lopšio, deglams ir skaloms rūkstant šiaudinėj trobelėj kurioje gyveno mūsų tautos senovė, ir ta pati šventoji ugnelė degė židiny, nors pakrikštyta švęstu vandeniu svetimtaučio rankomis, per prievartą iškirtus ąžuolus šventuosius ir išbaidžius, lyg bailiąsias stirnas, ugnelės kurstytojas — nekaltąsias vaidilutes.

Ir man rodos, Motin, kad tada Tu surinkai tą išblaškytą mūsų protėvių išsaugotą ugnelės kibirkštį, ir jos šventos žarijos liko amžiams degti kiekvienoj menėj ir po šiaudinio stogo kepure. *Ir pati tada Tu amžinąja lietuvybės vaidilute tapai*...

Po amžinuoju Tėviškės dangum slinko rūsti amžių procesija. Tarsi kriviai ar žilabarzdžiai vaidilos, jie saugojo mūsų žemę. Ir Tu, jų dvasios kupina, iš jų sau semdama tvirtybės, iškėlus galvą, nesiskųsdama, tvirta ir kantri į tautos kraitines skrynias ir savo vargą, ir kančią, ir sužeistą širdį krovei. Tu visa tai tyliai dėjai ant tautos ir Tėvynės aukuro. O žilabarzdžiai amžių seneliai Tave laimino. Nes Tu *turtinai mūsų tautą savo būdo ir tvirtos nepalaužiamos valios verlais*.

Savo vaikų širdyse užrakinai praeitį, tėvų ir protėvių papročius, išbandytus kietose amžių grumtynėse. Nes visa tai buvo turtas, kurio "nei kandys neįkanda, nei rūdys nesuėda"...

Tai buvo tie kertiniai mūsų tautos stulpai, tie lietuviškumo rąstai, ant kurių Tavo vaikai statė *lietuviškos kultūros* rūmus. Ir tų lietuviškų rūmų pačiu pagrindiniu akmeniu buvai *Tu, lietuve* Motina!

Kaip Angelas Sargas Tu saugojai, kad Tavo vaikų sielos išliktų lietuviškos ir tyros. Ir kad svetimųjų viliūgiški pažadai, svetimi papročiai — kaip svetimasis vynas — neapsvaigintų lietuvišką sąmonę. Tu esi mums tas lietu-

viškumo medis per šimtmečių speigus vešliai žaliuojantis savojoj žemėj žaliais vilties lapais . .

SOPULINGOJI MADONA

Tu tikėjai savo vaikų ateitimi taip šventai, jog ir Pati mūsų akyse šventąja tapai. Šviesi Tavoji aureolė spindi mūsų istorijos keliuose ir prasimuša net pro ūkanotų ir rūškanų sukilimo metų debesis. Ir tame mūsų istorijos kruvinajame saulėlydyje matau Tavo graudų liemenį, sielvartingus pečius ir kūkčiojančią širdį, suklupusią po kartuvių pašiurpusiais griaučiais.

. . . Rudens vėjo kraupiam kaukime girgžda ant kartuvių kalno skersiniai, krankia alkanų juodvarnių sulėkę būriai — O juodam mirties ir sielvarto paveiksle — Tavo alpstanti širdis girdi anuos, prieš daugelį šimtų metų Golgotos Kalne tartus Sūnaus žodžius: "Motin, štai Tavo sūnus . . ." Ir anoji skausminga Dieviškos Motinos tragedija vėl kartojasi po daugelio daugelio amžių tik jau lietuvės Motinos dienų kelionėje. Tik jau šventoj Marijos Žemėje . . .

Ak, Motin! Iš visų aštrių dyglių, žeidžiančių žmogišką širdį — paniekinimo ir vergiško glaudusios jį prie širdies, nekantriai tiesėsi papažeminimo jausmas yra pats aštriausias. Tai tarsi didelis neapykantos akmuo sviestas į tave. Tai lyg įkaitintos liepsnos botagai, plaką tavo sielą. Ir Tavo Motiniškoji širdis skaudžiausiai pajaučia tą panieką, kurią pavergėjas — godus ne tik žemės, bet prekiaująs Tavo ir Tavo vaikų sielomis — nuplaka Tave pasityčiojimo rykštėmis, gurkšnodamas iš saldžiausio kerštо taurės — smaguriaudamas Tavo skausmu ir kančia ir šventu bejėgiškumu . . .

O visdėlto, kiek dieviškos tvirtybės parodei, kai budeliui, kursai vienintelio sūnaus išniekintą lavoną atpažint atvilkęs, ramiai pažvelgusi į jo pajuokiančias akis — o, Dieve — išsigynei brangiausio savo kraujo vaisiaus!

Žinau, ką Tu jautei tada, kai kiekvienas Tavo kūno mylintis narelis iš meilės šaukė sūnų mirusį vardu. Kai pačios rankos, tiek kartų glaudusios jį prie širdies, nekantriai tiesėsi paglostyti sūnaus nuvytusią mirties miege garbanę galvą, užspaust užgesusias akis, kurios — lygiai kaip Tavo — man priminė tekantį Tėviškės dangų —

M. Katiliūtė — Motina

O, Sopulingoji Madona! Kokia kita dar Motina, tiek skausmų ir audringų išgyvenimų išvarginta, svetimųjų kryžiuojama dar galėtų išlikti tokia stipri, jei ne *lietuvė Motina!*

TAVO MYLINČIOSE RANKOSE

Šiandien lietuvės Motinos jaukusis šeimos židinys užpiltas svetimybės vandeniu. Jis nėra užgesęs, bet vis dar smilksta. Kad ir vergijos pančių apjuostam lizde, ji stengiasi mažyčius sakalus vesti tėvų skrydžiais. Toms, kurių pečius dengia Tėviškės dangaus skara, yra lengviau. Tačiau tremties kelionėje ir svetimuos keliuos, palikus be gimtosios žemės kraitinių skrynių, negaivinamoms bendrojo tautos kamieno syvų — tai šitos Motinos pastatytos prieš didįjį bandymą. Ir, kaip didžiulis kalnas, iškyla šių dienų didysis rūpestis: ar išeivė Motina atliks savo lietuviškumo misiją, ar išlaikys sveikas ir nesužalotas mūsų jaunąsias atžalas? *Svetimoj dirvoj įveisti ir užauginti lietuvybės Sodą, ošiantį derlingais lietuviškos kultūros vaisiais — tai svarus uždavinys, kurį pats likimas užkrovė ant trapių Motinos pečių.* Bet iš pažiūros silpna, Ji — milžinas dvasioje, juk Ji yra toji mistinė šviesa, ateinanti iš amžių glūdumos į vaiko jautrią ir imlią prigimtį, Tautos Didžioji Išmintis ir Mokytoja.

Lietuviškojo Židinio Vaidilute, Tavo kelias amžių sąvartoje vingiavo pro miegančio liūno akivarus, pro rūkstančių piliakalnių griuvėsius, pro kartuvių baugiuosius kalnelius, baudžiavų tamsias naktis, Sibiro žvarbias taigas . . .

Likimo sparnai atskraidino Tave į svetimuosius vieškelius, pastatė kryžkelėj ir gundo, kaip toj mūsų liaudies pasakoj: yra, štai, siauras erškėčiuotas ir varganas takelis — galbūt, jis veda į namus, jei ištęsėsi Tu ir Tavo vaikai . . .

Yra ir kitas — jis platus, ir pasakų vėžėčias auksines Tau paslaugiai parūpins svetimieji. Bet vieno neužmiršk: kad tie auksiniai ratai rieda į bedugnę — ir jie tik į prabangingas Tavų vaikų šermenis nuveš . . .

Mūsų tautos viltis ir ateitis — Tavo mylinčiose rankose, Motin! Nes Tu buvai ir esi vienintelė lietuviškumo saugotoja — amžinoji mūsų tautos Vaidilutė!

DIDŽIOJO ŠIAURĖS KARO FRONTAS LIETUVOJE

O. URBONAS

Įvadas.

Vertindama mano studiją apie Livonijos karą gerbiamoji dr. V. Sruogienė rašė (1958m. KARYS Nr.6 ir 7): "1600-1611m. karas su švedais negali būti teisingai ir pilnai atvaizduotas, nepanaudojus greta švediškų ir mūsų turimų šaltinių, kaip kanclerio Leono Sapiegos . . . . . Pulk. O. Urbono straipsnis, labai svarbus ir įdomus, tačiau paremtas daugiausia švedų šaltiniais irgi yra vienpusiškas. Todėl jisai daugiau vaizduoja švedų, o ne mūsų kariuomenės žygius, švedų, o ne mūsų vadus ir reikalus . . . . .".

Su kiekvienu čia parašytu žodžiu visiškai sutinku, esu lygiai tos pačios nuomonės ir laikau, kad p. Sruogienei pasisekė mano darbo įvertinimą tiksliai suformuluoti.

Nesu istorikas, ir į istoriko vardą pretenzijų neturiu. Į savo darbus žiūriu ne kaip į vispusišką ir pilną karo atvaizdavimą, bet kaip į švedų šaltinių pažiūrų ir interpretacijų santrauką, vienkart mėgindamas (tik mėgindamas) suformuluoti tuometinės Lietuvos kariuomenės būdingesnius bruožus, žinoma, tiek, kiek tas yra įmanoma švedų šaltiniais remiantis, nes be švedų šaltinių, man kiti beveik visiškai yra neprieinami.

Nežiūrėdamas visų tų trūkumų, drįstu ir vėl "Kario" skaitytojams patiekti studiją, kuri apima Didžiojo Šiaurės karo pradžią, taip pat tikėdamas tuo, kaip rašo dr. Sruogienė, kad "tokiu būdu, švedų karai laukia dar lietuvio istoriko, kuris, apžvelgęs visus svarbiausius šaltinius, galėtų duoti vispusišką ir pilną vaizdą . . . .".

Gerbiamoji dr. Sruogienė užbaigia savo kritiką lotynišku posakiu "audiatur et altera pars", — atsakysiu irgi lotynišku posakiu "Quod potui feci, faciant meliores potentes".

*

1702 metų karo veiksmų pasėkoje (žiūr. 1958 m. "Karys", Nr. 3 ir 4) visas karo teatras pasidalino kaip ir į du savistovius karo teatrus: Lenkijos ir Suomijos-Baltijos. Iš jų Lenkijos teatras buvo, žinoma, svarbiausias, nes čia švedams vadovavo pats Karolis XII ir prieš jį kovojo europietiškai organizuota Augusto II kariuomenė, tuo metu caro Petro kariuomenė buvo dar tik reorganizacijos stadijoje.

Tarp šitų svarbiųjų karo teatrų susidarė dar ir trečias, nors ir mažiau reikšmingas. Tai buvo Lietuvos karinis teatras, kuris, dėl savo geografinės padėties, turėjo tam tikros reikšmės ir vienai ir kitai kariaujančių pusių. Švedams šis teatras buvo svarbus, nes per jį vedė visi keliai į Rygą, kuri buvo švedų kariuomenės bazė, gi caras Petras buvo užinteresuotas veiksmais Lietuvoje, nes jie varžė švedų jėgų dalį, trukdė jų susisiekimą su Švedija ir apsunkino švedams karo reikmenų pristatymą ju kariuomenei.

*

BENDRA KARINĖ PADĖTIS 1703 METŲ PRADŽIOJE.

Būklė Lenkijos fronte priklausė nuo tų veiksmų, kurie įvyko 1702 metų bėgyje. Nežiūrint pergalės ties Klišovu 1702 metų kampanijos rezultatai, iš švedų pusės sprendžiant, nepasižymėjo dideliais strateginiais laimėjimais. Saksų kariuomenė, pasirodo, gan greitai atsigavo nuo gauto smūgio, tuo labiau, kad švedų jėgos iš Pomeranijos pavėlavo ir neleido Karoliui XII pilnai įvykdyti jo planą: apsiausti Augusto II kariuomenę, susitelkusią ties Krokuva, Lenkijos pietų-vakarų kampe, ir vienu smūgiu išspręsti visą reikalą. Augustas II numatęs Karolio XII manevrą, suskubo, vos tik pusės dienos žygiu anksčiau, pražygiuoti Bochnią, ties kur Karolis buvo numatęs liepos 26 dieną atkirsti Augustui atsitraukimą į rytus.

Jėgų santykis šiame karo teatre 1703 metų pradžioje atrodė taip: Augustas turėjo savo saksų kariuomenę iš maždaug 13,000 vyrų, iš kurių apie 5,000 buvo raitelių. Pėstininkai buvo suskirstyti į 12 pulkų, dragūnų ir kirasyrų buvo po 6 pulkus. Be nuosavos kariuomenės Augustas disponavo lenkų karūnos kariuomenės dalimi ir Lietuvos kariuomene, kurios didesnioje dalis buvo pritraukta iš Lietuvos. Kiek lenkų ir lietuvių buvo — sunku tiksliai nustatyti, tačiau iš likusių švedų archyvuose išmėtytų davinių atrodo, kad vienų ir kitų būta po 6,000 vyrų. Tuo būdu viso Augusto II kariuomenės galėjo būti apie 25,000.

Karolis XII 1702 metų pabaigoje susilaukė iš Švedijos apie 4,000 vyrų ir be to disponavo dar 3,000 vyrų Lietuvos kariuomene, likusia ištikima Sapiegai. Tuo būdu visą jo kariuomenę

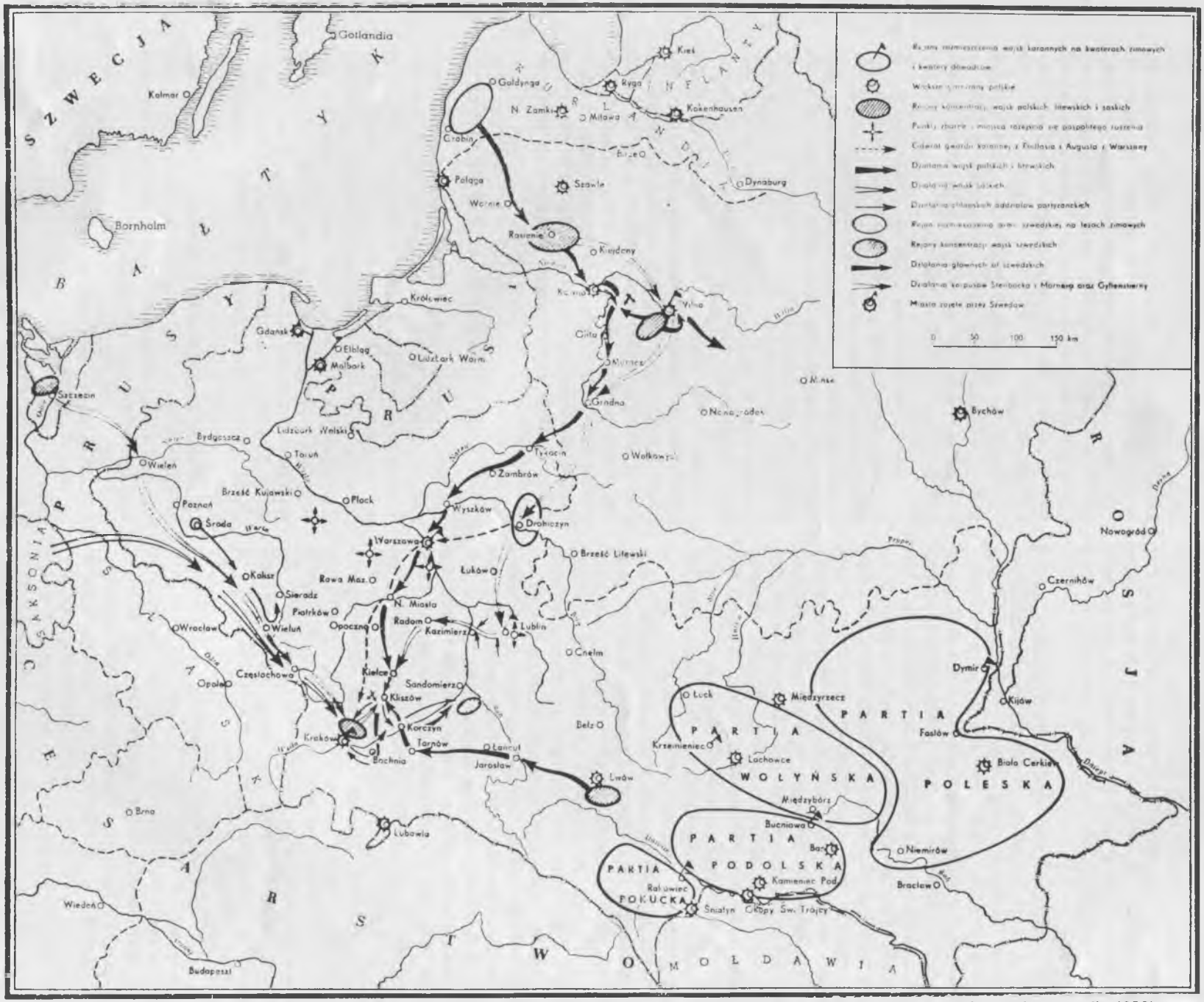

1702 M. VEIKSMAI LIETUVOJE IR LENKIJOJE. (Iš J. Wimmer knygos "Wojsko Rzeczpospolitoj w dobie wojny połnoczney", 1956)

sudarė maždaug 30,000 vyrų. Ji buvo padalinta į 13 pėstininkų pulkų, 10 kavalerijos pulkų ir 4 dragūnų pulkus (toks padalinimas gali atrodyti keistas, lyg dragūnai nebūtų raiteliai. Bet anais laikais taip buvo. Dragūnai nebuvo grynai kavalerijos ginklo rūšis, nes jie galėjo kautis ir raiti, ir pėsti. Tai buvo savo rūšies raita pėstija).

Iš kariuomenės dalių išvardinimo galima matyti, kad Lietuvos magnatų tarpusavė kova privedė Lietuvą prie tikro pilietinio karo, kur lietuvis Augusto pusėje kovojo prieš lietuvį Sapiegos, tiksliau sakant, Karolio XII pusėje esantį. Ypatingai padėtis paaštrėjo, kai Sapiega su savo dalimis kovojo Lietuvos fronte, kur lietuviai kovėsi viens prieš kitą, Lietuvos žemėje. Anie laikai, bendrai imant, buvo pakankamai žiaurūs, bet susirėmusieji skirtingų tautų priešai stengdavosi išlaikyti bent išorinę garbę. Dėl to belaisviai, bendrai, žudomi nebūdavo, kai kas net stengdavosi su jais žmoniškiau elgtis. Bet visi žmoniškumo, garbės ir kiti jausmai išgaruodavo kai tik lietuvis susidurdavo su lietuviu priešingose pusėse. "Išdavikas", būdavo šaukiama iš abiejų pusių, ir su belaisviais būdavo elgiamasi kaip su išdavikais.

Priešų kariuomenės 1703 metų pradžioje buvo išdėstytos taip: saksų kariuomenė buvo daugumoje sutalpinta vakarų Prūsuose ir Mozūruose, ji sudarė Augusto II kariuomenės vakarų grupę. Jai vadovavo Steinau. Iš šitos grupės 2 pėstininkų pulkai ir 1 dragūnų pulkas (vėliau šita rinktinė buvo sustiprinta dar 1 kavalerijos pulku) dar 1702 m. lapkričio mėn. buvo pasiųsti į Gardiną, kur jie sudarė Augusto II kariuomenės rytų grupę. Šioje grupėje buvo sutelkta didesnė Vyšnieveckio kariuomenės dalis.

Toks Augusto II kariuomenės išdėstymas atrodo, buvo padiktuotas, pirmoj eilėj, politinių tikslų. Prof. Hjerne nuomone, jis buvo numatęs savo pusėn patraukti Daniją ir Prūsiją, taigi, tam tikslui pasiekti toks kariuomenės išdėstymas buvo gan svarus "argumentas". Be to, Augustas nenorėjo per daug atsitolinti nuo Didžiosios Lenkijos, kuri sudarė prieš jį lyg ir opozicijos židinį.

Bet toks išdėstymas turėjo, neabejotinai, ir savo karinį tikslą, nes iš tiesų abi šios grupės (vakarų Prūsuose ir Lietuvoje) skyrė Karolio kariuomenę nuo susisiekimo su Švedija. Tas turėjo ypatingos reikšmės nes buvo žinoma, kad Karolis iš Švedijos laukia didelių pastiprinimų, kurie, 1702 m. žygį Lietuvon pradedant, buvo palikti Švedijoje ir po to perkelti į Rygą.

Gi kariuomenės išdėstymas Lietuvos fronte buvo padarytas atsižvelgiant į būsimus švedų veiksmus. Kad švedai nestovės vietoje niekо neveikdami buvo aišku. Tačiau jie galėjo nukreipti savo veiksmus arba į Steinau grupę, arba į Lietuvą, kad užtikrintų sau ryšį su nugariu ir ramybę užfrontyje. Tokio atsitikimo atveju šioji grupė turėtų galimybės, arba išbūti tam tikrą laiką vietoje ir išlaukti tolimesnės karo eigos pasekmių, arba pasitraukti Lietuvos gilumon, kur atsirėmus į neutrales valstybes, priverstų Karolį pulti Augustą vakarų Prūsų rajone.

Tada rytinė grupė sudarytų, pagal Vyšnioveckį (Vyšnioveckio raštas Augustui iš 1703 m. vasario 23 d.), vieną replių dalį, kuri apimtų priešą iš sparno ir iš užpakalio.

Švedų kariuomenė 1702 m. pabaigoje stovėjo tarp Sandomiro ir Kazimiersz. Ties Zawichost kariuomenė peržengė Vyslą ir 1703 m. sausio pradžioje pasiekė Liublino rajoną, kur apsistojo žiemai. Iš šito postovio gan stiprios rinktinės buvo pasiųstos į pietų-rytus, į rytus ir į šiaurę. Svarbiausia tų rinktinių buvo Rehnsioeldo sausio 9 d. pasiekusi Blonie ir ten plačiai išsidėsčiusi tarp to miesto ir Varšuvos.

Dėl tokio Karolio XII kariuomenės išdėstymo tenka pasakyti štai ką: stovinčiam ties Liublinu Karoliui XII, po to, kai Rehnsioeldas užėmė Blonie, kelias per Varšuvą į vakarų Prūsus buvo atviras. Sausio mėnesio pabaigoje jis užėmė Lietuvos Brastą, kas atidarė jam kelią ir Lietuvon. Toks jo kariuomenės išdėstymas tuo pačiu laidavo jam viešpatavimą visoje pietinėje Lenkijoje.

KURŠO — LIETUVOS KARO TEATRAS.

Politiniu — geografiniu atžvilgiu šis karo teatras apėmė Kuršo hercogystę, D.L.K. su Žemaitija ir Livoniją. Kuršą valdė D.Š. karo pradžioje hercogas Ferdinandas, savo brolio mažamečio sūnaus Friedricho Wilhelmo globėjas. Hercogas Ferdinandas buvo lenkų tarnybos generolas — leitenantas ir todėl atvirai stojo saksų pusėn jiems veikiant prieš Rygą. Tas priverte jį, švedams į Kuršą įžygiavus, palikti tėvynę, ir visas kraštas pateko po švedų administracija.

Vietos konfigūracijos atžvilgiu visas tas karo teatras gali būti vadinamas miškuota lyguma, per kurią teka daug upių; tačiau skirtumas tarp kalnuotų vietų ir lygumos, kai kuriose vietose visgi, yra gan aiškus. Šiaurėje tęsiasi Rygos—Mintaujos lyguma, kuri prasideda į šiaurę nuo Dauguvos ir eina į pietus Musos upės link. Šiaurinėje savo dalyje (maždaug iki Mintaujos linijos) lyguma yra miškuota ir baluota ir žemė nederlinga, pietinė gi jos dalis mažai miškuota ir labai derlinga. Į rytus nuo šios

lygumis driekiasi, t.v., Kuršo kalnuota vietovė, kuri šiaurėje siekia Selburgą prie Dauguvos. Pietuose ta kalnuota vietovė jungiasi su Lietuvos šiaurės-rytų miškuota ir ežeruota vietove.

Pagrindinėje kryptyje, Daugpilis—Vilnius—Gardinas, tęsiasi Lietuvos kalnuota vietovė. Jos šiaurės-rytų daly užtinkama daugybė ežerų. Didžiausią augštį tą kalnuota vietovė pasiekia ties Vilnium. Lietuvos vidury guli gan plačios balos, ir toliau į pietų-vakarus randasi garsusis Baltvyžio miškas, kuris užima didelius plotus į šiaurę nuo Lietuvos Brastos. Gi Lietuvos pietinė dalis — tarp Bugo ir Dniepro — visas tas rajonas, buvo beveik nepraeinamas dėl skaitlingų ir didelių balų. Visa ta sritis buvo apaugusi mišku.

Šito karo teatro upės sudarė, ypač pavasarį ir rudenį, žygiuojančiai kariuomenei dideles kliūtis. Vietose, kur upių krantai neaugšti upės pavasarį paprastai išsilieja užsemdamos gan didelius plotus. Tuo metu persikėlimas per upes kariuomenei ypatingai sunkus.

Kas liečia susisiekimą keliais, tai Kuršas ir Žemaitija jau anais laikais turėjo gan platų kelių tinklą, nors dėl savo stovio jis ir negalėjo būti laikomas pavyzdingu. Pavasarį ir rudenį keliai pairdavo, žiemą gausus sniegas trukdydavo susisiekimą. Svarbiausi to karo teatro keliai buvo: Grobin—Skuodas—Telšiai, Ryga—Mintauja — Joniškis — Šiauliai, Mintauja — Bauskė—Pasvalys ir Ryga—Biržai. Žemaitija su Lietuva jau anais laikais buvo surišta ištisu kelių tinklu. Sprendžiant iš kariuomenės dalių judėjimo galima manyti, kad kelių tinklas abiejose pagrindinio kelio Šiauliai—Kaunas—Gardinas—Tykocin ir Panevėžys—Vilnius—Slonimas —Lietuvos Brasta buvo pakankamai išvystytas.

Kariuomenės maitinimo atžvilgiu patogiausias Kuršo rajonas buvo pietuose ir vakaruose, ypač sritis į pietus nuo Mintaujos, kuris jau anais laikais sudarė Kuršo aruodą. Rajonas į rytus, išskyrus nedidelį plotą aplink Daugpilį, buvo menkai apgyventas ir, maitinimo atžvilgiu, dėl nederlingos žemės, kariuomenei nebuvo patogus. Žemaitijoje kariuomenės maitinimo sąlygos buvo geros, kaip ir bendrai visoje Lietuvoje, kuri, išskyrus didelius balų plotus pietuose, turėjo užtektinai maisto ir pašaro atsargų.

POLITINĖ PADĖTIS 1703 METŲ PRADŽIOJE IR AUGUSTO II SANTYKIAI SU RUSAIS

1702 m. Didžiojo Šiaurės karo trečiaisiais metais, visoje Europoje nepaprastai pagyvėjo diplomatinė veikla, nes rytų valstybių susikirtimas lyg ir pasikartojo vakaruose. 1701 m. prasidėjęs karas už Ispanijos įpėdinystę jau 1702 m. gegužės mėnesio bėgyje visai išsiplėtė. Visos valstybės buvo priverstos peržiūrti savo politinę būklų atsižvelgdamos į tuos abu karus, kurie, atrodė, ilgus metus veiks Europos būklę.

Prancūzijos priešams kilęs rytuose karas buvo ypatingai nemalonus, nes jie tam tikrame laipsnyje priklausė vokiečių valstybių karinių resursų. Dvi iš tų valstybių — Švedija ir Saksonija — jau buvo visai paskendę rytų krizyje, ir daug kas spėjo, kad ir Prūsai su Danija bus į tą krizį įtraukti.

Visos vokiečių valstybės jau nuo 1702 m. rugsėjo mėn., einant vokiečių seimo nutarimu, buvo įtrauktos į karą prieš Liudviką XIV, bet tai, toli gražu, nereiškė, kad jos galėjo aktyviai prie to karo prisidėti. Paraginti jas prisidėti galėjo tik joms suteikta pagalba (daugiausia subsidijos), be to, karas neturėjo prieštarauti jų valstybiniams interesams.

Jau 1701 metais rytų karas neigiamai paveikė kareivių verbavimą Vokietijoje. Pagal tų pat metų sausio mėn. sutartį (tarp imperatoriaus ir Augusto II) pastarasis privalėjo išstatyti 8,000 vyrų prieš Prancūziją. Tačiau tos jėgos į vakarų karo teatrą niekuomet neatvyko (Brulin 1909, pusl. 159). Imperatoriaus su Švedija šia prasme vestos derybos irgi teigiamų rezultatų nedavė, o Danija ir Prūsija, įsipareigavę pasiųsti prieš Prancūziją tam tikrą pagelbinę kariuomenę ir tą pažadą dalinai išpildę, vis gi žymia dalimi priklausė nuo padėties rytuose.

Kad greičiau ir teigiamai išspręstų pagelbinės kariuomenės prieš Liudviką XIV klausimą, imperatorius ir jūrinės valstybės (Anglija, Olandija) dėjo visas pastangas greičiau užbaigti karą rytuose, arba bent jį lokalizuoti (E. Carlson, 1880, pusl 136). Siekti šito tikslo sąjungininkai diplomatai daug dirbo Karolio XII ir Augusto II vyriausiose būstinėse, Stockholme ir kitur. To pat tikslo siekė ir dalis lenkų magnatų, nežiūrint ar jie stovėjo Augusto II pusėje ar jo priešų (kaip Sandomiro seimas 1702 m., taip ir Liublino seimas 1703 m. paskyrė delegatus, kurie vesdami derybas per kariaujančių pusių diplomatus, tiesioginiai ar per kitus lenkus, turėjo siekti karo užbaigos. — Herlitz, pusl 9 ir 20). Jų svarbiausias tikslas buvo išlaisvinti kraštą nuo pyliavų, kurių abi kariaujančios pusės reikalaudavo.

Tačiau visų tų pastangų rezultatai buvo menki. Tarpininkų padėtis buvo silpna, garantijos, kurias jie galėjo duoti — beveik bevertės. Be to ir prieštaravimai tarp kariaujančių pusių buvo per dideli, kad galima būtų lengvai surasti priimtiną abiem pusėm kompromisą. Vienas iš tokių prieštaravimų buvo Karolio reikalavimas žūt būt detronizuoti Augustą. Iš kitos pu-

Karolis XII, švedijos karalius

sės ir Augustas, kuris tam tikrais momentais sutikdavo derėtis, niekuomet neduodavo garantijų, kad jo 1700 m. vykdyta operacija prieš Ryga nebus pakartota.

Jei taikos derybos ir nedavė jokių rezultatų, tai vis gi šis tas buvo padaryta karą lokalizuojant. Bet tuo pat metu abi kariaujančios pusės telkė savo jėgas ir ketvirtaisiais karo metais jos buvo pasiryžę žūt būt tęsti karą toliau. Ypatingą svarbą įgijo Augusto santykiai su caru Petru.

1701 m. vasario mėnesio Biržų sutartis buvo sudaryta išeinant iš to, kad abiejų valstybių kariuomenės ves karą prieš švedus Estijoje ir Livonijoje. Be to, ta sutartis buvo sudaryta caro Petro po nelaimingų Narvos kautynių, kai jam teko derėtis dar su nenugalėtu Lenkijos karalium. Tačiau nuo to laiko įvyko didelių pasikeitimų. Bendros operacijos planas prieš švedus Baltijos provincijose 1701 m. visiškai nepasisekė, ir saksų kariuomenė, nežiūrėdama savo sąjungininkės sunkios padėties, pasitraukė į pietus skubėdama tarp savęs ir švedus įterpti didelius Lietuvos ir Lenkijos plotus. Sugrįžęs į Lenkiją Augustas II ties Klišovu buvo visiškai sumuštas tuo metu kai rusai ties Hummelshofu sumušė ten stovinčius švedus ir užėmė didelius tos provincijos plotus. Didžiausią pasisekimą tačiau turėjo rusai, kai rudenį jiems pasisekė užimti švedų tvirtovę Noeteborgą ir, tuo būdu, tvirtai atsistoti Ingrijos rytinėje dalyje. Jei prie to dar pridėti, kad Augustas keleta kartų mėgino sueiti su Karoliu į derybas (ar nuoširdžiai, ar ne — nėra išaiškinta), suprantama, kad Biržų sutartis tada jau nedaug ką reiškė. 1703 m. pavasarį prasidėjo rusų — saksų derybos. Kovo 24 d. ir balandžio 16 d. saksų pasiuntinys prie Petro, pulkininkas von Arnstedt, pasiūlė jam atnaujinti tiesioginį bendradarbiavimą pasiunčiant rusų kariuomenės dalį Lenkijon ir Augustui išmokant tam tikrą subsidiją pinigais. (Petro I rezoliucija iš 1703 m. balandžio 10 dienos,—originalas ir nuorašas Drezdene, Nr. 3016). Petras kuris kaip tik įtraukė kariuomenę didesnėms operacijoms Ingrijoje, atsakė, kad ta kariuomenė jam pačiam yra reikalinga, tačiau jis sutiktų pasiųsti Lenkijon 10,000 vyrų, kurie stovėjo Rusijos pietų-vakarų daly, bet tik tuomet, kai bus visiškai tikra, kad turkai nestos prieš jį į karą. Dėl subsidijos Petras pareiškė, kad jis sutinka išmokėti Augustui 200,000 rublių paėmęs Mohilevą užstatu.

Apie tą sutartį tenka pasakyti štai kas: caras žada pasiųsti 10,000 vyrų kariuomenę Lenkijon, bet stato sąlygas, ne nuo jo pareinančias; gi Mohilevo užstatymas buvo Augustui, atsižvelgiant į jo padėtį Lenkijoje, visiškai neįmanomas. Derybos buvo tęsiamos toliau ir, galų gale, 1703 m. liepos 10 d. į Petrapilį atvyko nepaprastas saksų įgaliotinis ir pasiuntinys Wolf Friedrich von Witzlebenas tikslu nuteikti carą saksams pageidaujama prasme. Pradžioje caras griežtai atsisakė silpninti savo kariuomenę Ingrijoje bet, kai Witzlebenas prisispyręs nurodinėjo sunkią Augusto būklę ir reikalavo, kad dar šiemet kokios nors rusų karinės jėgos būtų pasiųstos Lenkijon, caras, galų gale, sutiko pasiųsti keleta pulkų, stovėjusių ties Smolensku ir Ukrainoje. Tuo būdu 12-23 liepos buvo pasirašytas "traktatas", kuris tais pačiais metais Augusto ir Petro buvo ratifikuotas. Pagal tą "traktatą", turėjusį atstoti Biržų sutartį iš 1701 metų, 12,000 vyrų rusų kariuomenė dar 1703 m. turėjo žygiuoti Lenkijon ir susijungti su saksų kariuomene. Jei švedai grįžtų — Augustas su kariuomene turi juos persekioti ir tuo būdu palengvinti rusų pagrindinei kariuomenei pravesti numatytą operaciją. Dėl subsidijų buvo sutarta, kad dar tais pat metais Augustui II bus išmokėta 300,000 rublių grynais.

Augusto II pastangos dar tais pat metais visomis jėgomis pradėti operacijas Lenkijoje pri-

klausė nuo tos būklės kurion jį pastatė Karolio XII operacijos. Pirmoj eilėj reikėjo gelbėti Torno tvirtovėje apgultą saksų pėstiją. Tačiau reikalas buvo jau pavėluotas. Rusų daliniai Lenkijoje pasirodė ne anksčiau kaip 1704 m. vasarą. Jų ten pasirodymas iššaukė didelį lenkų nepasitenkinimą, aiškų net Augusto II šalininkų tarpe (Herlitz, Karolio XII politika, tomas I, pusl. 3).

Lietuvos bajorus, kurie stovėjo Augusto II pusėje, politiniai ryšiai jungė su rusais. Tie bajorai, kurie jau nuo 1701 m. rudens aktyviai kovojo prieš švedus, suėjo į ryšius su rusais. Tie bajorai, kurie jau nuo 1701 m. rudens aktyviai kovojo prieš švedus, suėjo į ryšius su rusais Biržų suvažiavimo metu, ir jau tada, ten vestų derybų metu, jie vaidino tam tikrą politinį vaidmenį. Už išmokėtą jiems ekonominę paramą jie rusams perleido prie Dniepro gulinčią Sapiegos tvirtovėlę Bychov, kurią su rusų pagalba 1702 m. rudenį, jie buvo užėmę. Rusai netrukus ir vėl tą tvirtovėlę grąžino Augusto II šalininkams Lietuvoje. Tačiau 1702 m. karinio bendradarbiavimo tarp Lietuvos bajorų ir rusų nebuvo nežiūrint žymiausio švedų priešininko Žemaitijos starosto Oginskio nuolatinio tarpininkavimo.

Augustas II, D. Lietuvos kunigaikštis, Lenkijos karalius ir Saksonijos elektorius

1703 m. ryšiai tarp Lietuvos bajorų ir caro Petro žymiai sustiprėjo. Suvažiavime Vilniuje, 1703 m. kovo 15 d., Augusto II šalininkai nutarė tuojau pasiųsti pas carą delegaciją su užtikrinimu, kad Lietuva ir toliau kariaus prieš švedus ir su prašymu išmokėti Lietuvai subsidiją pinigais už tolesnį kare dalyvavimą ("traktatas" su Lietuva ir birželio 28 d.). Delegatai tuojaus nuvyko į Rusiją, ir birželio 28 d. jiems pavyko išgauti caro sutikimą išmokėti 30,000 rublių. Be to, caras iškilmingai pasižadėjo nesiekti savo valstybės padidinimo D.L.K. sąskaiton. Kokio nors susitarimo dėl rusų kariuomenės pasiuntimo Lietuvon nebuvo padaryta tačiau delegatai įsipareigojo, kad rusų kariuomenei į Lietuvą įžygiavus, Lietuva apsiims ją išlaikyti tol kol ji stovės Lietuvoje (aprūpinti maistu ir pašaru).

Bet kol tos derybos ėjo nedidelės rusų kariuomenės jėgos atvyko į Biržus, juos užėmė ir apsistojo sudarydamos ten įgulą.

Augustas II nesitenkino jo ir Lietuvos delegatų derybų rezultatais ir siekė išgauti iš caro didesnę karinę ir ekonominę pagalbą. 1703 m. jis dėjo visas pastangas Liubline ir vėliau Javarove, įkalbėti seimo narius pasiųsti pas carą dar ir Lenkijos delegaciją. Galų gale jam pasisekė ir 1704 m. pradžioje Lenkijos pasiuntinys išvyko pas carą. Tačiau daug seimo narių tam griežtai priešinosi ir pasiuntinio išvykimas iššaukė didelį jų nepasitenkinimą.

1703 m. bėgyje vieną iš svarbesnių tarptautinių vaidmenų vaidino diplomatinės derybos saksų ir švedų su lenkais. Augustas II, po nepasisekusių 1701 m. pastangų įtraukti Lenkiją į karą prieš švedus, iškėlė tą klausimą Varšuvos seime 1701-1702 m. ir pakartotinai kėlė jį kiekviena patogia proga. Tačiau nežiūrint, kad Mažojoje Lenkijoje 1702 m. rugpiūčio mėn. susidarė t.v konfederacija, o spalio mėn. Didžiojoje Lenkijoje ir 1703 m. kovo mėn. Lietuvoje — sukelti visą lenkų tautą prieš švedus jam nepasisekė (1702 m. balandžio mėn. senato priimtas nutarimas stoti į karą prieš švedus turėjo maža reikšmės — Hjaerne, psl. 152). Respektas švedų laimėjimų ir Augusto II ryšiams su rusais nepasitikėjimas veikė ta prasme, kad jie nesiryžo aiškiai stoti Augusto pusėje (magnatai bijojo, kad Rusija po pergalės kare sutvirtins krašte savo pozicijas ir atims jiems jų turimas privilegijas).

Atrodė, kad Augustas II susilaukė didelio laimėjimo 1703 m. Liublino seime, tačiau nežiūrint iškilmingo pasižadėjimo stoti į karą prieš švedus — ir šį kartą tas pasižadėjimas turėjo maža praktiškos reikšmės. Javorovo suvažiavime prieštaravimai tarp Augusto ir jo pavaldinių pasiekė tokią aštrią formą, jog jis įsitikino, kad sukelti visą Lenkiją prieš švedus jam vis vien nepavyks.

Tenka pasakyti, kad švedų-lenkų derybose vyravo du dalykai: Karolio XII pastangos karą su Augustu lokalizuoti ta prasme, kad Lenkiją visai išjungti iš karo, kartu reikalaujant detronizuoti Augustą II, ir lenkų pastangos reikštis tarpininko vaidmenyje. Aišku, Karolio reikalavimas detronizuoti Augustą II turėjo lenkus įžeisti, bet reikia prisiminti, kad pati detronizacijos idėja, pirmoj eilėj, gimė tų pačių lenkų tarpe.

1701-1702 VEIKSMAI LIETUVOJE

Karolis XII, 1701 m. rudenį, parengė savo kariuomenę žygiui į pietus ir 1702 m. sausio mėn. pradžioje pradėjo žygį per Žemaitiją Nemuno link. Kurše jis paliko generolą-majorą Stuartą, kuris turėjo ginti kraštą nuo rusų ir nuo lietuvių.

Žemaitijoje ir Lietuvoje, kurį laiką siautė tikras pilietinis karas. Iš pradžių reikalas lietė Sapiegą, kuris sukoncentravo savo rankose visą valdžią Lietuvoje, kas iššaukė didelį nepasitenkinimą Oginskių šeimoje, kuri ir stojo į atvirą kovą prieš Sapiegą. Prie tos kovos netrukus prisidėjo ir Vyšnioveckiai. Kai 1701 m. rugsėjo mėn. Karolis XII paskelbė, jog jis ima savo globon visus Lietuvoje esančius Sapiegos turtus ir pasikėsinimą į juos jis skaitys priešingu sau veiksmu — prasidėjo susidūrimai tarp švedų ir Oginskio — Vyšnioveckio šalininkais. Pirmas į kovą prieš švedus stojo Žemaitijos starosta Greg. Oginskis, kurį palaikė Vyšnioveckiai. Kai Žemaitija 1701 m. gruodžio mėn. bėgyje, Karoliui XII asmeniškai vadovaujant, buvo nuo Oginskio ir Vyšnioveckio dalių išvalyta, Lietuvos kariuomenė pasitraukė į rytus ir apsistojo miškuotuose plotuose išilgai Kuršo sienos. Tas rajonas kuriam laikui ir virto Lietuvos kariuomenės baze operacijoms prieš švedus.

Vertinant tolesnį lietuvių pasipriešinimą švedams ir nagrinėjant kariuomenės veiksmus, reikalinga prisiminti, kad Lietuvos tuometinė kariuomenė nebuvo panaši į modernią kariuomenę. Kariuomenės, kaip mes tą sąvoką šiandieną suprantamę, išskiriant magnatų ir karaliaus nedidelius dalinius, nebuvo. Kariuomenę tada sudarė pašauktieji bajorai—šlėkta, kurie su savo žmonėmis stodavo tarnybon savo noru, arba per prievartą. Sekant Lietuvos magnatų—Sapiegos ir Oginskio su Vyšnioveckiais — tarpusavio kovą, matosi kokių priemonių griebėsi ir viena ir kita pusė, kad patrauktų savo pusėn šlėktą, nuo kurios išimtinai priklausė kariuomenės sudarymas (liaudis — chlopai, žinoma nebuvo atsiklausiama ar ji nori stoti į kariuomenę ar ne). Visos priemonės tam buvo geros: įkalbinėjimas (propaganda), papirkimas, pažadai, galų gale, grasinimas ir prievarta. Taip sudaryta kariuomenė faktiškai susidėdavo iš atskirų bajorų, kurie, ir į kariuomenę stoję neatsisakydavo savo ambicijų, savimeilės, išdidumo ir t.t. Nesucementuoti karinės drausmės ir nepratę klausyti (primestos Lenkijos pacta conventa padarinys), bajorai nenoriai priimdavo vado įsakymus ir nenorėdavo pripažinti jo autoriteto. Tokios, gan palaidos, lietuvių bajorų rinktinės, arba, kaip jas vadindavo "partijos", stojo į kovą prieš drausmingą ir gerai apmokytą švedų kariuomenę. Nenuostabu todėl, kad, dažnai, 3-4 net 5 kartus skaitlingesnės lietuvių rinktinės, nepajėgdavo prieš švedus atsilaikyti. Apmokymo ir drausmės trūkumas katastrofiškai atsiliepdavo susidūrimų eigoje. Negalima neigti, kad bajorų tarpe buvo didelis skaičius tikrų patriotų, kurie vien dėl idėjos stojo savo kraštą ginti nuo okupanto, nesigailėdami nei savo gyvybės, nei savo turto — bet bendroje masėje jie pasireikšti negalėjo ir jų aukos neatnešė tos naudos, kurios jos buvo vertos.

Kaip jau sakyta, žygiuojant Karoliui per Lietuvą, jos kariuomenė pasitraukė į rytus, iš kur, kiek galėdama, bandė švedų žygį trukdyti. Maža, bet reikšminga tvirtovėlė Biržai, sudarė patogų išeities punktą ir vienai ir kitai kariaujančių pusių. Prieš pradėdamas žygį į pietus, Karolis XII numatė kokius nepatogumus turės tame rajone paliktos švedų jėgos, jei ta tvirtovė patektų į lietuvių rankas. Jo įsakymu buvo sudaryta rinktinė iš 2 batalionų pėstininkų ir 2 eskadronų kavalerijos su artilerija, kuri gavo įsakymą netikėtai pulti Oginskį, jį sumušti ir užimti Biržus. Oginskis, savu laiku įspėtas, suskubo pasitraukti, gi Biržų užėmimas nepasisekė. Biržų komendantas buvo toks nemandagus, kad pasitiko švedus artilerijos ugnimi ir griežtai atsisakė vesti su jais bet kokias derybas. Vasario 16 d. švedai prisiartino prie Biržų, bet, būdami per silpni pulti Biržus apsistojo Biržų apylinkėse ir pradėjo vykdyti maisto ir pašaro rekvizicijas. Kokiomis priemonėmis tos rekvizicijos buvo vykdomos, nėra reikalo pasakoti, tačiau, kad tos priemonės neprisidėjo prie apylinkės pacifikavimo — yra savaime aišku.

(bus daugiau)

GELEŽINKELIŲ BŪRYS VILNIAUS KRYPTIMI

JOKŪBAS BAUBLYS

(pradžia Kario Nr. 1.)

ATVYKSTA RAUDONOSIOS DELEGACIJOS

Rugsėjo mėnesį dvi savaites statybos būrys praleido ruože N. Vilnia — Smurgonys, siaurindamas rusų platumo geležinkelį į normalias vėžes. Buvo susiaurinta 52 km. geležinkelio iki Slobodka ir atiduota Susiekimo Ministerijos žinion. Po to būrys buvo atšauktas Vilniun.

Vykdant geležinkelio siaurinimo darbus tarp N. Vilnios ir Kenos, kur įvyko traukinių katastrofa, abipus geležinkelio matėsi išmėtytos vagonų ašys su ratais, vagonų rėmai, sulankstytos ir apdegusios įvairios geležinės vagonų dalys. Ten, kur katastrofos metu buvo išdegusi žolė, ataugo šviesiai žalios spalvos jauna žolė. Bet kai kur išdegusiose vietose žolė neataugo, juodi plotai liko ten, kur degė tepalai.

Dar rugsėjo pradžioje buvo ten užuodžiamas apdegusios mėsos ir kraujo kvapas, įsisunkęs žemėn. Vėliau visa tai išsisklaidė ir oras jau nebebuvo užterštas smarve. Laikas, saulės spinduliai ir lietus tą žemės plotą padarė tokios pat išvaizdos, kaip ir plotai, kur katastrofos nebuvo. Liko tik geležinkelis be katastrofos pėdsakų.

Geležinkelių persiuvinėjimo metu taip pat neapsieita be nuotykių. Vieną rytą, apie 9 val., vykdant darbus, buvo gauta telefonograma iš Kariuomenės štabo Susisiekimo Skyriaus viršininko, kad darbovietėje apie 11 val. pasitiktumėm nuo Minsko pusės atvykstančią SSSR Raudonojo Kryžiaus delegaciją ir SSSR Prekybos delegaciją, suteiktume turimas susiekimo priemones ir pervežtume delegacijas nuo darbų vietos iki N. Vilnios.

Būrys tą dieną vykdė darbus 29 km. atstu nuo N. Vilnios. Nustatytu laiku traukinys su delegacijomis neatvyko. Apie 15 val. nuo Minsko pusės lauko kelyje buvo pastebėta žmonių grupė ir ūkininkų vienkinkiai vežimai. Traukinio vis nesimatė. Kadangi jokios kitos žmonių grupės tuo laiku čia negalėjo būti, kaip tik tos delegacijos, tai nujojau prie atvykstančiųjų. Priekyje visos žmonių grupės išdidžiai ėjo augštas rudabarzdis vyras, žydų tautybės. Prijojęs mandagiai pasakiau:

— Esu Lietuvos kariuomenės karininkas. Man pavesta sutikti SSSR Raudonojo Kryžiaus ir SSSR prekybos delegacijas iš Maskvos ir suteikti joms turimas susisiekimo priemones. Ar jūs esate iš tų delegacijų?

— Taip, — buvo atsakyta.

— Kaip matote traukinys jums yra netoli.

— Pirmiausia, aš, kaip SSSR Raudonojo Kryžiaus delegacijos pirmininkas pareiškiu protestą, kad tamsta mus pasitinki raitas. Antra, aš nematau traukinyje salion-vagonų, kokius mes turėjome nuo pat Maskvos. Jūsų traukinyje tik vienas klasinis vagonas, o likę prekiniai su platformomis.

— Šiame ruože dar nevykdoma geležinkelio eksploatacija keleiviniais traukiniais. Tamstos matomas traukinys yra karinis ir darbinis. Jis turi vieną trečiosios klasės vagoną iš dviejų skyrių. Apie jūsų atvykimą, ponai ir ponios, buvo sužinota čia dirbant, bet ne kokioje nors stotyje, kur yra visokių vagonų atsarga. Be to, Naujoje Vilnioje jūs persėsite į keleivinį trau-

— Vistiek tai netaktiškas ir nemandagus patarnavimas iš Lietuvos vyriausybės pusės. Aš dar kartą SSSR vardu protestuoju.

— Jūsų protestai iš mano pusės liks be dėmesio, pone pirmininke. Jūs protestuojate vienas iš tarpo visų, nes kiti delegatai nė žodžio dar neištarė, o tik tarp savęs kalbasi.

— Jų vardu aš čia kalbu. Aš pirmininkas, Jie tik nariai.

— Bet su jumis dar yra prekybos delegacija su savo pirmininku, — pastebėjau.

Raudonojo Kryžiaus delegacijos pirmininkas tylėjo. Tai išnaudodamas pridėjau:

— Nėra reikalo keistis replikomis, padėties nepakeisime.

Pagaliau visi priartėjome prie traukinio.

— Ponai pirmininkai, ponios ir ponai delegatai. Prašau visus į klasinį vagoną. Bagažui yra skirtas šis tuščias prekinis vagonas, greta klasinio.

Visi delegatai rūpinosi paimti iš vežimų savo bagažą. Vežikai jiems patarnavo. Bet tik dalis atvykusiųjų sudėjo savo bagažą į prekinį vagoną ir su rankiniais lagaminėliais suėjo į klasinį vagoną. Raudonojo Kryžiaus pirmininkas, dvi moterys ir trys vyrai, į klasinį vagoną nėjo ir mažus lagaminėlius laikydami rankose, stovėjo besidairydami. Tai pastebėjęs pasakiau:

— Ponios ir ponai, prašau eiti į klasinį vagoną.

— Aš ir čia protestuoju, kad neprideran-

čiai sutinkamos delegacijos. Mes į trečios klasės vagoną neisime. Mes geriau važiuosime lėkštvagonyja.

— Jeigu taip, tai aš už jūsų saugumą neatsakau.

— Mes pasaulinio proletariato atstovai. Aš nepakeisiu savo sprendimo ir su savo delegatais einu į lėkštvagonį.

— Kaip norite, bet bus pavojinga važiuoti.

Įlipęs į klasinį vagoną ir įsitikinęs, kad jau visi traukinyje, daviau traukinio vyresniajam konduktoriui signalą važiuoti. Traukinys pajudėjo. Prekybos delegacijos nariai buvo abiejuose vagono skyriuose.

— Man apie tamstų atvykimą, ponai, teko sužinoti būnant darbuose šiame ruože, todėl patogesnių vagonų tamstoms neturiu. Už 30-40 minučių būsime Naujoje Vilnioje, kur tamstos jau turėsite klasinius vagonus patogesnei kelionei, negu dabar.

— Tokiai trumpai kelionei šiame vagone aš jaučiuosiu gerai. Manau, kad ir mano draugai jau prisitaikė čia, — pasakė prekybos delegacijos pirmininkas.

— Jūs nuraminote mane po protesto pareiškimų Raudonojo Kryžiaus delegacijos pirmininko padarytų. Viena dar galiu pasakyti, kad kuo troba turtinga, tuo ir džiaugiasi.

— Tas tai tiesa, — atsakė šypsodamasis prekybos delegacijos pirmininkas.

Nuėjęs į gretimą skyrių, ten radau tik vieną seną vyrą, iš delegatų tarpo. Kiti iš šio skyriaus buvo suėję ten, kur buvo delegacijos pirmininkas.

— Aš atsiprašau jūsų, kad pradėsiu valgyti savo pietus. Dar nuo pusryčių nesu valgęs.

— Prašau labai. Gero apetito. — tarė jis, o aš priėjęs prie stalo pradėjau valgyti.

— O kokioje stotyje jūs šiandien pietavote? — paklausiau.

— Mes? Mes nuo pat Maskvos gavome tik Minske sumuštinius su arbata. Tai ir viskas.

Po to senis priėjo prie manęs ir pasidairęs tyliai pasakė:

— Aš esu pono Krasino liokajus. Ponas Krasinas yra prekybos delegacijos pirmininkas ir vykstame Londonan. Tikras esu, kad mano ponas yra alkanas. Jis buvo labai turtingas, o dabar priverstas jiems tarnauti. O tas Raudonojo Kryžiaus pirmininkas yra siuvėjas iš Gomelio. Aktyvus bolševikas. Jis visur arogantiškas ir triukšmingas.

— Gaila, kad neturiu kuo jus pavaišinti. Aš maitinuos iš kareiviško katilo ir tegaunu tik savo porciją. Greit kitame traukinyje turėsite vagoną-restoraną ir patogius klasinius vagonus.

— Tai vis niekis. Pakentėsiu dar.

UŽSISPYRĖLIAI NUKENTĖJO.

Valgydamas išgirdau moters riksmą. Greit priėjęs prie atidaryto lango žvilgterėjau išilgai traukinio ir pamačiau, kad važiuojantieji lėkštvagonyje R. Kr. delegatai keistai elgiasi. Vieni gestikuliuoja rankomis, pasilenkia, vėl išsitiesia, kiti mosikuoja rankšluosčiais ir nosinaitėmis — lyg bitės būtų juos užpuolę. Atydžiau žiūrėdamas pamačiau, kad nuo garvežio, išilgai traukinio, lekia žiežirbos. Garvežio kaminas gi neturėjo žiežirboms gaudyti gaubtuvo. Iki N. Vilnios buvo dar 4-5 kilometrai. —Greit būsime ten, — pagalvojau. — Protestavo, neatsižvelgdami į kvietimą sueiti į klasinį vagoną, tai dabar lėkštvagonyje tešokinėja besigindami nuo žiežirbų. Turi tą, ko jiems nelinkėjau. Taigi grįžau baigti valgyti pietus.

Atvykus į N. Vilnią, dar vagone būdamas visiems delegatams palinkėjau malonios tolesnės kelionės.

Išėjęs iš traukinio platformon pamačiau, kad važiavę lėkštvagonyje delegatai labai murzini, nusiėmę švarkus, o galvos plaukai labai suvelti ir pasišiaušę. Pirmininkas, pamatęs mane, greit priėjo ir pasakė:

— Baisią kelionę lėkštvagonyje turėjome. Jūsų garvežys netvarkoj. Neturi žiežirbų gaudytojo. Žiežirbos sudegino mūsų drabužius. Dabar geriausieji mūsų drabužiai skylėti. Aš protestuoju.

— Aš jus visus kviečiau važiuoti klasiniame vagone, Jūs protestuodamas kvietimo nepriėmėte. Jūsų kaltė. Drabužiuose skyles galėsite užtaisyti.

— Kur draugas Krasinas?

— Ponas Krasinas nuėjo į paduotus delegacijoms vagonus.

Kadangi gerai žinojau, kad garvežys visą laiką savo kamino viršūnėje turėjo tinklinį žiežirbų gaudytoją, nuėjau pas garvežio mašinistą vyr. puskarininkį Joną Kakšti išsiaiškinti, kodėl šį kartą nebuvo ant kamino žiežirbų gaudytojo?

— Jame jau buvo išdegusios dvi skylės. Laukdami delegacijų, nuėmėme pataisyti ir nesuspėjome uždėti prieš kelionę į Naują Vilnią.

— Susidarė nemalonus, lyg ir tarptautinis, įvykis, nes važiavę lėkštvagonyje sovietų delegatai nuo žiežirbų drabužiuose turėjo skyles ir buvo visi murzini nuo suodžių.

— Pone leitenante, jūs kvietėte juos vagonan, bet tas rudabarzdis protestavo, kad vagonas 3 klasės ir nėjo vidun.

— Tas tai taip, bet jie visgi valstybės delegatai ir neprivalėjo turėti tokią žiežirbų ataką kelionėje. Jų traukiniui išvykus, tuojau uždėkite žiežirbų gaudytoją. Jeigu jie pamatys,

kad garvežio kaminas vis tik turi žiežirbų gaudytoją, padarys išvadą, kad gaudytojas buvo tyčia nuimtas.

Vėliau prisimindami tą važiavimą su delegatais kareiviai juokavo:

— Pavėžinome ir dar pašokdinome Maskvos delegatus.

MES IR LENKAI TIKRINAME TĄ PAT KELIĄ.

Atlikus geležinkelio siaurinimo darbus nuo N. Vilnios iki Slobodkos, apie 3 savaites statybos būriui teko išbūti Vilniuje ir tvarkyti savo ūkiškus ir techniškus reikalus. Politinė ir karinė padėtis tuo metu pradėjo keistis Lietuvos nenaudai, nor su Lenkija ir buvo vedamos derybos, bet vienkart buvo tikėtasi sulaukti avantiūristinės politikos tąsos ir veiksmų Lietuvos atžvilgiu. Netikėtas lenkų puolimas Varėnos stotyje, šarvuoto traukinio "Gediminas" užpuolimas, o taip pat ir kitur agresingi lenkų kariuomenės veiksmai, nieko gero nežadėjo.

Spalio 5 d., kaip būrio vadas, gavau kuopos vado įsakymą su karo techniku Venckumi ir statybos būriu vykti į Rūdiškės stotį, o ten pernakvojus, iš ryto vykti į Valkininkų stotį. Jaun. leitenantas P. Kutka gavo atskirą įsakymą vykti Alytun. Spalio 6 d. Valkininkuose gavau įsakymą patikrinti geležinkelio techninę padėtį iki Merkio upės ir tiltą per minėtą upę. Kadangi Merkio upė teka netoli Valkininkų stoties, tai su 2 puskarininkiais, apžiūrinėdami geležinkelį, nuėjome pėsčiomis prie tilto per Merkį. Stovėdamas ant tilto pamačiau, kad nuo Varėnos pusės geležinkeliu ateina vienas lenkų karininkas su 2 kareiviais. Lenkų karininkas ir kareiviai priėję kariškai pasisveikino. Atsakėme taip pat kariniu pasisveikinimu. Lenkų karininkas paklausė:

— Ar tamsta kalbate rusiškai?

— Taip. Aš kalbu rusiškai.

— Esu Lenkijos kariuomenės poručnikas. Man yra įsakyta patikrinti techninę geležinkelio padėtį iki tilto per Merkio upę.

Nustebau, nes ir man buvo duotas toks pat įsakymas, bet susilaikiau ir to nepasakiau lenkų poručnikui.

— Esu tikras, kad geležinkelis nuo Varėnos iki šio tilto techniškai tvarkoje. — pastebėjau.

— Taip, kelias visur tvarkoje.

Nebuvo reikalo daugiau kalbėti apie geležinkelį, todėl pasakiau: — Turime gražų orą.

— Bobų vasara, sakoma apie giedrias dienas spalio mėnesyje.

— Blogiau ūkininkams su darbais laukuose, kai lyja.

Tuo laiku netoli tilto pastebėjau du atbėgančius ūkininkus. Pribėgę pagarbiai nusiėmė kepures ir pasakė lietuviškai:

— Ponai. Iš mūsų kaimo lenkų kareiviai atiminėja ūkininkų karves, arklius, kaip be jų ūkininkausime?

— Ką jis sako? — paklausė poručnikas.

— Pone poručnike, jie sako, kad lenkų kareiviai jų kaime atiminėja iš ūkininkų karves, arklius, kaip jie be galvijų ir arklių galės ūkininkauti? Mano nuomone, kad tamsta, kaip Lenkijos karininkas, neleisi skriausti ūkininkų. Toks ūkininkų skundas nesudaro kariuomenei garbės.

— Aišku. Aš reaguosiu. Tuojau einu į tą kaimą. Sudiev.

Poručnikas ir jo du palydovai kariškai atsisveikino. Mes tuo pat atsakėme.

Grįžęs Valkininkų stotin, tuojau telefonograma pranešiau kuopos vadui Vilniun apie susitikimą su lenkų kariuomenės karininku prie Merkio tilto, apie pasikalbėjimą o taip pat ir apie lenkų kareivių sauvaliavimą kaime.

Kadangi pietinėje Merkio upės pusėje buvo lenkų kariuomenė, stotyje ir už stoties buvo išstatyti lauko sargybų postai. Kitiems kareiviams buvo įsakyta niekur neiti, o būti parengties stovyje, nes klastingi lenkai gali užpulti būrį Valkininkų stotyje, kaip tai padarė Varėnoje. Bet pavakaryje stotin atvyko pėstininkų pulko batalionas nuo Alytaus ir išstatė savo postus. Būrio postai buvo atšaukti ir stotyje pasidarė saugiau.

Besikalbant su bataliono vadu apie padėtį, buvo prieita išvados, kad norint išvengti Valkininkų stotyje lenkų užpuolimo su atimtu iš mūsų šarvuotu traukiniu "Gediminas", reikia išardyti geležinkelį už Merkio upės, nes lenkai per šnipus žino apie susitelkimą mūsų kariuomenės Valkininkų stotyje. Sulaukęs tamsos, būrys pėsčiom nuvyko iki pirmosios geležinkelio kreivosios už tilto ir pakeitė išoriniams kreivosios bėgiams bėgvines, t.y. ištraukė ten buvusias, surinko jas ir jų vieton įstatė tik akių apgaulei nuo sveikų bėgvinių nukapotas galvutes. Tokios galvutės bėgio prie pabėgio nelaiko, einantis traukinys savo ratų spaudimu bėgius išverčia šonan ir pats nukrinta. Tokių galvučių apie porą tūkstančių būrys paruošė savo kalvėje, nes bėgvinių atsarga buvo būrio sandėlyje. Į darbą ir iš darbo buvo einama tyliai ir atsargiai. Vėliau paaiškėjo, kad toks geležinkelio išardymas nebuvo veltui. Lenkai iš Varėnos su šarvuočiu vyko į Valkininkus spalio 8 d., bet garvežys ir du vagonai nuo bėgių nukrito ir vietoje žygio jie turėjo pakankamai darbo pakelti garvežį ir du vagonus, o taip pat sutaisyti kelią. (Bus daugiau)

SENOVĖS LIETUVA

VYT. ŠIRVYDAS

III

Mūsų tolimi protėviai, atrodo yra buvusi kuri tai IE (indogermanų) raitelių - žirgininkų šaka, dalyvė apie 2000m. prieš Kr. pasireiškusių IE persikilnojimo bangų, kurių pirmoji bene buvo hatų-hititų pasirodymas 1900m. prieš Kr. dabartinės Turkijos Anatolijoj (o gal "luvių" atvykimas pora šimtų metų anksčiau). Paskiausios to kilnojimosi bangos buvo germanų ir slavų. Pirmieji išsijudino iš Skandinavijos IIIa. prieš Kr., o pastarieji VIa. po Kr. (iš Karpatų ir Kijevo sričių). Ankstyviausieji mūsų protėviai (gal tiksliau: mūsų protėvių protėviai?) kuriuo tai būdu įsiterpė ir prasismelkė pro "tripoljiečių" ir "dunojiečių" žemdirbių sluogsnius, "apsikrėtė" (jei pirmiau jos nemokėjo) žemdirbyste ir prie jos prikergė dar ir savo žirgų bei gyvulių ūkį. Be abejojimo, jie visur susimaišė su rastais vietoje gyventojais. Lygiagreičiai su baltų protėviais gretimai vystėsi ir kitos IE šakos: graikai, italai, keltai, germanai ir slavai. Jie atpažįstami iš kapuose ir sodybose iškasamų rutulinių (angliškai vadinamų Global Amphora pavidalo) puodų, kuriuos mėgo puošti "virveliniais" brūkšniais. Atpažįstami jie ir iš "laivelių" pavidalo titnaginių kirvukų (vėliau ir žalvarinių) anglų kalba badinamų Battle-Axes — kovos kirvių.

Mūsų kalbamoji IE šaka apsigyveno Baltijos pajūryje, tarp Vyslos (ir net žemiau Vyslos iki Persantės) ir Palangos. Palaipsniai ji išplito iki Smolensko (gali būti, net iki Maskvos) bei Pripetės balų. Archeologai randa dunojiečių pėdsakus Ukrainos Volynijoje ir Lenkijos Torūnės srityje. Apie juos neseniai miręs anglas tyrinėtojas G. Childe, pasakoja: "Vidurio Europoje, nuo Dravės upės Jugoslavijoje iki Baltijos pajūrio, nuo Vyslos iki Meusės upės Prancūzijoj, kur tik buvo miškais neišbrendamai neapaugusių ar balomis nepertekusių žemės ūkiui tinkamų dirvų, mes kasinėdami užtinkame dunojiečių sodybas ir kapus. Visur randame kviečių ir miežių grūdų, titnago kaplių, pjautuvų ir girnų. Randame ir galvijų, kiaulių bei avių kaulų. Miško žvėrių liekanų nedaugiausia. Nedaug ir medžioklei įrankių. Vienas pilniausiai atkastų ir ištirtų dunojiečių kaimų yra Lindenthalio ties Koelnu, Vokietijoj. Čia stovėjo 21 namas, pailgo pavidalo". ("What Happened in History", 1957 m. laida).

Kaip dunojiečiai paruošdavo savo dirvas? Childe pasakoja taip: "Europos to meto klimatas parūpindavo apsčiai lietaus, bet netręšiama žemė, paprastai, po 2-3 metų nusialindavo. Todėl reikėdavo jieškotis naujų dirvų. Taip, palaipsniui, apie apgyventą sodybą žemė būdavo nualinama ir visa sodyba keldavosi toliau, kitų kolonijų jieškoti."

Taigi pro šitokios rūšies žemdirbius mūsų protėviai prasismelkė į Baltijos pajūrį ir , kaip vokietys Kilianas savo mokslo darbuose pasakoja, sudarė baltų tautų židinį. Iš čia mūsų protėviai niekur kitur toli (kaip kad germanai ir slavai), matyti, nesikilnojo, bet jų sodybų išplitimą vėliau vis siaurino germanų ir slavų spaudimas.

Plačią Lietuvos proistorės archeologinių radinių ir išvadų apžvalgą padarė žymiausias mūsų archeologas J. Puzinas Kaune ėjusiame "Senovės" žurnale (nr. VI, 1938 m.). Mūsų proistorę jis šitaip suskirsto: Paleolito amžius, pasibaigęs apie 8000 m. prieš Kr.; Mezolitas (8000-3000 m. prieš Kr.); Neolitas (3000-1500 m. prieš Kr.); Žalvario amžius (150-500 m. prieš Kr.) ir Geležies amžius, kuris savo ruožtu skaidomas į keturis tarpsnius: I(prieš Kristų), II (nuo Kristaus iki 400 m.); III (400-800 m.) ir IV (800-1235 m). Nuo čia prasideda mūsų tikroji istorija, nes atsiranda raštų, nors mūsų protėviai raštuose (tiesa, begalo šykščiai) šen ir ten minimi nuo Kristaus laikų.

Dėl visų seniausio tarpsnio (Paleolito) Puzinas sako: "Lietuvos apgyvendinimo pradmenys ir pačių gyventojų kultūros bruožai dar nėra kaip reikia išaiškinti." Jo žodžiai teisingi ir 1961 metais. Lietuvos Paleolito gyventojų pėdsakų daugiausia rasta Merkinės apylinkėje, ties Merkio upės esamoje smilčių augštumoje, kuri spėjama, viena pirmųjų senovės Lietuvoje pasidarė tinkama žmogui gyventi, nes klimatas šiltėjo, o amžinieji ledai traukėsi toliau į šiaurę. Apie Mergežerį, Mančgirį, Zervynas, Rudnią ir Puvočius iškasta strėlėms titnago smailiagalių ir titnago peilukų. Tikslių metų šiems radiniams, deja, nenustatyta.

Vokietys Grossas, vadinamu "žiedadulkių tyrimu" spėliojo, Mažoje Lietuvoje žmones gyvenusius 20,000 metų atgal, ir būtent Kulmo srityje, kur buvo rastas to amžiaus išpiausti-

nėtas elnio ragas. Ties Labguva rastas 16,000 metų senumo tolygus elnio ragas, o Pilkalnyje 10,500 metų senumo kaulo durklas ir 13,000 metų senumo kaulo jieties antgalis. Gumbinėje iškasta 11,000 m. senumo kaulo jieties antgalis. Pagal tai spėliojama, kad ir Merkio paupio smėlynėje gyventa žmonių, jei ne Paleolito, tai tikrai Mezolito pradžioj, prieš 10,000 m. Jų tautybė nežinoma. Puzinas spėlioja, į Lietuvą jie bus atvykę iš pietų vakarų (Lenkijos), kur iškasama labai panaši, "svidrine" pavadinta kultūra. Jie buvo ne sėslūs žemdirbiai, bet klajokliai žvejai ir medžiotojai.

Klimatas iš labai šalto (koks, pavyzdžiui, dabar yra Špicbergeno saloje, šiaurėje) palaipsniui ėjo šiltyn ir sausyn, o po to, šiltyn ir drėgnyn. Pirmasis laikotarpis vadinamas borealiniu, antrasis atlantiniu. Pasirodė miškai, pirma pušys ir beržai, o po to ir ąžuolai. Gimbutienė mano, borealinis klimatas vyravęs ištisus 1200 metų (6500-5600 m. prieš Kr.), o atlantinis net 2350 metų (5600-2250 m. prieš Kr.). Mezolito amžiaus žmonių pėdsakų Lietuvoje jau gausu, ypač Merkio paupiu ir Nemuno viduriu. Kultūra panaši kaimynėje Lenkijoje randamai "svidrinei" ir Prancūzijoj pastebėtai "tardenuazinei". Lietuvoje pasireiškia, tartum, dvi kultūros: titnago ir kaulo, bet greičiausiai tai buvo tie patys žmonės, tik kur buvo gausu titnago, vartojo titnagą, kur rago, ragą. Svidrinės kultūros liekanų iškasta Gudijoj, Lenkijoj, Prūsijoj ir aplinkiniuose kraštuose. Įdomu, jos žymių nėra Latvijoj, bet yra Estijoj, kur Kundoje iškasta 1175 radiniai (kurių 556 kaulo, kiti titnago). Lietuvoje jos liekanų iškasta (daugiausia surinko neseniai Lietuvoje miręs žymus mokslo vyras K. Jablonskis, kalbininko J. Jablonskio sūnus) Lapų vals. (Drąseikiuose ir Linkuvoje) ir kitose Kauno apskrities vietovėse. Maksimonyse (Merkinės vals.) rasta net 600 daiktų.

Tardenuazinės kultūros liekanų Lietuvoje iki 1938 metų iškasta 53 dalykai iš 39 žinomų vietų. Ypač daug jų rasta durpynuose Užnemunėje, Gumbinės apylinkėje, Kuršių Neringoje ir Žemaitijoje. Rytų Lietuvoje ties Jaro ežeru, Svedasų krašte, rasta gražus kaulinis meškerei kabliukas. Mezolito gyventojai Lietuvoje, taip pat, nebuvo sėslūs žemdirbiai, bet klajokliai žvejai ir medžiotojai, tik jau buvo prisijaukinę šunį. Kadangi jų kapų nesurasta, nieko negalima tikro pasakyti apie jų tautybę ar kilmę. Gal buvo dabartinių šiaurės gyventojų — lapių protėviai. Gal jie atvyko iš pietų ar iš vakarų arba išsivystė iš ankstesnių Paleolito gyventojų?

Neolito žmonės pramoko titnagą nugludinti savo tikslams. Šio tarpsnio (3000-1500 m. prieš Kr.) pramonės dalykų rasta veik visuose Lietuvos kampuose. Matyti, gyventojų skaičius padidėjo, o gal archeologams pasisekė daugiau jų rasti? Pagal iškasamus puodus, teigiama, gyvavusios dvi kultūros (reiškia, ir dvi "tautos"): šukinė ir virvelinė. Šukinė (vokiečių Kammkeramik, anglų Comb) yra senesnė: 3000-2000 m. prieš Kr. Ji, atrodo, išsivystė Mezolito amžiuje ir išplito plačiai po visą Europos šiaurę: nuo Volgos augštupio iki Juodųjų jūrų ir Vokietijos Oderio upės. Jos nešėjai vis dar buvo ne sėslūs žemdirbiai, bet, po senovei, žvejai ir medžiotojai, pamėgę ir girių riešutus bei pramokę iš molio puodus lipdintis. Jų protėvynė bene bus buvusi vidurio Rusija. Lietuvoje, kolkas, šios kultūros radinių rasta nedaug — daugiausia Kuršių Neringoje ir Lydos-Trakų ežerų krašte. Įdomu, kad Klaipėdoje ir Juodkrantėje su šia kultūra pirmusyk randama ir gintaro dirbinių (kabučių, karolių, sagų, papuošalų), net žmonių ir gyvulių figurų , kurioms panašių Latvijoje rasta ir iš molio padarytų. Panašių gintaro dalykų rasta 850 mylių nuo Klaipėdos, šiaurės Rusijos Novgorodo gubernijoje (Kočanskojoj), Tokius plotus, matyti, to meto žmonės sugebėjo pereiti, bene prekybos tikslais. Apytikriai žinoma, kad šukinės kultūros žmonės buvo vėlesnių suomių ugrų protėviai.

Taip pat, apytikriai žinoma, kad virvelinės kultūros žmonės buvo IE, o Baltijos pajūryje ir baltų protėviai. Bet baltai kaip "tauta" ryškiausia pasireiškia Žalvario amžiuje (1500- m. prieš Kr.). Kalbininkai spėja, tuo metu jie kalbėję viena baltų prokalbe. Puzinas pasakoja: "Vakarų Prūsijos dalis, visa Rytų Prūsija, Lietuva, pietinė Latvija, Gudija ir šiaurės rytų Lenkija sudaro kultūros vienetą, kurį galima pavadinti baltų protėvių tėvyne." Čia per tūkstantį metų, tartum, ramu: nepastebima svetimų įsiveržimų. Tik Žalvario amžiaus gale ties Vysla pasirodo germanai. Ties Pietariais, Mariampolės aps., pastebima naujas mirusiųjų laidojimo paprotys: deginti lavoną.

Tačiau, šio amžiaus kapų iškasta neperdaugiausia ir visa kultūra nėra, kaip reikia, pagrindiniai, ištirta. Verta gal prisiminti, kad žalvaris pirmiausiai pasirodo senovės Arabijoje (Sumero ir Akado valstybėse) 3300 m. prieš Kr. Senovės graikai su juo susipažįsta 1300 metų vėliau, o senovės Lietuvą jis tepasiekia 1800 metų vėliau. Įdomu, kad skandinavai su žalvariu susipažino bent keliais šimtais metų pirm lietuvių.

Nepriklausomos Lietuvos laikotarpis buvo per trumpas mums prisiauklėti mokslo vyrų ir leisti jiems padaryti gilių, nuodugnių mūsų

senovės tyrinėjimų. Okupantai rusai nei pirma nei dabar mokslo tiesos nesiekia ir baltų prositore tiek tesirūpina, kiek ja gali įrodyti baltų "slaviškumą." Skandinavai ir vokiečiai yra geriau savo senovę ištyrę. Ypač mums verta žiūrėti skandinavų, kuriems tiesa labiau negu perdėtas nacionalizmas rūpi.

Danijos užsienio reikalų ministerijos skleidžiamame leidinyje "About Denmark" (1955m. laida) papasakojama įdomių dalykų ir Lietuvos proistorei. Sako, žemės dirbimas Danijoje pasirodęs apie 3000 m. prieš Kr. Pirmoji, vadinamu Carbon-14 būdu datuota žemdirbių sodyba Danijoje yra iš 2650 m. prieš Kr. Dirvas to amžiaus žemdirbiai sau parūpindavo nudegindami mišką, pasidarydami, taip sakant, trakus ir lydimus. Iš kur šie žemdirbiai Danijon atėjo, nežinoma, bet jie jau gyvenę kaimais ir trobas sustatydavo abipusiai gatvės (kelio). Jie sugyveno su vietoje rastais žvejais bei medžiotojais. Dalykai, be abejojimo, dėjosi panašiai ir senovės Lietuvoje — ir apie tą patį laiką. Žemdirbiai buvo "dunojiečiai" ar "tripoljiečiai", besistumią iš Balkanų ir Kijevo krašto naujų kolonijų jieškoti.

Bet apie 2000 m. prieš Kr. iš Holšteino ir Šlesvigo (iš pietų) Danijos Jutlandijon ateina naujų ateivių banga — žirgininkai su titnaginiais karo kirvukais. Savo numirėlius jie laidojo į piltkapius — lavoną pakasdavo į žemę, o virš kapo supildavo kaupą. Mūsų liaudies dainos, kaip žinoma, kupinos posakių apie kapus kalneliuose. Šie ateiviai laikomi IE. Palaipsniui jie įsiviešpatavo visoje Skandinavijoje ir, spėliojama, pasidarė "bajorais", valdžiusiais valstiečius žemdirbius. Jie ypač ryškūs Žalvario amžiuje, kuris ir Danijoje laikomas tuo pat tarpsniu kaip senovės Lietuvoje: 1500-500 m. prieš Kr.

Įdomu, kad šiame amžiuje, be bajorų, matyti, būta ir pirklių sluogsnio, kuris gintaru pirkdavo reikalingus metalus. Pavyzdžiui, Kubanės krašte ties Kaukazu, 1200-1300 m. prieš Kr. kapuose randama Baltijos gintaro (neaišku, ar Danijos ar Mažosios Lietuvos kilmės). Puzinas išvardija dvi Žalvario amžiui priskaitomas statulėlės. Viena buvusi padirbdinta, matyti, Turkijos Anatolijoje, kita kuriame nors Juodųjų jūrų pajūrio krašte.

Žalvario amžiuje mūsų protėviai jau aiškiai turi prisijaukinę arklį. Kaune ėjęs "Kosmos" žurnalas (nr. 6-8,1926 m.) paskelbė Lietuvos u-to docentų M. Kvašnino-Samarino ir Z. Mockaus studiją "Arklio kilmė ir lietuvių arklys". Studiją komentavo "Židinio" žurnalo redakcija (nr. 10, 1926 m.) sakydama jog, archeologija leidžia manyti, kad prijaukintą arklį lietuviai turėję 600 metų prieš Kr., tačiau kalbos ir tikėjimo duomenys datą nukelia dar atgal. Savo kilme lietuviškas žemaituko arklio tipas esąs mongolų tipo ir esąs bene seniausia Europos arklių rūšis.

Lietuvoje rasta (iki 1938 m.) 128 žalvario amžiaus radiniai iš 62 žinomų vietų. Daugelis radinių nėra tiksliai datuoti. Daugiausia jų rasta Mažoje Lietuvoje, o mažiausia Rytų Lietuvoje.

Hamiltono Bendrovė RŪTA atspausdino Petro K. Pleskevičiaus atsiminimus MES NEŠAME LAISVĘ. Knyga gražiai išleista, turi 130 psl. Joje aprašyta I Pas. karo pradžia 1914-1915 m., lietuvių gyvenimas po rusų caro valdžia iki 1918 m., vėliau apie vokiečių okupaciją ir Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimą. Aprašytas savanorių gyvenimas, mūšiai karo lauke su Lietuvos priešais, bolševikais, lenkais ir bermontininkais. Įdėta svarbesnių mūšių vietų žemėlapis ir autoriaus nuotrauka, kai jis Kaune nešė tarnybą prie Nežinomojo Kareivio kapo.

Knygą išleido pats autorius, Lietuvos kariuomenės savanoris - kūrėjas ir laisvės kovų invalidas. Knyga yra labai įdomi ir tinka skaityti visiems, kaip jauniems, taip ir seniems.

Užsisakę šią knygą turės ne tik gero pasiskaitymo, bet ir parems sveikatos netekusį Lietuvos karo invalidą. Užsisakyti šiuo adresu:

Petras K. Pleskevičius, 220 Emerald Str. North Hamilton, Ontario, Canada

KARIO LEIDINIAI

(KARIO prenumeratoriams žymios nuolaidos)

1. H. Sienkievičius — **KRYŽIUOČIAI**, 3 tomai, viso 1116 psl. Vertė K. Jankūnas; dail. V. K. Jonyno spalvuotas piešinys viršelyje ir aplanke. Kaina $10.50 (Prenumeratoriams $8.00).
2. V. Biržiška — **PRAEITIES PABIROS**, 352 psl. daug paveikslų, įrišta. Kaina $6.50 (Prenumeratoriams $5.50).
3. O. Urbonas — **ŽALGIRIO MŪŠIS**, 94 psl. teksto, 16 specialių psl. iliustracijų ir dvispalvės mūšio schemos. Viršelis su aplanku. Kaina $3.00 (Prenumeratoriams $2.50).
4. Z. Raulinaitis — **DURBĖS MŪŠIS**, 96 psl., daug iliustracijų. Atspausta iš 1960 m. KARIO. Kaina $1.25 (Prenumeratoriams $1.00).

(Visi šie KARIO leidiniai, kurių kaina yra $21.25, KARIO prenumeratoriams tekainuoja tik $17.00).

Poetas Faustas Kirša, parašęs daug patriotinės poezijos, kelių knygų autorius, kultūrininkas, buvęs Lietuvos Vyriausio Kariuomenės Štabo spaudos darbuotojas, Karo Mokyklos lektorius, šiais metais švenčia savo 70 metų amžiaus sukaktį. Linkėdami poetui dar daug šviesių metų, čia spausdiname jo vėlesnės kūrybos pluoštelį.

ŠVENTIEJI AKMENYS

ŠVENTAS AKMUO

Sunkus akmuo man užgulė krūtinę,
Akmuo šventasis, aukuro akmuo,
Akmuo kapų, šventovių ir paminklų,
Per ištremtį keliaujant man namo.

Kaip žiedu atlape, aš akmeniu alsuoju,
Kaip meilę prarastą, aš jį jaučiu širdy,
Su juo plaukiu mares, su juo keliuos per kalnus,
Su juo mintis kovoj garbinga ir didi.

ILGIUOS

Ilgiuos, kaip padaras nukritęs į bedugnę,
Dievų leistos minties ir jųjų karalystės.
Žarstau prie aukuro jų amžinąją ugnį
Ir abejoju žodį ir tvirtybėj klystu.

Ilgiuos, kas žmogiška, kad mano veidui šviestų
Dievai iš amžių ir mintis tikriausio Dievo,
Apėjus tyrus, kaimenes ir proto miestus,
Sustodama paminklais ir gėlėtom pievom.

Faustas Kirša

TIKIU

Ant tūkstantmetės akmens plokštumos,
Kur degė aukos amžiniems dievams,
Padėjau mirros ugnį kaip krikščionis
Laisva valia laisvų dienų tėvams:

Tikiu į laisvę amžiną ir šviesią,
Tikiu į meilę pranašų kančią,
Tikiu į tiesą, valdančią pasaulį,
Tikiu į Dievą danguje ir čia.

PALAIMINTOS VALANDOS

Ir būna valandų, kada tu girtas nuo idėjų
Klajoji žemėje, kaip deimantų vagis:
Silpni pavydi tau, kad tu esi minties karalius,
Nors gyveni gėlelių syvais, kaip drugys.

Tos valandos palaimintos, kaip ašaros šventųjų
Iš jų pasaulio visas grožis ir jėga,
Paminklų akmenys atskleidžia dvasios veidą,
Stebuklų prarajos pakyla uždanga.

ŠAUTUVAS

ANT. BERNOTAS

(Pabaiga)

Rastuoju raudonarmiečio šautuvu Jogaila ir dabar tebėra ginkluotas. Tai jo laimikis. Jis labai šautuvu didžiuojasi.

Kelias ėjo pro mažą daržinėlę, stovėjusią dešinėje pusėje. Abipus kelio prasidėjo medinės karčių tvoros. Pats kelias buvo ištižęs, glitus, ir kojos slidinėjo duobėse.

— Vyrai, — kreipėsi Žilvinas į kitus. — Mes aplenksime šį kaimelį. Viena, eidami per kaimą mes sukelsime šunis, antra — čia perdidelė makalynė. Pasuksime per ganyklas. Kelią išvesiu.

Jie perlipo tvorą ir pasuko į kupstuotą ganyklą. Pakeliui buvo daug didelių akmenų ir šen bei ten kyšojo kadagiai ir skurdžios eglaitės. Atrodė lyg susikūprinę žmogystos.

Perėję nedidelį mišką, jie atsidūrė prie gilaus griovio, pilno vandens. Nieko nematyt, tik girdėt, kaip vanduo pliuškena į medžių šaknis. Nuo lietaus vanduo buvo pakilęs.

— Čia tai jau išsimaudysime! — pabūgo Girinis.

— Nebijokite, pereisime! — tvirtino Žilvinas.

Jis žinojo, kad čia kur nors turėtų būti lieptas: skersai griovį tysąs storas alksnis, nusilupusia žieve, apglitęs ir pusiau paniręs vandeny.

— Be ramsčio nepereisime. Turėtų būti koks kartėgalis ar kuolas, — pradėjo ieškoti Ramūnas, spardydamas kojomis ir grabaliodamas rankomis apie artimesnius medžius. Pagaliau jie rado storą šaką, atremtą į alksnių krūmą.

Pirmasis pasišovė eiti Ramūnas. Pasiremdamas šaka ir dėliodamas koją šalia kojos, jis atsidūrė kitame krante. Po to šaką permetė kitiems.

— Tik nenugarmėkit į gelmę, — perspėjo jis draugus.

Netrukus jie pasiekė mažą sodybą, stovėjusią eglių pavėsy. Trobelėje buvo tamsu. Vėjas šniokštė eglių viršūnėse. Danguj matėsi kelios žvaigždės.

— Niekas negyvena. Šį pavasarį gyventojus išvežė į Sibirą, kam tie nenorėjo dėtis į kolchozą, — paaiškino Žilvinas. Tačiau eidami pro šalį jie užuodė dūmus. Net krūptelėjo.

— Koks velnias čia būtų apsigyvenęs?— stebėjosi Žilvinas, kai jie užėjo už daržinės į užuovėją. — Gal koks ryšininkas ar iš kitur atklydusi partizanų grupė?

Jie nieko apie tai nežinojo. Patikrinti nebuvo laiko, o ir labai pavojinga: nežinai, ant ko tamsoje gali užlipti. . .

— Už valandos pasieksime, — buvo tikras Žilvinas, kai jie žygiavo mažu keliuku, kuriame blizgėjo purvino vandens klanai.

— Po perkūnais! — nusikeikė vienas partizanų, kai jam į veidą čakštelėjo krūmo šaka, paleista pirma ėjusio vyro.

Perėję laukus jie vėl rado sodybą. Vienkiemio trobesiai buvo plačiai išsimėtę lygumoje. Trobos stogas vos vos ryškėjo tamsiame danguje. Pasienyje kiauksėjo vienišas šuniukas.

Ūkio savininkai taip pat išvežti į Sibirą. Čia dabar apgyvendintas kas nors kitas.

Galop jie pasiekė bažnytkaimį. Priešais juos kūpsojo dideliais medžiais apaugęs kapinių kalnas, ant kurio styrojo augštas bažnyčios bokštas. Vėjas daužėsi medžiuose ir tarškino seno metalinio vainiko likučius.

Tačiau už kapinių tvoros mūro buvo ramu. Netgi jauku. Vėjas buvo sunešęs mūro pašalėje šūsnis senų lapų. Vyrai pritūpė pailsėti ir parūkyti.

— Labai pavojinga uždegti šviesą. Nežinom, kas yra kryžkelėje ir prie šventoriaus, — įspėjo vyrus Žilvinas. — Tačiau rūkyti norisi. Siūlau padaryti taip: du vyrai perlips per mūrą ir ten užsiglaudę parūkys. Tik kai brėšite degtuką, uždenkite šviesą.

Kai jau visi buvo parūkę ir pailsėję, reikėjo nutarti, ką toliau daryti.

— Anapus kapinių yra klebonija, o toliau mokyklos pastatas, — pradėjo padėtį aiškinti Žilvinas. — Nežinia, kur ir kokios sargybos yra išstatytos. Eidami tiesiai galime užlipti ant sargybinių. Mano manymu geriausia bus, jei kapines aplenksime ir prie mokyklos priartėsime laukais iš šiaurės pusės. Iš ten visa matyt kaip ant delno. Tada nuspręsim, ką toliau daryt.

Pro šalį keliu praėjo pora vyrų garsiai kalbėdamiesi ir rūkydami. Partizanai sukrito prie mūro ir sukluso.

— Greičiausia, kad tai pora pavėlavusiųjų į

minėjimą, — nusprendė Žilvinas, kai žmogystos buvo dingusios tamsoje ir jų balsai nutilę.

Dabar partizanai pakilo ir patraukė įstrižai pievą, šen ir ten apsaugusią retais karklynų krūmais. Prieš akis išdygo kaštanų alėja, jungianti bažnytkaimį su buvusiu dvaru. Vyrai prigludo prie medžių, pasiklausė ir palaukė. Nieko negirdėt ir nematyt.

Jie pustekine peršoko alėją ir pasileido dvaro sodo link. Kairėje, už poros šimtų metrų, buvo mokykla. Mokyklos namo langai šviete baltais kvadratais, o laukė degė rausva šviesa. Vėjas atnešdavo atskirų žodžių trupinius. Kas nors prie namo stovėjo ir kalbėjosi.

Staiga kelią ir pakelės medžius nutvieskė ryški automobilio prožektorių šviesa. Mašina artėjo dvaro link. Prožektorių šviesos jau griebė partizanus.

— Krist ant žemės ir nekrutėt! — sušnypštė Žilvinas. Vyrai, kaip dalgio pakirsti, krito ant žemės ir susmeigė nosis į drėgną pievą.

Prožektorių šviesos nulaižė pievą ir nuslydo virš vyrų galvų. Jie gulėjo mažame pievos įdubime.

Mašina, pasiekusi kryžkelę ties šventoriumi, pasuko į kairę ir nulingavo vieškeliu. Buvo girdėt, kaip burzgė motoras ir žlegsėjo ratų plėšomas purvas.

Tik automobiliui išnykus už pasisukimo, vyrai pakėlė galvas ir lengviau atsiduso. Pavojus buvo praėjęs.

— Kipšas ir nešioja! — niršo Ramūnas.

— Man atrodo, kad agitatorius baigęs savo paskaitą išvažiavo namo, —spėliojo Žilvinas.

Vyrai kilo nuo pievos ir purtės drabužius. Dvaro pusėje lojo šunes.

Dabar jie baigė pievą, perkirto kelią, kuriuo ką tik buvo nuvažiavusi ta nelemtoji mašina, ir išėjo į plačią dobilieną. Mokyklos nebebuvo matyt — ją dengė augštuma.

Netoli vieškelio jie pasuko į pietus ir priartėjo prie senos mūrinės karčiamos. Antroje vieškelio pusėje pastatyta pora naujų namų, — čia numatytas įsteigti kolchozo centras. Karčiamoje ir namuose spingsėjo gelsvos švieselės. Anapus slėnio kažkas šūkavo ir barškino kibirą.

Kelias, atėjęs nuo mokyklos, pro karčiamą leidosi į giloką pakalnę. Nuo dobilienos jį skyrė kažkada supiltas volas. Kai kelias būdavo šlapias ir ištižęs, gyventojai eidavo volu: čia tranku ir sausiau. Dabar partizanai, slinkdami šiuo pavoliu, artėjo prie mokyklos.

Jie sustojo už nedidelio kauburio, apaugusio sena žole, pasitiesė žemėje gūnią, ant jos sukniubo ir stebėjo, kas darosi prie mokyklos. Tamsa tebebuvo tokia pat tiršta ir nepermatoma.

Ties mokyklos durimis kabėjo liktarna, pakabinta ant ilgo kablio. Vėjas sūpavo liktarną į šalis, jos liepsna mirkčiojo ir plazdėjo, viena stiklinio gaubto pusė buvo visiškai aprūkusi, ir liktarna tedavė tik labai mažai rausvos šviesos. Namo priešakyje ties liktarna vaikščiojo sargybinis, pasibrukęs po pažastim automatą. Jis valandėlę pastovėdavo ant akmeninių laiptų ties durimis, pamažu nukrypuodavo tai prie vieno, tai prie kito kampo, ir pasižiūrėdavo į tamsą. Atrodė ramus ir savim pasitikįs.

Iš mokyklos buvo girdėt šūkavimai, kalbos ir plojimai. Turbūt mokiniai deklamavo. Buvo labai svarbu nustatyt, ar yra sargybinių kitame namo gale, o jei yra, tai kiek — vienas ar du? Vyrai įtempė akis ir spoksojo į tamsųjį pastato galą, kur langai vos vos tesimatė. Bet ir prie tokios šviesos jie pastebėjo, kad prie namo galo kas nors stovi. Sargybinis, iki tol buvęs nematomas, prašmėždavo pro langus. Paskui grįžo atgal.

Dabar Žilvinas nusprendė.

— Mes pasidalinsime į dvi dalis, — šnibždėjo jis savo vyrams. — Aš ir Girinis pasiliksime čia, o tu, Ramūnai, su Patamsiu eisite prie ano galo. Jūs nusileisite pro karčiamą į pakalnę, padarysite didelį vingį laukais, ir ateisite prie mokyklos iš anos pusės, — jis ranka nubrėžė kryptį, kur vyrai turės eiti.

Po to jis jiems išdėstė savo planą, kaip jis mano sargybinius nuginkluoti. Žinoma, jei viskas eis, kaip numatyta.

— Tik būkite atsargūs ir be reikalo nelįskite į pavojų. Jei matysite, kad yra du sargybiniai, visai nepulkite. Geriau nepradėti, negu pralaimėti. Kai darbą baigsite, pavyks ar nepavyks, — susitiksim prie dvaro daržinės ten prie kelio. Neikite į šią pusę. Prisidengdami trobesiais traukitės į pietus. Laimingai!

Ramūnas su Patamsiu, pasilenkę ir slapstydamiesi už pylimo, nuslinko į pakalnę ir dingo tamsoje.

Žilvinas išsiuntė savo vyrus, bet dabar ir pats galvoja, gerai ar blogai padaryta. O gal nepavyks? Gal tik pats įlįs į pavojų ir juos pražudys?

Bet ką nors pradėti reikia. Jis susilankstė gūnią ir kartu su Giriniu pradėjo pavoliu šliaužti prie mokyklos. Pasilenkę, keliais ir alkūnėmis. Pasikelti negalima, kad sargybinis jų nepastebėtų. Greit jų keliai ir alkūnės peršlapo, o rankos aplipo purvu.

Priešais mokyklos namą pavolyje buvo kažkada sumesta akmenų krūva, kurioje augo apskurdęs erškėčių krūmas. Tarp erškėčių vešėjo piktžolės. Gal kibiai, gal šalpusniai. Nušalę ir sudžiūvę piktžolių lapai šlamėjo ir čežėjo. Ideali vieta užsislėpti.

Jiedu sugulė už krūmo ir laukė, kas bus toliau. Sargybinis vis tebevaikštinėjo. Nedidelis, stambus vyrukas, įtraukęs galvą į milinės apikaklę. Šalta ir jam.

Mokyklos pastato priekis buvo išpuoštas. Abipus durų kabėjo eglėšakių vainikais apipinti didžiuliai Lenino ir Stalino paveikslai. Kiti tokie pat vainikai bangomis iškabinėti skersai visą namą ir prie kampų. Virš durų prikalta penkiakampė raudona žvaigždė.

Besmarkaudamas vėjas nutraukė nuo sienos vainiką ir jį mosavo į šalis lyg laikrodžio švytuoklę. Jis lindo už paveikslų, čia juos išpūsdamas, čia vėl priplakdamas prie sienos. Vienas paveikslo šonas atitrūko nuo vinių ir garsiai lapnojo į sieną. Stalinas atkišdavo tai vieną, tai kitą ūsą. Raudona vėliava, iškišta ant grėbliakočio pro čiukuro langelį, nuo lietaus ištižo ir varvėjo krauju.

Laikas slinko, o jie vis nenusprendė, ką daryti. Jau bus praėjęs ir sutartas dvidešimties minučių laikas, o jie tebegulėjo už krūmo, kaleno dantimis ir stebėjo sargybinį.

— Pulti neįmanoma, — svarstė Žilvinas. Kol jiedu spės pribėgti, sargybinis juos pastebės ir atidengs ugnį. Jo automatas užtaisytas, ir kiekvienu momentu jis gali paspausti nuleidžiamąjį kablelį.

— Nieko kita nelieka, kaip priartėti prie mokyklos laukais iš kairės ar dešinės. Žibinto šviesa ten jau nebesiekia ir jie nepastebėti galėtų priartėti prie vieno ar kito kampo. Tik reikėtų saugotis sargybinio, stovinčio kitame namo gale.

Ramūnas su Patamsiu jau turėtų būti savo poste.

Mokykloje pakilo garsus plojimas, ūžesys ir kalbos. Turbūt prasidėjo pertrauka. Pro priekines duris laukan išėjo keli vyrai. Jie pasuko į patamsį už namo kampo. Gal parūkyti, gal prasivėdinti, o gal šiaip mažu reikalu.

Pro šalines pastato duris žmonės taip pat veržėsi laukan. Baltas šviesos ruožas nutįso kieme ir atsimušė kūdroje. Kaikurie susirinkimo dalyviai, turbūt, jau ėjo namo. Kažkas įklimpo purve. Ties kapinėmis švysčiojo brėžiami degtukai ir spingsėjo rūkomos bankrutkės. Netoli dvaro kažkas užtraukė dainą:

Laiminga mūsų šalis plačioji:
Nuo Uralo lig Kamčatkos vien kapai ...

Žilvinas su savo draugu apmirė: kas bus, jei kas nors susigalvos pereiti skersai kelią į šią pusę? Jie bus gyvi iškepti ...

Tačiau pertrauka baigėsi, salėje suskambo skambutis, ir susirinkimo dalyviai vėl rinkosi į vidų. Užkampyje buvę vyrai taip pat susėjo. Greit viskas nurimo.

Žilvinas pastebėjo, kad mokyklos priekinės durys suveriamos. Ir teatidarinėjama tik kairioji jų pusė.

Sargybinis kažko krapštėsi po kišenes, gal degtukų jieškojo, apsižvalgė aplinkui ir įėjo į vidų.

— Dabar arba niekada! — švystelėjo Žilvino galvoje mintis.

— Pult! — sukomandavo jis pats sau ir Giriniui.

Vyrai, kaip katės, keliais šuoliais peršoko kelią ir atsidūrė prie mokyklos durų. Girinis vienu rankos mostu nukabino žibintą, pamosavo jį ore ir nusviedė į plačią valką, telkšojusią kelio viduryje. Žibintas bematant užgeso. Žilvinas gi prisiglaudė prie dešiniosios durų pusės.

Tuo pačiu metu prasivėrė mokyklos durys ir laukan išėjo sargybinis. Tas pats arba kitas. Staiga atsiradusios tamsos apakintas jis apstulpo ir nesuprato, kas atsitiko su žibintu. Dar jam nespėjus nė galvos pasukti, Žilvinas iš užpakalio užmetė gūnią ir kumsčiu tvojo kelis stiprius smūgius į sprandą. Nuo smūgio sargybinis apsvaigo ir kaip maišas susmuko prie laiptų.

Žilvinas ištraukė iš rankų jo automatą, o Girinis paskubomis nusegė granatas, ir abu pasileido skersai kelią į dobilieną. Bebėgdamas Girinis dar pasiėmė iš klano žibintą. Pravers ir tas.

Užpuolimas tetruko tik kelias sekundes. Kol priešas atsipeikės, vyrai išnaudojo progą ir kūrė dobiliena kapinių link. Jie kelis kartus suklupo duobėse, bet veikiai pasiekė kryžkelę prie šventoriaus ir užsuko už kapinių mūro.

Jau tolokai pabėgėjus už kalno, mokykla atgijo. Kilo panika. Kažkas pradėjo šūkauti ir švilpti. Supoškėjo keli šūviai. Netrukus pasipylė ilgesnės ir trumpesnės automatų papliupos. Tarpais trinksėjo paskiri šautuvų šūviai ir aštriai sproginėjo granatos. Stribai šaudė aklai: nematydami priešo ir nežinodami, iš kur juos puola. Kulkos švilpė tuščiuose laukuose ir kapojo medžių šakas.

Už kapinių kalno vyrai lengviau atsikvėpė. Širdys mušė lyg norėdamos iš krūtinių išsiplėšti.

— Tai privirėme košės! — džiaugėsi Girinis.

Jie skubėjo papieviais ir klausėsi šaudymo. Jų kojos žlegsėjo šlapioje pievoje.

Šaudymas tilo. Dar keli šūviai — ir viskas nurimo.

Prie apleistos dvaro daržinės kampo jų jau laukė Ramūnas su Patamsiu. Išverstų daržinės durų anga juodavo it smala.

— Nu, ar sveiki? — nudžiugo Žilvinas, pamatęs draugus.

— Ir sveiki, ir gyvi! — atsakė Ramūnas.

— Ir su grobiu, — pridėjo Patamsis — Tai prisipyškino stribukai. Manėme, kad jūsų nė skutų neliks . . .

Vyrai susėjo į daržinę ir susėdo ant skersbalkio. Pavojaus čia nebuvo.

— Papasakokite, kaip jums sekėsi, — panorėjo žinoti Žilvinas.

— Sekėsi gerai, — atsakė Ramūnas. — Kaip buvo įsakyta, mes priartėjome prie tvarto kampo ir stebėjome, kas dedasi prie mokyklos. Greit pastebėjome, kad yra du sargybiniai: po vieną prie kiekvieno kampo. Kairėje buvęs sargybinis daugiausia stovėjo pečiu atsirėmęs į sieną, nugara į mus. Dešinysis trypinėjo apie kampą, buvo atėjęs net iki šulinio, turbūt atsigėrė, nes girdėjome grandine tarškinant kibirą, paskui grįžo už kampo į užuovėją ir ten užsirūkė, kosėjo ir čiaudėjo, matyt, žmogėnas turi slogą. Prie klebonijos buvo ramu ir ten nieko nematėm.

— Mudu pasitarėm, kad labai patogus momentas pulti. Ir pulti abu sargybinius iš karto. Tik vieną pulti buvo neįmanoma, nes tada antrasis pakeltų aliarmą. O visai nepulti, kaip mums buvote patarę, mes laikėme bailumu.

— Pasidalinom darbu: aš pulsiu kairįjį, o Patamsis dešinįjį sargybinį. Aš pasinaudosiu maišu, o Patamsis pasiėmė geroką mietą, kuriuo buvo užremtos išvietės durys. Kai Patamsis atitraukė mietą nuo durų, tos atsidarė ir pradėjo nuo vėjo suptis ir girgždėti, bet sargybiniai į tai nekreipė dėmesio.

— Tuo tarpu salėje prasidėjo bruzdėjimas ir žmonės pradėjo eiti lauk. Kaikurie atėjo net prie šulinio atsigerti. Mes pabūgom ir pasitraukėm, už tvarto.

— Kai viskas nurimo ir sargybiniai vėl pasiliko vieni, mes prislinkom prie šulinio rentinio. Dešinysis teberūkė. Salėj kažinkas baladojo į sieną, turbūt, kalė vinį. Mus nuo sargybinių teskyrė kokių dešimties metrų tarpas.

— Aš puoliau savąjį. Užmečiau jam ant galvos maišą ir apsukau. Jis pašoko ir bandė gintis. Stuktelėjau jam kelis smūgius į galvą ir jis, tik teaiktelėjęs, pavirto į pasienį. Ištraukęs jo automatą dar pridėjau kelis smūgius. Jis nebejudėjo. Turėjo dvi granatas. Paėmiau. Atlikęs savo darbą nubėgau už šulinio ir žiūrėjau, ar Patamsis nereikalingas pagalbos. Nereikėjo. Ir jis tuojau atbėgo prie manęs.

— Matyt, kad sargybinius gerokai pritvojom, nes jie nesukėlė jokio triukšmo. Tik kai atsidūrėm už klebono daržinės, prie mokyklos prasidėjo pasiutęs šaudymas. Bet mus kulkos nesiekė. Ir, štai, esam čia.

Vėjas švilpavo daržinės sąsparose. Vyrai sėdėjo ant balkio, rūkė ir gėrėjosi savo žygiu.

— Man tai nėra ko nė pasakoti. Pritvojau savo stribuką kuolu, atėmiau šautuvą ir numoviau batus . . . — nenorėjo daug kalbėti visada tylus žemaitis Patamsis. Patumsis, kaip jis save vadino.

— Ir batus numovei . . . — nustebo vyrai.

— U kaipgis! Batai reikalingi. Jų mums nieks neduoda. Nenueisi į kuopos sandėlį ir nepaprašysi. O stribuko velnias negriebs. Valdžia duos kitus.

— Būtų kaip ir negražu, — dėstė savo mintis kiek patylėjęs žemaitis. — Lyg koks razbaininkas ar vagis. Ale iš kur imsi? Šit mano batų jau baigia padai atkristi. Jei man netiks— atiduosiu kitam, — jis paplojo batų aulus viens į kitą.

— Puiku, vyrai, gerai! — pagyrė Žilvinas. — Svarbu, kad laimingai pavyko. Du automatai ir šautuvas su šoviniais, keturios granatos, pora aulinių batų ir žibintas . . . Tai bent grobis!

— O dabar, vyrai, marš namo . . . į pirtį! Pernakvoję rytoj kelsimės į punktą Nr. 200. Čia perdaug pavojinga pasilikti: stribai gali apylinkėj daryti "oblavą". Rytoj išsiųsiu Jogailą pasižvalgyt, kas girdėt.

PRANEŠIMAS

14. III. 1961 m.

Šiuo pranešama, kad Brazilijos Valdžios parėdymu nuo š.m. kovo mėn. 11 d. nutraukiami oficialūs ryšiai su Baltijos Valstybių: Lietuvos, Latvijos ir Estijos Atstovybėmis bei Konsulatais Brazilijoje.

Taip kad, nuo aukščiau paminėtos datos, Brazilų valdžia daugiau nebepripažins jokios, aukščiau išvardintų Baltijos Valstybių įstaigų, oficialios veiklos.

pas. A. P.

Antspaudas (Lietuvos Konsulatas Sao Paulo)

Stud. TAUTVYDUI ŠLEŽUI

tragiškai žuvus, jo tėvelius Albiną ir Oną Šležus ir brolį Romą nuoširdžiai užjaučia

Marijonas Šnapštys

Jonas Petrulionis

Jonas Kriščiūnas

LIETUVOS VALSTYBĖS SIENOS

V. Mantvydas

Lietuvos valstybės sienų klausimas mus nuolat jaudina. Nežiūrint, kad lietuviai per šimtmečius rūpinosi savo teritorijos likimu, nuo karalių gadynės, per Nepriklausomybės laikotarpį ligi šios, mūsų tautai sunkiausios dienos, tas reikalas nebuvo mums palankiai sprendžiamas. Ne visados buvome savo tautai ryžtingi ir valstybiškai sąmoningi. Dabar mėginsime vėl, šį kartą drąsiau, pažvelgti į savo valstybės žemėlapį ir tarti šeimininko, ne samdinio, žodį tautos naturalinių sienų reikalais.

Pietinė siena yra pati svarbiausia, daugiausiai nerimo kelianti mūsų tautoje, gresianti valstybės saugumui. Pajūrio kraštas, vokiečių kolonializmui žlugus, kaip lietuvių tautos žemė, etnografiškai ir ūkiškai priklausanti Lietuvai, pateko į naujo rusų — lenkų kolonializmo repples. Ta siena, galutinu mūsų, ne rusų, sprendimu, žemėlapyje turi eiti iš Danzigo įlankos per Aistmares į pietus su Braunsberg (Ruduvos) miestu mūsų pusėje, Pasargės upe, per Žalgirį — mūsų istorinės pergalės prieš kryžiuočius vietą — į Narevo upę, ja į rytus ligi linijos į Bugo upę, ja ligi Lietuvos Brastos miesto, esančio mūsų pusėje, iš čia per Pinsko pelkes, Priepetės upe į rytus ligi jon įtekančios Priča upės. Ta siena, po tikslesnio aprašymo, laikoma galutina ir nebetaisoma dėl šių motyvu: 1) kad yra tikroji aistiškų žemių ir istorinės Lietuvos administracinė siena, išnykusi tik lenkų bažnyčiai nutautinant lietuvius gyventojus, 2) kad prūsų žemės, kaip lietuvių tautos lopšys, po vokiečių administracijos žlugimo, gali priklausyti tik Lietuvai, 3) kad sienos ruožas nuo Lietuvos Brastos ligi Pričos upės Lietuvai suteikia naturalų saugumą ūkiškai ir kariškai ir prileidžia prie Ukrainos, mums draugiškiausios slavų tautos. Mes linkime lenkams išgyti iš imperializmo pomėgių ligos ir susirūpinti tomis žemėmis, kurios be ginčo jiems priklauso, kad ir kitos tautos galėtų savo valstybėse gyventi. Mes sustosime ant savo tautos sienų ir tada, kaip lygus su lygiu, galėsime kalbėti apie bnderadarbiavimą. Mūsų valstybė tik atsiims, kas savo ir tada daugiau su lenkais nebebus ginčo.

Rytinė siena prasideda Pričos upės santaka ir eina augštyn į šiaurę, kerta Pričos - Beržūnos tarpupį, eina toliau į šiaurę Beržūnos upe ligi Beržynų (Berezino) miesto, iš

UŽSIENIO POLITIKA, KOKIA REIKALINGA AMERIKAI

Kylančio konservatorių lyderio senatoriaus Barry Goldwaterio straipsnis, tilpęs š. m. kovo mėn. National Review žurnale, nusako konservatyvių amerikiečių užsienio politikos tikslus. Jei toks straipsnis būtų pasirodęs prieš 10 metų, jo autorius, be abejonės, būtų buvęs apšauktas fašistu, naciu ir karo kurstytoju. Čia patiekiame suglaustai to straipsnio mintis.

Amerikos politikos galutinis tikslas yra kurti pasaulį, kuriame būtų galima kuo daugiau laisvės, teisingumo, taikos ir medžiaginio gerbūvio, ypač to siekiame savojoje Amerikoje. Tačiau tą pasiekti galima tik, pirmų pirmiausia, sunaikinus pasaulinį komunizmą. Iš to seka, kad komunizmo sunaikinimas yra svarbiausias ir artimiausias Amerikos politikos tikslas. Taigi, nors taika yra irgi vertingas tikslas, tačiau kai turime rinktis tarp taikos ir Berlyno, tai pasirenkame kovą. Apsisprendimo laisvė yra vertingas tikslas, bet jei Alžyrijos sukilėliams duota laisvė reiškia to krašto patekimą į Kinų - Sovietų orbitą, tai Alžyrijos laisvė turi būti atidėta. Jei teisingumas bantų tautai reiškia Pietų Afrikos atstūmimą nuo Vakarų, tai bantų žmonės turi būti pasiruošę nešiotis jiems išduotus pasus kiek ilgėliau. Gerbūvis yra labai geras dalykas, tačiau jei suteikiant augštesnį gyvenimo standartą atsisakoma nuo gaminimo ginklų, kurie reikalingi atmušti komunizmo agresiją, tada reikia tą gerbūvį aukoti, jį apriboti. Trumpai tariant, visa politika turi būti nukreipta komunizmo sunaikinimui.

GALIOS VARTOJIMAS

Valstybės galia yra pagrindinis veiksnys tarptautiniuose santykiuose ir tokia jis visuomet pasiliks. J.A.V. karinė galia, palyginus su Sovietų, yra ir ateityje liks labai didelė ir viršijanti. Neveltui Kruščiovas turi tiek daug rūpesčio, kad jo priešai tik nepanaudotų tos savo galios.

J. A. V. PRESTIŽAS

Prestižas tai mastas, rodantis ką kiti žmonės apie mus galvoja, gerai ar blogai. Tačiau pats prestižas, kaip toks, yra nesvarbus. Svarbu yra ko griebsis, ką veiks tie žmonės, kurie susidarys apie mus nuomonę, jog mes esame silpni, silpnesni negu ištikrųjų esame.

Kitų kraštų žmonės, Sovietų propagandos įtikinti, kad J.A.V. yra silpnesnė už Sovietus, dėl savo neišmanymo, trauksis nuo mūsų ir gal dėsis su Sovietais. O tas jau yra svarbu tarptautiniuose santykiuose. Čia jau eina klausimas apie tai ar Sovietijos įtaka šiandien yra didesnė kaip pav. prieš 10 metų, ar mažesnė? Ar Vakarų įtaka yra didesnė ar mažesnė kaip buvo?

KOMUNIZMO LAIMĖJIMAI

Nevien tik raudonosios armijos užimtos teritorijos yra komunizmo laimėtos. Tos teritorijos, kuriose Vakarų įtaka yra išstumta komunistinės, yra taip pat jų laimėtos.

Bijodami karo su Vakarais, žinodami, jog atominio susidūrimo jie nelaimėtų, Sovietai bando Vakarų galią sunaikinti, pasikasdami iš pogrindžio, arba naudodami partizaninę taktiką: guerilla miškuose, minių riaušės gatvėse, rėksniai parlamentuose, slapti konspiratorių susirinkimai, J. Tautos, propagandos frontas, kuo augštetsnio lygio diplomatų konferencijos. Norėdami palenkti komunizmui kurią valstybę, Sovietai pirmiausia ją "neutralizuoja". Toliau, išlaikydami jos neutralią išorinę išvaizdą, paverčia ją savo politikos šalininke ir advokate. Taip elgdamosi Sovietija nori paimti ne tik Ganą, bet ir J.A.V. štai pavyzdžiai: prieš 6 metus Prancūzų Indokinija buvo dar Vakarų pusėje; šiandien Vietnamas yra jau atvirai komunistinis; Laos svyruoja tarp komunizmo ir prokomunistiško neutralumo; Kambodija yra jau neutrali; Indonezija pradžioje linko į Vakarus, šiandien Su-

---

ten tiesiai į Dauguvą prie Polocko. Šioji linija liečia maždaug senąją rytinę "Lithuania Propria," tikrosios Lietugos sieną, įjungia sritį— tikrą Lietuvos žemę ir tautą, sudarydama vieningą ūkinę teritoriją ir suteikia jai saugesnes gynybos sąlygas. Dabartinė rytinės Lietuvos kaikurių gyventojų politinė avantiūra, organizuoti siauru diržu apjuosiančią mus Gudijos teritoriją, yra rusų klastingo kolonializmo planas sunaikinti lietuvius, gudus ir latvius mūsų pačių rankomis ir nesupratimu. Jei nebus tvirtesnės Lietuvos, nebus nei Gudijos, nei Latvijos, o gal ir Lenkijos. Liks tiktai klaiki Rusija, pilna bado ir maro šmėklų. Mes patariame tiems tautiškai paklydusiems lietuviams susiprasti, nebekirsti medžio, po kurio sėdi, bet geriau vėl iš naujo mokytis lietuviškai, kad naujoje Lietuvos valstybėje be skurdo, galėtų gauti geresnius darbus ir tarnybas, jei nenori ir toliau likti slavų pastumdėliais.

Šiaurinė siena, nuo Polocko eina Dauguvos upe ligi Daugpilio miesto, iš ten tiesiai pro Biržų miestą į senąją, nusistovėjusią Lietuvos — Latvijos sieną. Toje sienoje mums yra svarbu prieiti prie Dauguvos ir Polocko — Daugpilio miestų ūkiniais ir gynybos motyvais. Latviams mes nebeturime ko duoti, skaitome, kad tarp mūsų valstybių vienas kitas valsčius, patekdamas šion ar anon pusėn, didesnio rūpesčio nesudarys atsižvelgiant į bendrą valstybių saugumą. Tačiau mes galime patarti latviams, kad žvelgtų toliau į rytus palei Dauguvą, kur daug baltiškos žemės dar laukia atvadavimo.

Vakarinė siena, prasidėjusi šiaurėje, maždaug nuo Šventosios miestelio ir uosto, eina Baltijos pajūriu į pietus ligi Ruduvos miesto ir Pasargės upės, įtekančios į Aistmares, imamai. Mes tikime, kad ginčijamų pietvakarinių sričių gyventojai bus mums dėl daugelio priežasčių palankesni, negu lenkams, kurių tvarka ir netolarancija yra visiems perdaug žinoma. Tikime ir iš vokiečių tautos pritarimo, nes nežiūrint istorinių kovų, mes abeji sugebėdavome kovoti ir susitarti garbingai. Lietuvos vokiečiai dažnai buvo vieni vertingiausių mūsų piliečių, karštai pamilo mūsų kraštą ir daug pozityviai mums pagelbėjo, todėl ir ateity jiems Lietuva savo vaišingumo neatšauks. Ateities Europos politika gal atmes peilio į nugarą argumentus ir tvarkysis taip, kad visos kūrybingos tautos turėtų laisvę garbingai pasireikšti.

Baigdamas turiu pasakyti, kad Lietuva, giliau į ją pažvelgus, buvo, yra ir bus viena iš nuostabiausių tautų, puikiai išugdžiusi demokratijos ir tolerancijos žiedus dar tais savo karalių laikais, kada kaikurių, dabar žinomų, valstybių dar vystykluose nebuvo. Kas jau kas, o Lietuva tikrai bus vėl suvereninė, nepriklausoma valstybė ir toliau ugdys savo geriausias valstybiškumo tradicijas ir jose sukauptą išmintį. Reikia visiems mums, dideliems ir mažiems, vyrams ir moterims, įsisąmoninti, kad Lietuva yra nepamainoma šventenybė, kad tu pats, tu pati esi Lietuva, apimanti pareigas darbininko, ūkininko, diplomato ir kario, neprašanti už tai pelno. Užmokestis ateis vėliau, o darbas turi būti dabar padirbtas. Dievas ūkininkui apmoka už darbą vieną kartą metų pabaigoje, o lietuvio valstybininko veiklos būdas yra panašus — darbas eina pirma!

karno valdžia persunkta komunistų ir, nežiūrint jos "neutralios" maskės, ji yra tvirtas Sovietų politikos draugas; Ceilonas iš provakarietiškos pakraipos perėjo į atvirai priešingą Vakarams; Viduriniuose Rytuose Irakas, Sirija ir Egiptas neperseniai buvo Vakarų pusėje; šiandien Nasseris ir Kassemas yra kietai nusistatę prieš Vakarus, nes jie priklauso nuo Sovietų ginklų, aprūpinimo ir net technikų tiekimo.

Nesenai visa Afrika buvo Vakarų rezervatas, visai nesvarbu ar kikiyu tautelė ar bantai naudojosi Vilsono laisvės apsisprendimo teise, svarbu buvo, kad tas žemynas buvo Vakarų įtakoje ir dominijoje. Šiandien Afrika iš Vakarų staiga krinta į Sovietų orbitą.

"Lotynų Amerika, kada tai, 'užtikrintai' priklausė Vakarams, taip kaip Nebraska Niksonui". Šiandien ji jau išstatyta grobiui. Kuba, esanti vos 90 mylių nuo mūsų krantų, virto Sovietų prieštilčiu. Meksika, Panama ir Venezuela atvirai simpatizuoja kastroizmui. Nė vienoje pietų Amerikos šalyje, išskyrus Dominikos respubliką, kurios laidotuvių iškilmės jau parengtos, vyriausybės nėra pajėgios atsispirti prieš kastroizmą ar antiamerikonizmą. Tik Europoje, bent paviršutiniškai, mūsų linijos dar laikosi tvirtos. Nors neutralizmo žymės ryškėja, ypač Anglijoje ir net Vokietijoje.

PRALEISTOS PROGOS

Ar Amerika turėjo progų pasireikšti prieš Sovietus? Taip. Vengrų revoliucija, Lenkų sukilimas, Tibetas, visos tos progos buvo praleistos. Vienoje tik Gvatemaloje mes išstūmėme komunistus, visai nežiūrėdami "pasaulio opinijos". Tuo antikomunistiniu coup d'etat mes patarnavome savo tautiniams interesams ir išsaugojome Gvatemalos gyventojus nuo didesnio vargo.

"Jei nebus padaryta griežtų pakeitimų, būklė eis nuolat blogyn, kol J. A. Valstybės bus atskirtos, izoliuotos ir apgultos viso priešingai nustatyto pasaulio. Mes turime mesti šalin Salvation Armijos naudojamą techniką ir pažiūras ir pradėti veikti kaip Didžioji Galybė, kokia mes esame. Turime įgyti pagarbos, bet ne prestižo ... Valstybės reikalai nulemiami ne geros valios kelionių, išmaldų teikimo, savęs išsižadančių mostų, atstatymo projektų, ar diskusinių programų. Valstybės reikalus — geram ar blogam — nulemia tik jėga".

Sovietų Sąjunga iškilo nė dėl jos patrauklių doktrinų ar jos gražaus elgesio. Ji iškilo naudodama savo galią ir jėgą.

Mes gi savo politiką vis dar rišame prie kitų tautų opinijos. "Užsienių pagalba, paklusnumas Jungtinėm Tautoms, kultūrinių mainų programos, viršūnių konferencijos, branduolinių bandymų draudimas, visuotinas nusiginklavimas, siūlymas panaikinti Connally rezervą, antikolonializmas, atsisakymas įsikišti Kuboje ir Konge — visos tos programos, pozicijos ir tokia laikysena turi vieną bendrą vardiklį: pastangas įtikti pasaulio opinijai". Tuo tarpu daugumas šių veiksnių yra priešingi J.A.V. interesams, ir tokia politika mus veda į tautinę ir tarptautinę pražūtį.

KAIP PRARASTI PAGARBĄ

Mūsų nuolaidos kitų dažniausiai laikomos mūsų silpnumo ženklu. Ar kas nors mano, kad leidus Panamos vėliavai plėvesuoti Amerikos Panamos Kanalo Zonoje nuramins panamiečių nacionalistus? Tuo tik yra paskatinami jų minios apetitai didesniems tikslams.

Kai mes bandome susilyginti su Kremliumi demokratijos ir taikos meilės pareiškimais, ir varžomės su Sovietais neapykantos rodymu ginklavimui ir nacionalizmui, mes tik dalyvaujame varžytynėse su šešku. Kiek tik kartų Pravda išsižioja, tiek kartų mes turime pradėti naujus pareiškimus "pasaulio opinijai" nuraminti.

Kas gi yra ta "pasaulio opinija"? Tai nėra 2 bilijonų žmonių nuomonė. Jų didesnės dalies nuomonės mes niekuomet ir nežinosime. Tik mažutė žmonijos dalelė gali savo nuomonę girdimai pareikšti. Tai intelektualai, žurnalistai, gatvės minių organizatoriai. Tačiau kaip tik šie žmonės yra pirmieji komunistų infiltracijos taikiniai. Jų nuomonė gali būti per daug persunkta sovietinės įtakos ir atstovauti ne "pasaulinę opiniją", bet sovietinę propagandą.

PENKIOS SITUACIJOS

Kaip gi J. A. Valstybės, kurioms teko Vakarų civilizacijos sargo pareigos, turi elgtis šioje susidariusioje būklėje, tokiose penkiose srityse:?

Kuba. Pirmiausia turime pareikšti, jog nusikratyti Castro, tai dar nereiškia, kad reikia nutraukti ryšius su Trujillo, kuris nėa joks J. A. V. priešas. Tuo tarpu Castro ir jo komunistiniai viršininkai yra mūsų priešai ir dar labai pavojingi. Taigi prieš juos turi būti nukreipta Amerikos baudžiamoji galia. "Todėl mes turime pareikšti visai aiškiai, jog šioje hemisferoje jokios komunistiškos vyriausybės nebus pakenčiamos, o Castro vyriausybė, būdama tokia, bus sunaikinta". Castro likvidavimą yra geriau vykdyti susitarus su kitomis Amerikų vyriausybėmis. "Taigi, turėtume Kubai paskelbti ekonominį embargo, reikalui esant, paremtą jūrine Kubos blokada. Dėl to galime laukti gatvinių riaušių Rio, Caracase ir Meksikos City, į kurias tačiau nekreiptume dėmesio. Perdaug nesiskelbdami paruoštume, o jei reikėtų, ir atvirai paremtume, kitą vyriausybę, kokią mes Kuboje pamatytume šešių mėnesių bėgyje".

Afrika. Tai Vakarų globotinis, todėl ir jų atsakomybėje esantis žemynas. Turime afrikiečius pakelti kultūriškai, ekonomiškai ir politiškai, kol jie pajėgs patys būti atsakingi už savivaldą. Tačiau to tikslo siekdami jokiu būdu neprivalome juos atiduoti komunizmo siautėjimui. "Me negalime sutikti su tokiais nepriklausomybės judėjimais, kur **nepriklausomybė** reiškia grįžimą į laukinį gyvenimą ar komunizmo viešpatavimą ... ten kur komunizmo įtaka jau įsiviešpatavo, mes privalome atvirai ir slaptai vėl atstatyti Vakarų įtaką".

Daugelyje pasaulio vietų tokia mūsų politika būtų apšaukta reakcionieriška, šovinistiška ir priespaudinga. Tokius apkaltinimus turėtume visai ramiai pakęsti. Nes ... "žinome, kad gimti Vakaruose reiškia nešti atsakomybę skleidžiant šią laimę ir kitiems. Mes esame nešėjai Vakarų civilizacijos, to kilniausio žmonijos širdies ir proto padarinio".

Nusiginklavimas. "Mes esame prieš nusiginklavimą, nes mums yra **reikalingas** visas ginklavimas, kokį dabar turime ir dar daugiau — reikalingi dar ir ginklai ribotiems karams, kokių šiuo metu neturime".

"Istorijos bėgyje ginklavimo lenktynės yra buvę tarptautinio trynimosi pasekmė, bet ne priežastis. Trynimasis nedings, jei priešingos valstybės staiga pareikš, jog kardus paverčia plūgų noragais. Jokia sveiko proto valstybė neatiduotų savo gynybos priemonių pirma neįsitikinusi, kad priešas daugiau jau nebepavojingas. Komunistų vadai gi yra sveiko proto. Todėl nusiginklavimą jie gali skelbti tik propagandos tikslams. Tačiau kai kurių ginklų pašalinimo jie gali siekti visai rimtai, žinodami, kad būdami stipresni kitais ginklais, jie lengvai nusvers Vakarus. Taigi Vakarams esant silpnesniems už Sovietus įprastiniais ginklais yra visai suprantama, kodėl komunistai siekia atominio nusiginklavimo. Jei staiga visi atominiai ginklai būtų panakinti, tai pasaulis čia pat liktų atviras rusų ir kinų masių pergalei".

Jungtinės Tautos. Į jas nereikia žiūrėti rimtai. Jos turi ir naudingų funkcijų, tačiau joms nepriklauso Amerikos užsienio politikos nusaky-

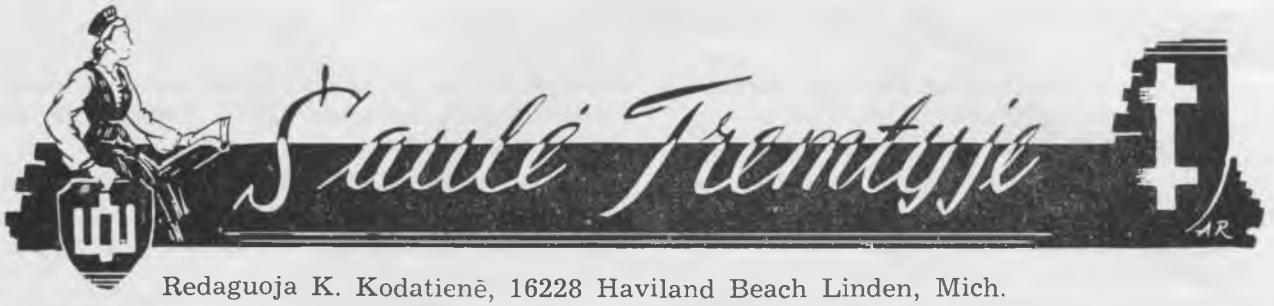

Redaguoja K. Kodatienė, 16228 Haviland Beach Linden, Mich.

ŽMOGUS GALIŪNAS

V. Putvys

"Jeigu esi neramus, jeigu karščiuojies, jeigu esi sunervintas, nesamoningai sužadintas, tai neišvengiamai reiškia, kad tavyje yra kokia nors klaida.

Tu, tur būt, arba neturi aiškiai apibrėžto tikslo, arba netiki gero pergale, arba nejauti savo jėgų, arba tau trūksta pasiryžimo eiti paskirtu keliu arba bijai klaidų, ar kas nors kito panašaus.

Žmogus, kurs giliai tiki gera, kurs nors apčiuopomis yra nusistatęs savo kelio linkme, kurs žino, jog nieks iš esmės jo neišmuš iš jo vagos, kurs lengvai pasiduoda aplinkybėms, prie jų prisitaiko, ir tuo būdu jas valdo, kurs žino, jog vėliau ar anksčiau visai ar iš dalies pasieks tai, ką nori, kurs jaučia savo nusistatymo galią, visada bus ramus, rimtas, galingas.

Du yra ramumu: ramus yra egoistas nutukėlis, ramus yra kvailys su savo nuolatine idiotiška šypsena. Šitie žmonės stovi žemiau vidutiniškojo, kurs dažnai nerimauja. Bet yra ramumas ir tame žmoguje, kuris stovi augščiau nerimstančiojo vidurio. Tai yra žmogus galiūnas, kurs ramumą semia iš savo gilaus pasiryžimo ir savo jėgos pajautimo. Tokio ramumo visi turime siekti."

Kokios teisingos ir šiandien mums aktualios mūsų įkūrėjo V. Putvio mintys.

Esame maža, tat būkime rinkta tauta, kad ne gyvenimas mus palaužtų, o mes jį įveiktu-

---

mas ir jos vedimas. Kiek tik kartų savo politiką pajungdavome Jungtinių Tautų politikai, tiek kartų nukentėdavom: Korėjos kare, Suezo krizyje, Irako revoliucijoje ir dabar Kongo įvykiuose ir dar daug kitų atvejų. "Amerikos paklusnumas Jungtinėms Tautoms, jei tęsiamas ateityje, atneš mums pačių baisiausių pasekmių. Teigiu, kad praeitos Jungtinių Tautų sesijos metu svarbiausias įvykis buvo ne ką komunizmas darė savo dešine ranka: Kruščiovo batų daužymas ir Vakarų vadų koliojimas — bet ką komunizmas atliko savo kairiąja: sėkminga kampanija išgauti, tariamai neutralių valstybių, pritarimą visai Sovietų užsienio politikos linijai. Ponai Tito, Nkrumah, Sukarno, Nehru ir Nasseris, nors jų visų siūlymai buvo iki smulkmenų prosovietiški, — pasidarė savo rūšies 'viduriniųjų' blokas, kurio palankumo mes štai taip rimtai jieškome. Šis keistas įvykių posūkis yra vienas iš ženklų, kad Jungtinių Tautų galios centras griežtai paslinko kairėn".

Reikia atsikratyti prietaro, kad mūsų tarptautinė politika tik tada yra gera, kai ją patvirtina Jungtinės Tautos.

REIKIA IMTIS OFENZYVOS

Rytų Europa. Kadangi komunizmas organiškai yra veržlus ir plėtrus, prisimenant greitėjimo ir inercijos dėsnį, žinome, jog negalima laimėti tik laikantis to, ką turime. "Amerikos politika turi būti ofenzyvinė. Mūsų apetitas komunistinei teritorijai turi būti nė kiek nemažesnis, kaip jų apetitas nekomunistiškai teritorijai. Mūsų pastangos išplėsti laisvę už Geležinės uždangos turi būti nė kiek nemenkesnės, kaip jų nesibaigianti kampanija išplėsti komunizmo įtaką laisvajame pasaulyje".

"Mes turime padrąsinti pavergtas tautas sukilti prieš jų komunistinius valdovus ... Tam tikslui turime sudaryti ankštą ryšį su pogrindžio vadais už Geležinės uždangos, aprūpinti juos spaudos priemonėmis, radio aparatais, ginklais ir instruktoriais; pilnos rezistencijos įrankiais".

"Turime būti pasirengę imtis karinių veiksmų prieš pažeidžiamas komunistines vyriausybes ... Daleiskime, Rytų Europoje įvyktų didesnio masto sukilimas, toks, kaip 1956 m. Budapešte. Tokioje situacijoje turėtume įteikti Kremliui ultimatumą, draudžiantį Sovietų įsikišimą, o jei ultimatumas būtų jų atmestas, turėtume, paruoštas labai judrias karines jėgas, ginkluotas tinkamais branduoliniais ginklais, tuoj pasiųsti į sukilimo vietą. Mūsų tikslas būtų pasitikti Sovietų Sąjungą stipresnėm jėgom sukilimo betarpėje kaimynystėje ir priversti Sovietus pasitraukti".

Ee to, Kremlius būtų įspėtas, jog mūsų tolimų atstumų bombonešiai ir raketos tuoj pradės veikti, jei tik jie atsakys jėga. Taigi jie būtų pastatyti prieš visišką Sovietijos sunaikinimo, arba vietinio pralaimėjimo pasirinkimą.

"Jei būtume tik norėję ir turėję priemonių 1956 m., tokia mūsų politika būtų išgelbėjusi Vengrijos revoliuciją".

"Jėga tai dar ne tiesa, bet tiesa negali išlikti be jėgos". Tik už tokią politiką susilauksime ateities kartų pagarbos.

PASILIKUSIAI MOTINAI

O Motina, tas brangus vardas
Pasauly skirtas tau vienai —
Žvaigždžių takais tesklinda aidas,
Kaip lūpos taria jį šventai.

Bėga dienos, mėnesiai, metai, Blanksta jaunystės atsiminimai, dingsta kai kurių draugų veidai. Gyvenimas prisipildo vis naujais įspūdžiais, naujais vaizdais; dabartis vis labiau bando užkariauti, pavergti sielą.

Tačiau ir pro tamsiausias ūkanas, džiaugsme ir nelaimėje visada prasiveržia toks ryškus tėviškės vaizdas ir joje niekada neužmirštamas Motinos veidas.

Ir kaip pavasarį pirmieji šiltesni saulės spinduliai paliečia mano kūną, rodos, pajuntu savo motulės artumą ir tą begalinę meilės šilumą. Jauni iš žemės besikalą daigeliai ir ant medžių besikrauną pumpurėliai man mena mano kūdikystės bejėgiškumą ir tą begalinę ramybę rūpestingoje motinos globoje. Vaikystės dienose aš bubuvau jai gražiausias besiskleidžiąs žiedas, jos džiaugsmas, jos gyvenimo laimė, kartu su šniokščiančiu upeliu nubangavusi už plačiųjų jai nepasiekiamų vandenų.

Mano siela suaugo kartu su motinos, su mano gyvybės atsiradimu, su pirmaisias drauge tartais žodžiais, su karšta bendra malda ir jos visu rūpesčiu manimi.

Man jos trūksta lygiai kaip jai manęs ir jaučiu, kad mūsų mintys nuolat susibėga erdvėje, o ilgesys mūsų širdyse niekada neišnyks.

Likimas atskyrė ir apsprendė mūsų gyvenimą: čia svetimoji, o ten savoji žemė ne sava. Niekur nebėra širdies ramybės . . .

Nežinau ar pajėgčiau tave, motule, jau palinkusią, ligotą, tavo gyvenimo saulėleidyje suraminti, bet taip norėčiau bandyti. Aš viską atiduočiau, jei laimę, ramybę tavo širdin nunešti galėčiau.

Tu, motule, man kantrybės simbolis, meilės, pasiaukojimo spindulys mano gyvenime skaisčiai šviečiantis man vis naujų jėgų priduodantis.

Ir nors gyvenimas man dygiais klotas
Keliauti juo aš pajėgiu,
Nes ir sapne ir dangaus plotuos
Tave, motule, vis regiu . . . K.

---

me ir savo didžiuosius tikslus pasiektume. Nepriklausomybės viltis mūsų neišsiamiamų jėgų šaltinis. Ir nesekmėje nepasiduokime, nenusiminkime, o tiesiai, drąsiai, ryžtingai ir toliau siekime savo užsibrėžtų tautos tikslų.

Žmonės kaip degtukai kartais užsidega, suliepsnoja vieni prieš kitus kartais dėl visai menkų neesminių dalykų. Dažnai labai jautrūs savo asmens atžvilgiu visai neboja bendrų didžiųjų reikalų. Karščiuojasi, nervinasi dėl smulkmenų tuo ardydami savo sveikatą ir eikvodami taip reikalingas svarbesniems darbams jėgas. Kas gi atskiras asmuo prieš didžiuosius mūsų tautos siekius? Vieni gimsta, kiti miršta, o tautos siekimai nuo to nesikeičia, nes jie visos tautos, o ne atskiro žmogaus valia.

Neturėtume be reikalo ir prieš svetimuosius lankstytis bei pūstis prieš savo seses, brolius lietuvius. Daugiau taikaus, ramaus darbo ir pagarbos vieni kitiems.

Džiugu, kad šauliška šeima šiuo keliu eina, ir sugyvenimas vienetuose pavyzdingas. Chicagoje, Toronte, Detroite ir kt. perrinktos tos pačios su mažais pasikeitimais valdybos, rodo narių taikingumą, pagarbą dirbantiems, vienų kitiems pasitikėjimą.

Nuo mūsų pačių priklauso ir tolimesnė šauliška veikla. Stenkimės santykiuose su visais žmonėmis, vienas su kitu, savo pasiaukojimu, ryžtingu darbu, savo gerumu dvasios kilnumu galiūnais tapti. *K.K.*

L. Š. S. T. Centro Valdybos nariui

kpt. VINCUI ABRAMIKUI

mirus, jo žmonai, dukrelėms ir sūnui reiškiame giliausią užuojautą.

"Šaulė Tremtyje" ir visos šaulės

Didžioje skausmo valandoje, Šaulių Centro Valdybos nariui

Kpt. VINCUI ABRAMIKUI

mirus, jo žmoną, sūnų ir dukras giliai užjaučiame

Detroito Šaulių Kuopa

JAUNOS SIELOS KARYS - RAŠYTOJAS

Juozui Švaistui-Balčiūnui 70 metų

ANDRIUS MIRONAS

Paprastai tremtyje tautinės ir kūrybinės jėgos pamažu blėsta, nyksta, kol daugumas tremtinių susilieja su juos priglaudusiojo krašto tauta. Neveltui senovės greikai sakydavo, jog žūsta kievienas, kurį kokia nors jėga atplėšia nuo gimtosios žemės. Tačiau stiprios valios ir kieto būdo asmenybės atsilaiko ir prieš tokią niveliaciją. Lietuvio būdas, nors savotiškas, labiau dorovės ir teisingumo principais pagrįstas, paprastas ir kuklus, bet valingas ir stiprus, nemėgstąs ištižimo ir lepumo, o labiau lengvo humoro ir natūralaus sąmojo, sugeba atsispirti svetimybėms. Tam tikras užsispyrimas, kurį galima būtų vadinti tautine valia, liepia lietuviui visur rodytis tuo, kuo jis yra, kalbėti gimtaja kalba, bendrauti su savo žmonėmis.

Toks tikro lietuvio būdo žmogus yra Juozas Balčiūnas-Švaistas, žymusis mūsų rašytojas — laureatas, š.m. kovo mėn. 18 d. sulaukęs 70 metų amžiaus. Įžangoje paminėtą atsilaikymą prieš svetimybes jis atitinka nepaprastai gerai, kadangi jo kūrybinė apoteozė kaip tik pasireiškė tremtyje, jau antrojoje jo gyvenimo pusėje, tačiau ir jo visas gyvenimas— mokytojo, kario ir rašytojo fazėse — buvo valingas ir kūrybingas. Trumpai peržvelkime jo gyvenimo kelią.

Gyvenimas ir mūza

Juozas Balčiūnas gimė 1891 m. kovo 18 d. Rokiškyje neturtingo staliaus gausioje šeimoje. Baigęs pradžios mokyklą, dirba kaip zakristijono padėjėjas ir grafo virėjo pagelbininkas, bet po 1905 m. revoliucijos, žmonėms maištaujant ir grafams išbėgus iš dvaro į užsienį, Juozas 1909 m. įstoja į Panevėžio mokytojų seminariją, kurią 1913 m. baigia ir gauna mokytojo tarnybą Stačiūnų kaime, Šiaulių apskr. Tačiau mokytojo karjerą nutraukia atūžęs I Pasaulinis karas. Juozas patenka Rusijos gilumon, Stavropolio miestan, Kaukaze, kur jis stoja į Mokytojų Institutą. Čia pirmą kartą jį apima noras kurti, rašyti, nes Kaukazo nepaprastai graži gamta, kalnai ir Juodoji jūra jį labai žavi. Čia jis parašė savo pirmąjį kūrinį rusų kalba — "Pavasario smuikai". Bet sykiu jį gniaužė ir tėvynės ilgesys bei baimė nutautėti, atkristi nuo gimtosios žemės.

Karys

Kaukaze Juozas Balčiūnas mobilizuojamas į caro Rusijos armiją ir 1917 m. baigia Maskvoje karo mokyklą. Karo metu Juozui teko kovoti Galicijoje prieš vokiečius, tačiau neilgai. 1918 m. jis patenka vėl Lietuvon. Tuo metu Rusijoje įvykusi revoliucija išblaško caro armijas ir jis tampa vėl laisvas. Nusimetęs uniformą, jis stoja tarnauti Skemų dvaro ūkvedžiu-administratoriumi, todėl, turėdamas daugiau laisvo laiko, sukuria dvi dramas: "Lenkų karalaitė" ir "Taip Dievas davė".

Tėvynės tarnyboje

Kuriantis Nepriklausomybės laikų pirmajai administracijai, Juozas pajuto, kad jis yra reikalingas tėvynei. Jo pastangomis buvo suorganizuotas Obelių rajono lietuvių komitetas ir valsčiaus milicija. 1919 m. jis tampa gimtojo Rokiškio milicijos vadu. Tačiau milicijos darbas jo nepatenkina ir tais pačiais metais jis stoja į Lietuvos kariuomenę. Pradžioje skiriamas Zarasų karo komendantu, vėliau tobulinasi Augštuosiuose Karininkų Kursuose ir 1922 m. skiriamas Karo Mokyklon lektorium lietuvių kalbai, literatūrai ir tėvynės pažinimui dėstyti. 1928 m. jis skiriamas KARIO redaktorium, kuriuo išbūna iki 1935 m. Jam beredaguojant KARĮ, laikraštis išsivysto į tikrą karių mėnesinį žurnalą su gausiomis iliustracijomis ir įdomiu turiniu ne tik kariams, bet ir eiliniams lietuviams. Nuo 1924 m. Juozas Balčiūnas pradeda studijuoti Lietuvos universitete Humanitarinių mokslų fakultete. 1935-1939 m. jis eina Kariuomenės Štabo Spaudos ir Švietimo Skyriaus viršininko pareigas, perduodamas KARIO redagavimą kpt. S. Urbonui. Sp. ir Šv. Skyriui, tarp bendrų karių švietimo rūpesčių priklausė ir KARIO žurnalas, taigi, su KARIU Juozas Balčiūnas buvo surištas iki pat savo karinės karjeros pabaigos. 1938 m. Kaune, Lietuvos Karininkų Ramovėje, jis surengia pirmąjį karių rašytojų literatūrinį vakarą, kuriame savo kūrinius skaitė anuo metu jau žymūs mūsų kariai-rašytojai: kpt. Jodauga, kpt. Urbonas, ir taip pat pradedantieji talentai. 1939 m. Juozas išeina atsargon pulkininko leitenanto laipsniu. 1940 m., jau bolševikams okupavus Lietuvą, Juozas skiriamas Karo Mokyklos rusų kalbos lektorium. 1942-43 m. Lietuvių Archyvo redaktorius, 1943-44 m. Kauno savivaldybės švietimo referentas. Vėliau — tremtis, kur tremtinių stovyklų sąlygomis sukuria nemažai naujų veikalų. 1949 m. atvyksta į JAV.

Švaisto kūriniai

Kaip kūrėjas Juozas Balčiūnas lietuvių spaudoje ėmė reikštis nuo 1912 m., spausdindamas daug trumpų apysakų, vaizdelių bei apybraižų Juozo Švaisto slapyvardžiu "Šaltinyje", "Skaitymuose", "Lietuvoje", "Sekmojoje Dienoje", "Praduose ir Žygiuose", "Vaire", "Gaisuose", "Naujojoje Romuvoje", "Lietuvos Ai-

---

Detroito Šaulių Kuopa vasario 12d. savo metiniam susirinkime Lietuvai nusipelniusį Detroito visuomenės veikėją **Feliksą Motuzą vienbalsiai išrinko kuopos garbės šauliu.** Kovo 12 d. Felikso Motuzo 70 metų amžiaus organizacijų suruoštame pagerbime dalyvavo ir šauliai. Ten jį pasveikino, įteikė adresą ir prisegė sidabrinį šaulių garbės ženklą.

Šaulių S-gos Įkūrėjo Vlado Putvio mirties sukaktis Chicagos šaulių Kovo 12 Jaunimo Centre buvo iškilmingai ir su gražia menine programa paminėta.

Chicagos Šaulių Meno Kuopelė pastatė įdomią Žemaičio 4 v. dramą "Žmogžudžio duktė." Režisorius A. Erinka—vaidintojai meno kuopelės šauliai. Patartina ir kt. vienetams pasikviesti chicagiškius su šiuo veikalu.

Chicagos Vytauto Didžiojo Kuopos Valdyba atleido visas moteris šaules nuo mokėjimo šaulių nario mokesčio. Tačiau tikisi, kad šaulės savo darbais neliks skolingos ir aktyviau dalyvaus kuopos veikloje.

Atitaisymas. Vydūnas apie Lietuvos Prisikėlimą talpinta vasario m. Šios mintys paimtos ne iš knygos "Kalėjimas-Laisvėjimas", bet jas Vydūnas parašė vienai mūsų tautietei dedikuodamas jai savo veikalą "Kalėjimas Laisvėjimas."

Ruoškimės Joninių Gegužinėms. Džiugu, kad mūsų šauliški vienetai palaiko lietuviškas tradicijas, ir Velykų proga, kai kurie suruošė margučių marginimo konkursus. Dabar ruoškimės visi Joninių gegužinėms atgaivindami Rambyno kalno tradicijas.

de". Pirmutinis jo kūrinys lietuvių kalba buvo trumpas vaizdelis, atspausdintas Marijonų savaitraštyje "Šaltinis", 1912 m. Toliau jis 1927 m. Kaune išleidžia "Šilkinę suknelę", 1928 m. "Naujan gyveniman", 1937 m. "Meilės vardu", 1947 m. tremtyje "Rašau sau", 1948 m. "Siela lagamine" ir "Paskutinį kartą tave klausiu". JAV-ėse išleido 1952m. stilizuotų pasakų rinkinį "Aukso kirvis" ir pasakų motyvais apysaką "Petras Širvokas". 1953 m. "Eldorado", 1955 m. "Knygnešių pėdsakais", 1958 m. novelių rinkinį "Trys žodžiai". 1959 m. J. Švaistas laimėjo Draugo" romano konkursą už kūrinį "Jo sužadėtinė", kuriame aprašo Dr. Vinco Kudirkos privatų gyvenimą. Be to, dar 1930 m. jis Lietuvoje išleido monografiją "Liudviko Adomo Jucevičiaus asmuo ir reikšmė". Taip pat 1930 m. išvertė Dostojevskio romaną "Nusikaltimas ir bausmė".

Kaip matome, Juozas Švaistas nesėdėjo rankų sudėjęs, o nuolat ką nors ruošė mūsų literatūros mėgėjams. Produktyvumo atžvilgiu jis tenka laikyti vienu iš pirmųjų.

Kūrybos žanras

J. Švaistas kuria traumpas apysakas, noveles, vaizdelius, rečiau išsiskleisdamas į solidesnį kūrinį. Jo temos labai įvairios; nuo kaimo žmonių ir piemenėlių iki didmiesčio valdininkų ir kabareto šokėjų. Pradžioje pasireiškęs kaip gana originalus pusiau realistiško ir pusiau ekspresionistiško stiliaus kūrėjas, metams bėgan ir charakteriui tramdantis, jis viso to atsisako, pereidamas į paprastą, visai realų pasakojimo būdą, kuris labai dažnai turi lengvos ironijos atspalvį. Jo raštuose žymu rusų klasikų įtaka, ir tik kai kur prasiveržia labiau dirbtinio stilizavimo polėkiai.

Visu savo gausiu kūrybiniu kraičiu J. Švaistas įsirikiavo į žymiausiųjų šių laikų mūsų rašytojų eiles, o karių rašytojų tarpe užimdamas bene augščiausią vietą. Dar nė vienas karys nebuvo tiek daug veikalų sukūręs, įkopdamas augštai į Parnasą, kaip plk. ltn. J. Balčiūnas.

Ramios dienos

Po tokio įvairaus ir kūrybingo gyvenimo J. Švaistas pasuko savo gyvenimo laivą į ramesnį uostą, nes gyvenimo saulei leiddžiantis Santa Monica, Calif., yra ir šilčiau ir jaukiau savo nuosavame namelyje, 516 Raymond Ave. Tačiau Los Angeles Dailiųjų Menų Klubas čia atvykusį kūrybos veteraną pakvietė į savo narių tarpą, neleisdamas jam įsitraukti į visišką atsiskyrėliškumą. Nors dar neseniai Kalifornijoje, bet J. Švaistas yra visiems lietuviams žinomas. Daug kas jį kviečiasi pas save, vaišina, tačiau jis labiau mėgsta prisėsti prie rašymo.

Dar nespėjo išleisti parengtus rankraščius: "Žiobriai plaukia", romaną; "Milžinas Brundulas", pasaką ir "Sutemos ir prošvaistės", 1918-1919 metų atsiminimus. Beto vis ruošiasi parašyti išsamią savo autobiografiją.

Jubiliatas

1961 m. kovo 18 d. J. Balčiūno-Švaisto namuose susirinko didelis būrys draugų ir gerbėjų pasveikinti jį 70 metų amžiaus sukakties proga. Sveikinimo ceremonijas po laisvo vaišinimosi atidarė Dailiųjų Menų Klubo nariai: Algirdas Gustaitis įteikė adresą-linkėjimą; Bronys Raila perskaitė savo linkėjimus, įteikdamas savo ir žmonos gaminto gėrimo butelį; Bernardas Brazdžionis po savo kalbos įteikė Milton Starkaus išverstą J. Švaisto "Jo sužadėtinės" ištrauką anglų kalbon atskira 8 psl. brošiūrėle, pavadindamas ją "naujausia J. Švaisto knyga, apie kurią nė jis pats nežino." Šis vertimas bus įdėtas "Lietuvių Dienų" žurnalo anglų kalbos dalyje. Prof. M. Biržiška taip pat sveikino jubiliatą, padovanodamas jam vieną savo knygų.

Karių vardu J. Švaistą pasveikinau aš, nes mačiau , jog svečių tarpe buvusių kariškių neperdaugiausia buvo, išskyrus maj. J. Vaičių ir K. Janutą. Priminiau susirinkusiems, kad J. Balčiūnas-Švaistas didelę savo gyvenimo dalį nešiojo kario uniformą ir išsitarnavo Lietuvos kariuomenėje iki plk. ltn. laipsnio, eidamas atsakingas pareigas (jau minėtas šio str. pradžioje). Visi svečiai sugiedojo jubiliatui "Ilgiausių metų", o įvykio kaltininkas trumpai kariškai padėkojo už pagerbimą ir linkėjimus.

Ponia Puikūnienė atgabeno jubiliato garbei jos pačios pagamintą tortą, kuris sudomino svečius viršuje padaryta iš saldžių tešlų atverstais lapais knyga. Tai lyg ir herbas J. Švaistui, simbolizuojąs jo kūrybą mūsų literatūroje. Svečių tarpe dar matėsi žymūs Los Angeles ir Santa Monica kolonijų lietuviai: Dr. Devenis su pnia Elena Deveniene, neseniai persikėlę iš Worcester, Mass., rašytojas laureatas Jurgis Gliauda su ponia; neseniai iš Čikagos persikėlęs vienas iš pirmųjų tremtinių verslininkų Jonas Kutra su ponia; rašytoja laureatė Alė Rūta Nakaitė-Arbienė; inž. B. Budginas su ponia; žurn. K. Januta, savo humoru pakėlęs sukaktuvių nuotaiką; gražios Santa Monica vilos "Palanga" savininkė ir visuomenės veikėja B. Starkienė; aktorė O. Mironienė; jubiliato giminaitis p. Pažėra su ponia ir poetas K. Jurgelionis-Kalėdų Kaukė su ponia, atvykęs vėliau iš tolimojo Riverside, Calif.

Ponia O. Balčiūnienė, nors ir iš kuklių pensininko lėšų, surengė šaunias vaišes, pagamindama daug skanių užkandžių ir saldumynų.

Bohemiškoji dalis

Atvykus į vakaro pabaigą poetui K. Jurgelioniui, sukaktuvių pobūvis perėjo į intymesnę fazę. Poetas, nuo jaunystės laikų jubiliato draugas, prisiminė apie praeitį, kalbėjo apie savo ir jubiliato kūrybą bei padeklamavo savo poezijos. Poetas, nors ir 75 metų naštą turėdamas yra dar jaunas sielos, kaip ir jubiliatas. Malonią tolimam svečiui staigmeną padarė aktorė Ona Mironienė, padeklamuodama K. Jurgelionio eiles "Apie jūrą ir mergas."

Pats jubiliatas J. Švaistas taip pat užsidegė paskaityti savo kūrybos, tačiau vidurnaktis pertraukė jo skaitymą. Mat, diena pasikeitė iš kovo 18 d. į 19-ąją, t.y. Šv. Juozapo dieną, taip pat jubiliato Vardo dieną. Visi sustoję vėl sugiedojo jam "Ilgiausių metų". Po to netrukus svečiai ėmė skirstytis namo, nors daugelis dar norėjo tęsti malonią ir jaukią nuotaiką.

Dabartis

Kaip matome, J. Švaistas visur ir visada buvo kietasprandis ir tiesus lietuvis, šokąs reikale padėti savo kraštui ir žmonėms, o laisvalaikius pašvęsdamas kūrybai, kuri taip pat labai praturtino mūsų literatūros lobyną. Tai tikras lietuvis, pašventęs savo gyvenimą ir darbą tautai nuo pat jaunystės iki pastarojo jubiliejaus. Šiuo metu jis jau naudojasi JAV pensija, tačiau nespėjo pasinaudoti Lietuvos valstybės teikiama pensija, kadangi raudonasis okupantas ne tik atėmė iš tautos lėšas, bet privertė jubiliatą išbėgti iš gimtojo krašto.

Dar sveikas ir stiprus, J. Švaistas savo sieloje yra toks pat tvirtas ir jaunas kaip ir seniau. Kūrybingumo rodyklė kaip tik turi tendencijos kilti, o ne smukti, juoba laisvo laiko dabar yra daugiau nei bet kada. Tikimės, jog dar daug gražių kūrinių Juozas Švaistas duos mūsų visuomenei prieš leisdamasis iš neramiosios gyvenimo jūros į Amžinąją Prieplauką.

JA VALSTYBĖS

— Pasikeitus administracijai, keičiasi ir pažiūros į krašto gynimo būdus. Iki šiol daugiau dėmesio buvo kreipiama į masinius atominius ginklus. Įprastinių ginklų atstovai jautėsi nustumti užpakalin lyg atgyvenę savo paskirtį.

Pagal naująjį sprendimą sugrįžtama daugiau pusiausvyron. Tęsiant pažangą atominiuose ginkluose, stiprinamas armijos (saus. kariuomenės) ginklavimas ir padidinamas jos kiekis. Tikimasi sugebėti pasipriešinti Rusijai apsieinant be atominių ginklų, ypač mažesnio masto susikirtimuose.

Armijos kiekis bus padidintas nuo 870,000 iki 925,000 vyrų; prie dabartinių 14 divizijų pridės 15-tą, kuri papildys Armijos Strateginį Korpą iki keturių divizijų. Jų paskirtis yra greitas pagalbos suteikimas bet kur, kai padarytas toks sprendimas. Bus papildytos Vokietijoje ir Korėjoje esančios divizijos. Taipgi numatoma pridėti Marinų Korpui 25,000 vyrų. Divizijų greitesniam perkėlimui užtikrinti bus parūpinta daugiau transporto lėktuvų.

Armijos ginklavimas numatyta sparčiai modernizuoti. Paskubinama gamyba: naujų tipų šautuvų, tankų, sunkvežimių, liepsnosvaidžių, radaro sekimo priemonių, vertikaliai kylančių lėktuvų, naujų raketų. Šie ginklai buvo suprojektuoti ir išbandyti anksčiau bet gamyba nebuvo vykdoma dėl fondų stokos. Dabar pinigų atsiras, nes nauja administracija armijai paskyrė, vieton 10 bilijonų, net 12 bil. dolerių. Daugiau pinigo teks ir priešraketinės raketos Nike-Zeus vystymui.

Tautinė Gvardija ir Rezervas numatoma palikti dabartinio pajėgumo, tik norima atkreipti daugiau dėmesio į partizaninius veiksmus. Žinoma, bus daugiau jaunų vyrų pašaukiama karo tarnybon. Tai yra bendri naujų projektų bruožai, kurie gyvenimišką formą įgaus tik praėję per Kongresą.

—Bazuka bus pakeičiama nauja prieštankine raketa XM72 (dar vadinama LAW—Light Antitank Weapon). Ji yra maža, telpa 25 x 3 colių tūboje, kurioje nešiojama ir iš jos raketa paleidžiama; lengva — sveria tik 4.5 svaro; nesudėtinga — lengva aptarnauti; pigi — tik $30.00, kai bazuka kainuoja $175.00. Vienas kovotojas gali nešti 4 raketas, ją galima paleisti iš visokiausių padėčių. Ji skrenda varoma kieto kuro motoro. Jai atsiskyrus nuo tūbos, atsilenkia vairuojantieji sparneliai, kurie jai duoda pastovumo skrendant. Ji turi taikymo prietaisą ir paleidiką. Spėjamas skridimo atstumas apie 300 jardų. Sprogstamasis užtaisas iš sprogstamos medžiagos Octol. Raketa esanti veiksminga prieš tankus, žemės ir medžio įtvirtinimus. Tikima, kad jau 1962 metais armijos kariai bus ja ginkluoti.

— Netolimoje ateityje daliniuose pasirodys naujas granatsvaidis XM-79. Jis žymiai praneša dabartinį. Su aluminijaus vamzdžiu jis sveria 6 svarus ir 2 uncijas. Šovinys — granata 40 mm, sveria 6 uncijas; vienas kovotojas nešasi keletą granatų. Šaudymo greitis apie 4 granatos per minutę. Esąs labai paprastos konstrukcijos, lengva aptarnauti ir apmokinti jį naudoti. Iki 400 jardų yra taiklus, granatos sprogimas veiksmingas dideliame plote, ji susprogstanti į 300 skeveldrų. Numatoma kautynių skyriui duoti 2 XM-79 granatsvaidžius.

— Kario odos juslumas panaudojamas ryšio tarnybai. Prie odos priglaustais elektrodais leidžiami elektros žemos įtampos pulsuojanti sriautai. Jie odą kutena, dilgina ar lyg bado. Toki dilginimai verčiami į reikšmingas sąvokas. Tokiu būdu galima perduoti iki 38 žodžių per minutę. Šiam reikalui yra sudaryta kondensuota 10 priebalsių ir 5 balsių abėcėlė. Tokią kalbą išmokti užtrunka tik keletą dienų. Naujojo ryšio būdo gerosios ypatybės — jo negali trukdyti iščrinis triukšmas, priemonės nesudėtingos ir išlaikoma visiška tyla.

— Vokietijoje JAVdaliniai bando prancūzų gamintą keltą. Jis pats plaukia, nusileidžia vandenin, išlipa krantan ir važiuoja sausuma. Jis turi 225 a. j. dyzelinį motorą, kuris atlieka visa, kas reikalinga jėgos. Toks keltas sveria 25 tonas, 37 pėdų ilgio ir 13 pėdų pločio, jo platforma pakeliama iki 9 pėdų virš vandens paviršiaus. Gali pakelti iki 20 tonų arba 200 kovotojų. Vandens veiksmams 4 vyrai paruošia jį per 45 minutes, pakrovimas užtrunka tik 5 minutes Keliu važiuoja 30 myl. v., plaukia 6.5 myl. v.

SOVIETŲ RUSIJA

— Anglų paskelbtomis žiniomis Rusija dabar turi 175 divizijas, 35 artilerijos ir priešlėktuvinės artil. divizijas, viso 2,240,000 karių. Pėst. divizijoje esą 12,000 ir šarvuotoj div. 10,500 vyrų.

— Pranešama, kad raud. armijos vadų atsakomybėn bus priskirtas ir jiems priklausančių karių politinis paruošimas. Nors nepasakyta, kad politrukų institucija bus panaikinta, bet logiškai galvojant to lauktina.

— Spėjama, kad rusai yra įsirengę požeminius bei povandeninius sandėlius benzinui, šaudmenims bei kitiems reikmenims negyvenamose ar mažai apgyventose Š. Atlanto salose. Tame plote buvo pastebėti specialūs radioaktyvūs kelio nuženklintojai povandeniniams laivams. Tokios bazės įrengtos aprūpinti povandeninius laivus, veiksiančius prieš vakariečių laivų kelius Š. Atlante galimo karo metu. Didelė rusų povandeninio laivyno dalis dabar yra laikoma Barento jūroje.

K. K.

ATSIŲSTA PAMINĖTI

A. Škėma, ČELESTA, 72 psl., Nidos, Londone leidinys, kaina $1.00; gaunamas NIDA Book Club, 1 Ladbroke Gardens, London, W. 11, Great Britain.

Bernardas Brazdžionis, VIDUDIENIO SODAI. Poezijos rinkinys, 128 psl. Viršelį ir aplanką piešė dail. Telesforas Valius. Išleido "Lietuvių Dienos", 4364 Sunset Blvd., Los Angeles 29, California, 1961 m. Kaina $4.00

Už šią knygą autoriui paskirta "Aidų" žurnalo kas dveji metai teikiama 1958-59 m. literatūros premija.

P. Pleskevičius, MES NEŠĖME LAISVĘ, Lietuvos Neprikl. Kovų savanorio - kūrėjo atsiminimai. Išleido RŪTA, Canada. Kaina nepažymėta.

IŠ LENKŲ KARO ATAŠĖS PLK. L. MITKIEVIČIAUS KAUNO ATSIMINIMŲ 1938 IR 1939 METAIS

Vertė KAZYS KEPALAS

(pradžia Kario Nr. 1.)

1939 m. sausio 21 d. Kaunas

Į visus mano raportus ir depešas, išsiųstas po 1938 m. sausio mėnesio pasikalbėjimų į vyriausiąjį štabą Varšuvoje, o taipgi į pagrindinį mano raportą vyriausiojo štabo šefui, kuriame sudėjau į vieną visumą Sovietų štabo propozicijas, latvių štabo sugestijas ir, galop, lietuvių štabo pažiūras — negavau ligi šiol ne tik jokio atsakymo ir instrukcijos, bet negavau net paprasto pranešimo, kad vyriausiojo štabo šefas gavo tuos raportus ir įvertina reikalų reikšmę, kurie ten paliesti.

Generolas Vaclovas Stachievicz ir pulkininkas Pelczynskis — gal dėl nuo jų visai nepriklausančių priežasčių — nerado reikalo iškelti tuos dalykus: susitarimą su Sovietų Rusija ir sąjungą su Baltijos valstybėmis. Įsitikinau tuo, pats būdamas Varšuvoje antroje 1938 m. gruodžio mėnesio pusėje. Vyriausiojo štabo II skyriaus šefas pulkininkas Tadas Pelczynski, pas kurį buvau, mano paklaustas, ar gavo mano paskutinius raportus, atsakė teigiamai. Į mano raportą dėl vokiečių atašės Kaune pulkininko Justo, kuris tiesiog įgriso man savo mandagumais, labai įtartinai atrodančiais prieš visą diplomatinį korpusą ir prieš lietuvius, pulkininkas Pelczynskis pasakė: "O tai tik niekšas! Ką jis sau mano? Juk mes greitai mušimės su vokiečiais!".

Dėl mano raportų apie pasikalbėjimus su Sovietų karo ataše majoru Korotkich, plk. Deglavu ir plk. Dulksniu plk. Pelczynskis pareiškė, kad aktingas Sovietų Rusijos dalyvavimas mūsų kare su vokiečiais nebuvo lenkų valdžios numatytas; kai dėl Baltijos valstybių, tai duos man atsakymą vėliau, kai lenkų valdžia atitinkamai apsispręs.

Prisipažinsiu, kad Vyriausiojo lenkų štabo nusistatymas kartu su lenkų valdžia, ar greičiau užsienių reikalų ministerija, yra man visai nesuprantamas. Daviau planą sudaryti priešvokišką koaliciją, dalyvaujant visoms Baltijos valstybėms prie Lenkijos ir pasiremiant sąjunga su Sovietų Rusija, Prancūzija ir Didžiąja Britanija tokiame pavidale, kokiame buvo man pasiūlyta Baltijos valstybių štabų atstovų ir Sovietų karo atašės jų pačių iniciatyva, žinoma, su jų įgaliotojų iniciatyva. Taigi pateikiau ne savo planą, kuris gal nebūtų vertas dėmesio, bet svetimus planus, o pirmiausia Sovietų generalinio štabo planą. Dalykas pats savaime pakankamai svarbus, kad lenkų vyriausias štabas,net jeigu turi kitokią nuomonę, tuo reikalu ir kitokių žinių (iš Maskvos), arba jei mano, kad buvau Sovietų inspiracijos auka, tai turėtų man apie tai pranešti. Ligšiol negavau nė žodžio paaiškinimo tuo reikalu.

1939 metų sausio 30 d. Kaunas

Paskutinėmis šių metų sausio mėnesio dienomis buvau staigiai iššauktas Vyriausiojo štabo telegrama į Vilnių. Labai patenkintas, kad pagaliau tai bus atsakymas į mano raportus Pabaltijo reikalu — nuvažiavau geležinkeliu. Žiema buvo tais metais šalta, labai snieguota ir važiuoti automobiliu buvo labai daug sunkumų. Vilniuje prisistačiau generolo Dąb-Biernackio armijos inspekcijoje, pas jo štabo viršininką, pulkininką Tomą Obertynskį, seną ir gerą pažįstamą iš bolševikų karo laikų 1919 metais. Pulkininkas Obertynskis pasakė man, kad buvau tam pašauktas iš Kauno į Vilnių, kad pasikalbėjimas telefonu, kurį užsakė Vyriausiojo štabo II skyriaus viršininkas su manim, nebūtų išgirstas Lietuvos žemėj. Laukiau labai nekantriai to pasikalbėjimo, laukdamas svarbių sprendimų. Pulkininkas Pelczynskis buvo prie telefono Varšuvoje. Pasakė man, — nei mažiau, nei daugiau, — kad vykčiau neatidėliodamas į Rygą ir tuojau aplankyčiau estų karo atašę Lietuvoje pulkininką Saarseną, kuris skundėsi lenkų atašei Rygoje, kad jo ligi šiol neaplankiau. Tai buvo visas pasikalbėjimas. Buvau tiesiog sujaudintas! Neatsimenu net, ką atsakiau plk. Pelczynskiui; dėl tokių niekų iššaukti mane į Vilnių, daryti iš to didelį reikalą, kada galima buvo taip pat, be telefono per Lietuvą, parašyti iš Varšuvos į Kauną. Labai nusivyliau. Laukiau, kad tas pasikalbėjimas turės kitokį tikslą; atsakymo į Baltijos valstybių pasiūlymą iki tol negavau.

Taigi nuvažiavau į Rygą. Rygoje gavau įdomių ir net vertingų žinių dėl mūsų galimybių ir Lenkijos įtakos visoje Baltijos srityje. Tai, ką išgirdau, buvo man nepaprastai kartu girdėti, nors pasakyta man buvo labai mandagiai ir, deja, atatiko tiesą. Pareikšta man, kad Lenkija yra gerbiama ir pripažįstama "kažkuo" visų Baltijos valstybių vien tik dėl rimtų karo jėgų turėjimo (kaip čia Pabaltijy mano). Mūsų įtaka ir galimybės visais kitais atžvilgiais yra tikrai joki. Ūkiškai, o paskui praktiškai imant reikalą, taipgi ir politiškai, įtakomis Baltijos valstybėse dalijasi Didžioji Britanija (su Prancūzija), Vokietija ir Sovietų Rusija. Įtakų pasidalijimas yra aišku nelygus. Ūkiškai daugiausia pasireiškia Pabaltijy Didžioji Britanija, politiškai gi vokiečiai ir Sovietų Rusija. Baltijos valstybių užsienių politika stengiasi galimai kuo vikriausiai laviruoti tarp trijų galybių, kad nepatektų ant kokios povandeninės uolos. Tos rūšies susirūpinimas liečia labiausiai Vokietiją ir Sovietų Rusiją kaip galimus agresorius. Mano informatorius — svetimšalis — pabaigė, kad Lenkija neturi jokios tikros įtakos nei Latvijoje, nei Estijoje: "Nesiskaito su jumis, kaip su galybe, galinčia vesti savarankišką politiką, — bet gerbia jūsų kariuomenę ir norėtų turėti jūsų pagalbą įvykus konfliktui, kurį pagrinde laiko čia labiau galimu su Sovietų Rusija negu su Vokietija".

Šių metų sausio mėnesio pabaigoje atėjo pas mane Sovietų karo ataše mjr. Korotkich ir pranešė man, jog Sovietų generalinis štabas turi patikimų žinių, kad vokiečiai artimiausiu laiku paims lietuvių Klaipėdą, padarę vietinį pučą, arba tinkamai paspaudę lietuvius. Tame pasikalbėjime taip man sunkiame, kad ne-

KPT. VINCĄ ABRAMIKĄ AMŽINYBĖN PALYDĖJUS.

Netikėtai, nelauktai, š.m. kovo 10 d. 11 val. rytą, darbovietėje, širdies smūgio ištiktas, mirė kpt. Vincas Abramikas, pasižymėjęs Lietuvos Šaulių Sąjungos veikėjas, įvairių komitetų, komisijų ir organizacijų valdybų narys, lietuviškos knygos mylėtojas ir daugelio laikraščių bendradarbis.

Velionis buvo gimęs 1903 m. rugp. 16d. Ramoškių kaime, Pašušvio vls. Kėdainių apsk. Mokėsi Šiaulių gimn. iš kurios stojo į Karo Mokyklą. Baigęs 1928 m. Karo Mokyklos X-ją laidą ir Vytauto Didžiojo Augštųjų Karininkų Kursų Topografijos Skyrių 1931 m. Nepaprastai giliai velionis mylėjo savo tautą ir jau nuo žalios jaunystės buvo pasišventęs jai dirbti. Dar būdamas gimnazijoje, uoliai dalyvavo skautų organizacijoje. Vėliau, jau būdamas 8 pėst. pulko karininku, ypatingai pamėgo šaulius ir visą savo laisvąjį laiką nuo tarnybos pulke, skyrė vietos šaulių rinktinei. Ypatingai daug pasidarbavo šaulių kariniam parengimui. Už didžius nuopelnus dar 1933 m. jis buvo apdovanotas Šaulių Žvaigždės ordinu, vėliau Nepriklausomybės ir šaulių medaliais. Yra tarnavęs ir 3 pėst. pulke. Vėliau visiškai persikėlė dirbti į Šaulių Sąjungą. Dirbo Pagėgių, Rokiškio ir Raseinių šaulių rinktinėse, buvo rinkt. vado padėjėjas. II-jam Pas. karui prasidėjus, karo vadovybės pavestas, šiauliuose organizavo pėstininkų batalioną. Bolševikų okupacijai atėjus, jis buvo dar mūsų kariuomenėje. Greitai susilaukęs bolševikų politruko nemalonės ir pajutęs besiartinantį areštą, turėjo slapstytis miškuose, organizuodamas ir ginkluodamas partizanus. Tuo metu slapstytis turėjo ir jo šeima, nes dėl kpt. Abramiko energingos veiklos prieš okupantus, NKVD jieškojo suimti ne tik jį, bet ir jo šeimą.

Užliejant kraštą antrai okupacinei bangai, velionis su visa šeima pasitraukė į vakarus. 1949 m. apsigyvenęs JAV, Springfielde, visą savo energiją skyrė sėkmingam atvertimui senesniųjų lietuvių ateivių, kurių Springfielde didelė dalis buvo įsijungę į komunistų partiją. Be to, jis dirbo LTB, Balfo darbą ir talkininkavo šeštadieninėje mokykloje.

Persikėlęs į Chicagą, kai tik atsikūrė Lietuvos Šaulių Sąjunga Trem-

---

atsakiau jam ligšiol nieko į jo pasiūlymus 1938 m. gruodžio 16 d., mjr. Korotkich, nieko neklausdamas, dar kartą pakartojo labai primygdamas, kad Europos padėtis darosi kas kart labiau rimta ir nesaugi, ir kad Vokietija yra pasiruošusi tolimesnei ofenzyvai.

1939 m. kovo 12 d. Kaunas

Lietuvių kariuomenės vyriausias vadas gen. Raštikis pasikalbėjime su manim šių metų kovo 10 d., po pietų pas mane, padarė man pareiškimą apie būtinumą tuojau kariškai susitarti Lietuvai su Lenkija vokiečių grasymo akivaizdoje ir kartu pareiškė norą apsilankyti Varšuvoje su tikslu padaryti asmeninį kontaktą su lenkų augščiausia karo valdžia maršalu Rydz-Smygly, generolu Kasprzyskiu ir generolu Stachieviczium. Aptaręs su manim vieno apsilankymo Varšuvoje reikalą, gen. Raštikis pakartojo tą pat mano akivaizdoje, buvusiam priėmime mano namuose, mūsų pasiuntiniui Lietuvoje p. Charvatui. Iš savo pasikalbėjimo su gen. Raštikiu padariau išvadą, kad priėmė jis koncepciją suorganizuoti trijų Baltijos valstybių karo sąjungą, pasiremiant sąjunga su Lenkija, garantuojant tą sąjungą vakarų valstybėms ir Sovietų Rusijai. Generolo Raštikio pareiškimą 1939 metų kovo 10 d. priėmiau kaip Lietuvos valdžios atsakymą į mano pasiūlymus, pareikštus 1938 metų gruodžio 16 d. plk. Dulksniui. Dabartinėj padėty būtina yra, kad gen. Raštikio apsilankymas Varšuvoje įvyktų kaip galint greičiau; pristačiau taigi atitinkamai reikalą Vyriausiojo štabo viršininkui Varšuvoje. Savo raporte paliečiau dar kartą visą Baltijos problemą su Rytų Prūsais ir naujus Sovietų pasiūlymus tuo reikalu.

Gen. Raštikio apsilankymas Lenkijoje yra be jokio abejojimo politinis Lietuvos valdžios sprendimas ir todėl nusipelno didelio dėmesio, nors ir įvyko ištikrųjų per vėlai. Lietuvos valdžia, aiškiai grasant Klaipėdai, nutarė priimti labiau ryžtingą politiką Vokietijos atžvilgiu. Spėju dabar kad Lietuvos valdžia linkusi yra priimti Lenkijos ir Pabaltijo sąjungos planą, laiduotą vakarų valstybių ir paremtą praktiškai sąjunga su Sovietų Rusija, pagal 1938 metų gruodžio 16 d. pasiūlymą. Turiu tuo tarpu, pavėluotų, tiesa, abejonių, ar taip įvertina bendrą politinę padėtį Europoje — Vokietijos laikymąsi ir tikslus — lenkų užsienių reikalų ministerija ir lenkų Vyriausias štabas. Vyriausiojo štabo viršininkas gen. Stachievicz, ligšiol neatsakė man į eilę reportų su pasiūlymais, padarytais man 1938 metų gruodžio mėnesį Sovietų Rusijos karo atašės ir latvių karo atašės. Nežinau pats, ką apie tai manyti. Gal atsakymą gaus Varšuvoj pats gen. Raštikis.

(bus daugiau)

tyje, tuojau įsijungė į šauliškąjį darbą, eidamas atsakingas pareigas tiek vietos kuopoje, tiek Centro Valdyboje. Kpt. Abramikas visur ir visada pasižymėjo kaip uolus, pareigingas ir kruopštus pareigūnas, pavyzdingai atlikdamas paimtas pareigas. Dažnai rašydavo spaudai, k.a. "Tremties Trimitui", "Dirvai", "Draugui", kartais "Kristaus Karaliaus Laivui", o taip pat ir "Laisvajai Lietuvai," bei "Užuolankai".

Nors dirbo fizinį darbą ir laisvalaikiais daug laiko skyrė organizacinei veiklai, tačiau jis rado laiko ir scenos reikalams. Jo sukurti scenos vaizdeliai: Vaidilos sapnas, Kelias į kolchozą, Atsivertėlis (visi rankraščiuose), iš jų pirmieji du buvo statyti lietuvių scenoje, Springfielde. Velionio pastangų dėka to paties Springfieldo miesto viešoji biblioteka įgijo daugiau kaip 300 lietuviškų knygų.

Velionis paliko Chicagoje žmoną, sūnų ir dvi dukteris, brolį su šeima Springfielde ir nemažą būrį giminių Šiaurės ir Pietų Amerikoje ir kitoje pusėje Geležinės uždangos.

Jo laidotuves tvarkė Chicagos Vytauto Didžiojo šaulių Kuopa, kurios uniformuotieji šauliai nešė karstą ir ėjo garbės sargybą. Laidotuvės tikrai buvo labai įspūdingos. Į jas atsilankė LVS "Ramovės", Lietuvos Karių Savanorių-Kūrėjų, Kun. Birutės Dr.-jos pareigūnai, daugybė pažįstamų, giminės ir dauguma vietos šaulių. Šv. P. Marijos Gimimo parapijos bažnyčioje po ekzekvijų prel. Paškauskas atlaikė iškilmingas šv. Mišias, dviejų kunigų asistuojamas. Tuo pačiu metu prie šoninio altoriaus šv. Mišias laikė velionies bičiulis senas šaulys ir ilgamtis vietos kuopos pirmininkas, kun. Antanas Šeštokas. Į šv. Kazimiero kapines kūną atlydėjo trys kunigai ir didelė minia žmonių. Prie karsto buvo daug puikių vainikų ir gėlių. Ypatingai gražų, didelį, šauliško ženklo pavidalo vainiką padėjo Vytauto D. kuopos šauliai. Prie atviro kapo paskutinį atsisveikinimo žodį Lietuvos Šaulių Sąjungos vardu tarė LŠST Centro Valdybos vicepirmininkas šaulys Alfas Valatkaitis.

Tebūna Tau, ištikimas savo tėvynės sūnau, lengva laisvoji Amerikos žemė. **A. Valatkaitis.**

ATS. LTN. DR. B. DIRMEIKĮ PRISIMENANT

Pastaruoju laiku nespėjame skaityti mirties nekrologų. Vieno kito mėnesio bėgyje netekome ištisos eilės jaunų, pajėgių asmenybių, vos peržengusių 50 m. gyvenimo slenkstį. Negailestinga mirtis nusinešė gyvybes: Glemžos, Paplėno, Stankaus. Bičiūno, Šapokos, Dirmeikio..... Jie gi dar buvo pasiryžę daug dirbti, tarnauti savo tėvynei Lietuvai ir savos tautos žmonėms. Tarnauti ne triūsu paprastų žmonių kurie galėtų tenkyti gal kasdieninius gyvenimo reikalus, bet dideliais pasiruošimais, apsišarvavę teisės ir visuomeniniais mokslais.

Lietuvos Kariuomenės ats. ltn. dr. Br. Dirmeikis buvo ne eilinis žmogus bet mokslo, ryžto ir politikos vyras. Jis netikėtai ir staiga mirė Chicagoje šm. kovo 13 d. ir buvo palaidotas Chicagoj lietuvių šv. Kazimiero kapinėse 17 d. Velionis pasaulį išvydo 1910 m. žavingoje Žemaitijoje—Kražiuose. Tuose istoriniuose Kražiuose, kuriuose kadaise jo proseneliai kovojo ir grūmėsi su caro kazokais del savos bažnyčios, o velionis kovojo plunksna, kad neuždarytų Kražių gimnaziją, kurios jis buvo auklėtinis.

Jis augo ir brendo nepasiturinčioje ir skaitlingoje ūkininko šeimoje ir todėl jo jaunystė nebuvo rožėmis klota. Nemažai turėjo jis patirti vargo iki užbaigė mokslus. Velionis buvo baigęs Kražių gimnaziją, A. Smetonos Karo Mokyklą Kaune, Vytauto Didžiojo Universitetą, o Vilniaus universitete įsigijo teisės daktaro laipsnį. Be to, jis dar gilino mokslus Bazelio ir Paryžiaus universitetose. Jis lektoriavo Lietuvos Neprkl. laikais Klaipėdos Prekybos Institute ir Vilniaus universitete ir buvo "Lietuvos Aido" vyr. redaktorius.

Atsiradęs čia Amerikoje ir apsistojęs nuolatos gyventi Chicagoje įsijungė į organizacinį gyvenimą ir 11 metų išbuvo žurnalo "Margutis" redaktoriumi ir radio "Margutis" žinių redaktorium ir pranešėju.

Velionis visada buvo linksmas, energingas, ryžtingas, samojaus pilnas, sumanumo kupinas, rimtas visuomenininkas ir aktyvus veikėjas, nuoširdus, didelės inteligencijos bei tolerancijos žmogus, ilgametis tautiškųjų organizacijų narys.

Apleisdamas šį pasaulį jis paliko didelę spraga, kurią vargu bus galima užpildyti. Jo mirtis išėmė stiprų ramstį iš Lietuvos laisvinimo jėgų, kurių turime nedaug ir kurių tiek daug reikia.

Velionį laidojant, ne tik koplyčia, bet ir Marquet Parko naujoji bažnyčia buvo sausakimšai perpildytos. Pro jo karstą pražygiavo šimtai įvairiausių pažiūrų ir įsitikinimų lietuvių; jo karstas skendo gyvų gėlių gausybėje. Jį palydėjo į amžinybės vietą šimtai Chicagos lietuvių. Prie kapo atsisveikinimo jautrias kalbas pasakė jo vienminčiai.

Pov. Dirkis.

A.A. LEITENANTAS POVILAS KASPERAVIČIUS.

1961 m. kovo mėn. 16 d. staiga susirgęs, bevežant ligoninėn mirė ltn. Povilas Kasperavičius. Kovo 24 d. jis buvo palaidotas Sv. Kazimiero kapinėse, Čikagoje.

Velionis buvo gimęs 1904 m. Berčiūnų km., Naujamiesčio v., Panevėžio aps. 1922 m. iš Panevėžio gimnazijos stojo Lietuvos kariuomenėn, Auto batalionan. 1923 m. baigė Auto mokomą komandą ir turėdamas cenzą buvo pasiųstas Karo Mokyklon. Kariūnu būdamas pasižymėjo lengvoj atletikoj ir buvo vienas iš geriausių žaidėjų futbolo komandoje. 1925 m. rugsėjo mėn. 7 d. baigė Karo Mokyklos VII-tą laidą. A. Panemunėje ir pakėlus jį leitenanto laipsnį buvo paskirtas į Auto kuopą, vėliau sudariusią Auto Rinktinę. Baigė kariuomenės fizinio lavinimo kursus.

Prie Auto Rinktinės eilę metų veikė karininkų auto valdymo kursai, kuriuose velionis buvo vairavimo instruktoriumi. Ištarnavęs atatinkamą laiką pakeltas į leitenanto laipsnį. 1931 m. išėjo atsargon ir iki bolševikų okupacijos tarnavo pasienio policijoje. Laike bolševikų okupacijos tarnavo Vilniaus miesto ugniagesių komandoje, komandos viršininko padėjėju. Kilus karui, tarnavo Savisaugos daliniuose. Po karo gyveno Anglijoje ir 1951 m. atvyko į JAV Čikagon. **O. Žadvydas**

LAIŠKAI REDAKCIJAI

....širdingai Tamstoms dėkoju už pasitikėjimą ir KARIO siuntinėjimą. Liga ir nedarbas uždelsė prenumeratos apmokėjimą. Dabar siunčiu prenumeratą ir auką, viso $10.00. Siuntinėkit ir toliau mano mylimą KARĮ.

Jonas Banionis
Detroito Šaulių Kp.

*

Esu labai patenkintas, tiek pačiu labai puošniu, turiningu bei vispusiškai idealiu Jūsų leidžiamu žurnalu "Karys", — tiek ir visomis iki šiol "Kario" leidyklos išleidžiamomis knygomis, kurių nei vienos nesu praleidęs neužsiprenumeravęs, lygiai kaip ir paties žurnalo "Kario".

Taip ir šia proga, — prie šio drauge, siunčiu kuklią apvalią dešimtę, būtent: — 1961 metinų "Kario" prenumeratą; "Kariui" paremti $1.50 ir už knygą "Žalgirio Mūšis" $2.50.

Drauge siunčiu "Kariui" ir jo Administracijai savyje turimus nuolatinius sveikinimus — linkėjimus! — Ir ateityje mus nepamiršti.

Su pagarba! —
Jūsų, — B. Girčys

Chicago, Ill.

Kaina
2.- c

5 PĖST. PULKAS SUKILIME NEDALYVAVO

A. Novaitis š.m. "Kario" 4 nr., savo atsiminimuose "1920 metų kareivių sukilimas", aprašinėja A. Panemunėje 1920 m. vasario 21-23 d. įvykusį mūsų kareivių bolševikinį sukilimą. Savo atsiminimuose bent keletą kartų mini 5 pėst. pulką.

"... Vyriausias kariuomenės vadas gen. Liatukas... per laukus nuvažiavo 5 p. pulko kryptimi"...

"...Pasigirdo šūviai ir iš 5 p. pulko rajono..."

"....Pasikėlėm ... į tvirtovės plentą tarp Artilerijos ir 5 pulko rajono"...

Skaitytojas iš šių žodžių supras, kad sukilimo metu A. Panemunės kareivinėse stovėjo 5 pėst. pulkas ir jo kareiviai dalyvavo sukilime.

Iš tikrųjų tuo metu visas 5 pėst. pulkas sovėjo Žemaitijoje ir tik balandžio mėn buvo perkeltas į Suvalkiją. Sukilime jis dalyvauti negalėjo.

Tuo metu aš tarnavau 5 pėst. pulke ir dirbau pulko štabe Plungėje. Išrikiuotiems kareiviams pulko vadas pranešė apie sukilimą A. Panemunėje ir pasakė kalbą. Netrukus į mūsų pulką atvyko kareivių iš sukilime aktingai dalyvavusio ir išskirstyto po kitas dalis antrojo atsargos bataliono.

Lietuvos bolševikai ir Nepriklausomybės laikais savo slaptuose laikraštukuose paminėdavo 1920 m. kareivių sukilimą. Buvo išleidę net brošiūrėlų labai ploname popieriuje spausdintą. Jos 2 egz. buvo atsiuntę ir į "Kario" redakciją. Dabar jų "Tiesa" ir kiti laikraštukai taip pat kartais pamini minimą sukilimą.

Š. m. vasario mėn. "Tėvynės Balso" 16 (391) nr. (laikraštukas, spausdinamas Vilniuje, bet siuntinėjamas iš Berlyno užsienio lietuviams, ypač 1944 m. palikusiems Tėvynę, vilioti į Lietuvą), skyrelyje "Tėvynės Balso kalendorius," labai trumpai pamini 1920 m. kareivių sukilimą. Tarp kitko rašo: "Kauno įgulos kareivių sukilimas prieš buržuazinę valdžią prasidėjo 1920 m. vasario 21 d... Augštojoje Panemunėje. Čia keli šimtai artileristų ir antrojo atsargos bataliono kareivių bei puskarininkių pakėlė ginklą prieš darbo žmonių išnaudotojų valdžią ir nuginklavo bei suėmė reakcingus karininkus. Sukilę kareiviai ir puskarininkiai savo vadu išrinko kareivį Petrą Mickeliūną. Tada kariuomenės vadovybė metė prieš sukilėlius 6-jo ir 8-jo pulkų mokomųjų komandų buožių ir dvarininkų sūnelius. Sukilėliai didvyriškai gynėsi visą vasario 22 dieną ir naktį. Pristigę šaudmenų, apsupti, kovotojai vasario 23 d. apie 9 val. ryto nustojo priešinęsi...". Jeigu tik vieną Mickeliūną mini, tai, matyt, jis buvo pats svarbiausias iš kareivių. Civilius vadus nutyli.

St. Butkus

* * *

Gerb. KARIO Redakcija ir Administracija,

Priimkite mano širdingą padėką už siunčiamą man nemokamai KARĮ. Būdamas Laisvės kovų invalidas, negaunu jokio darbo, nes sveikatą praradau karo lauke kovose su Lietuvos priešais.

Su geriausiais linkėjimais Jums, pasilieku laukdamas KARIO.

Petras Pleskevičius,
Hamilton, Canada

*

...Jūsų leidžiamu laikraščiu esu labai patenkintas...

Juozas Zalatorius
Belleville, Canada

* * *

Jungtinių Tautų biuletenyje 1954 m. (kovo 1 d. 196 psl) sakoma, kad JAV pasirašė Genocido Paktą. Jei tai tiesa, tai tas momentas yra liūdniausias vakarų civilizacijos istorijoje. Nes tas reiškia, kad saugumas ir laisvės, už kurias angliškai kalbančios tautos jau nuo Didžiosios Chartos laiku kovojo ir mirė, yra pasalūniškai ir išdavikiškai sunaikintos. Ir nei vienas iš Amerikos atstovų nerado reikalo jas ginti.

Genocido Paktas numato teisti ir bausti kiekvieną apkaltintą padarius fizinę ar dvasinę žalą, bet kuriam tautinės mažumos nariui. Paktas nenusako kas sudaro tą dvasinę žalą. Tačiau einant tuo Paktu jūs galite būti bet kurioj pasaulio vietoje suimtas ir teisiamas teismo be džiūry (jury). Paktas net veikia atgal, — jūs dabar jau galite būti teisiamas dėl tariamų nusikaltimų padarytų prieš 20 metų. Šis paktas įgalina bet kurios valstybės galvą ar prezidentą, suvaržyti laisvąją spaudą.

Tačiau šitas paktas mūsų senato nebuvo ratifikuotas, taigi jis buvo pasirašytas kaip egzekutyvinė sutartis (Executive agreement). Ar tai dėl to Baltieji Rūmai taip smarkiai kovojo, kad sunaikintų vadinamą Ericker'io amendmentą?

(The Los Angeles Evening Herald Express, 1954- March 30.).

NEGALIMAS DALYKAS?!
JUK AŠ DAR NESUMOKĖJAU
1961 M. PRENUMERATOS! ! !

Dar neapmokėjusių KARIO prenumeratą skaitytojų patogumui, kartas nuo karto, į žurnalą įdedami lapeliai. Prašome juos nedelsiant užpildyti ir su mokesčiu siųsti KARIO administracijai.

Lapeliai neliečia tų, kurie už žurnalą jau atsiskaitė.

DĖMESIO

XVIII PLP Karo Mokyklos laidai!

Š.m. rugsėjo mėn. sukanka 25 metai, kai buvo išleista P.L.P. Karo Mokyklos XVIII laida. Tai sukakčiai paminėti Toronto (Canada) rugsėjo mėn. 2 d. rengiamas suvažiavimas. Visi XVIII laidos solenizantai kviečiami jame dalyvauti su šeimom.

Smulkesnes informacijas teikia ir registracijos reikalus tvarko p. K. BATŪRA, 102 Government Road, Toronto 18, Canada.

AUKOJO KARIUI

LVS 'Ramovė' New York'o Sk.	$22.00
LVS 'Ramovė' Melbourne Sk. Australia	11.00
Petkevičius Aleksas, N. Y.	14.00
Burba Bronius, Detroit, Mich.	6.00
Plechavičius P., Chicago, Ill.	5.00
Balzaras Petras, Chicago, Ill.	4.50
Balanda Gediminas, Fort Belvoir, Virginia	4.00
Balnionis Jonas, Detroit, Mich.	4.00
Mantautas V. A., Worcester, Mass.	4.00
Valaitis Jonas, Chicago, Ill.	4.00
Babickas P., Worcester, Mass.	2.00
Cieminis A.M., Rochester, N.Y.	2.00
Diržys Ant., Brooklyn, N. Y.	2.00
Gubilas Aleks., Detroit, Mich.	2.00
Lendraitis L., Boston, Mass.	2.00
Petrušaitis P., Racine, Wisc.	2.00
Simonaitis Ona, Cicero, Ill.	2.00
Svilas Balys, Detroit, Mich.	2.00
Valiuškis A., Gouverneur, N.Y.	2.00
Daugelavičius A., Montreal, Canada	1.50
Mr. X, Cihcago, Ill.	1.50
Girčys Balys, Chicago, Ill.	1.50
Abraitis Jonas, Chicago, Ill.	1.00
Čepukas J., Glen Cove, N.Y.	1.00
Juškaitis Kostas, Chicago, Ill.	1.00
Sajauskas A., Baltimore, Md.	1.00
Židžiūnas V., Worcester, Mass.	1.00

KARYS dėkoja aukotojams

11083

ATSKIRO NR. KAINA — 60¢

VIENYBĖ

Seniausias lietuvių laikraštis pasaulyje

Eina nuo 1886 metų

Šiais metais švenčia savo
Deimantinį Jubiliejų

Prenumerata 7 doleriai metams

VIENYBĖ

192 Highland Blvd., Brooklyn 7, N. Y.

Laisvoji Lietuva

Prenumerata:

Metams $4.50
Pusei metų $2.50
Atsk. Nr. . . . . 10¢

Adresas:

911 W. 32nd ST., CHICAGO 8, ILL

SKAITYKITE

DIRVA ★★★ THE FIELD

nuo 1960 metų einančią tris kartus per savaitę • Turinčią visuose pasaulio kraštuose savo bendradarbius • Tai geriausiai informuotas ir lietuviško gyvenimo vaizdais iliustruotas laikraštis • Metams kaštuoja tik $10.00. Rašykite —

DIRVA

6907 Superior Ave., Cleveland 3, Ohio

Kur geriausiai pailsėti per atostogas —

Garsiame Cape Cod - Osterville, Mass., kurorte prie atviro Atlanto, Long-Beach pliažo, pušų pavėsyje, gražioje lietuviškoje vasarvietės vilioje

"AUDRONĖ"

87 East Bay Rd., Osterville, Cape Cod, Mass.
Tel. GA 8-8425

Ištaiginga vila, erdvūs kambariai • Gražus privatus 2 akrų pušynas - parkas • Šiltos Golfstromo srovės, atviras jūros pliažas 5 min. pėsčiom • Rami aplinkuma, daug vietos poilsiui ir žaidimams • Geras lietuviškas maistas ir malonus patarnavimas.

VILA VASAROJIMUI JAU ATIDARYTA

Lietuviai savininkai Dr. Ed. ir Marija Jansonai visus maloniai kviečia atvykti. Iki š.m. birželio 10 d. kreiptis:

DR. ED. JANSONAS

89 Mt. Ida Rd., Boston 22, Mass.; Tel. AV 8-5999

o vėliau:

"AUDRONĖ" - JANSONAS

87 East Bay Road, Osterville, Cape Cod, Mass.

Naujas Telefonas: GArden 8-8425

DARBININKAS

DARBININKAS išeina du kartu savaitėje. Prenumerata metams $6.00. Naujiems skaitytojams iki šių metų pabaigos — $3.00; šiems ir 1962 m. tik $8.00.

DARBININKO administracijoje veikia SPAUDOS KIOSKAS. Čia gaunami naujausi lietuviškų knygų leidiniai, maldaknygės bei lietuviškos plokštelės.

Visais reikalais kreiptis:

DARBININKO ADMINISTRACIJA

910 Willoughby Avenue, Brooklyn 21, N. Y.

Prenumerata JAV ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00, atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

L. BILERIS, % KARYS
916 Willoughby Avenue
Brooklyn 21, N. Y., U. S. A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.